



BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**HÂFİZ İSMÂİL MÜŞFİK EFENDİ’NİN
MÜŞFİKNÂMESİ**

(İnceleme, Metin, Tıpkıbasım)

Zülfü TAŞKESEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Zülküf KILIÇ

Bingöl – 2025

T.C.
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

HÂFİZ İSMAİL MÜŞFİK EFENDİ’NİN
MÜŞFİKNÂMESİ
(İnceleme, Metin, Tıpkıbasım)

Zülfü TAŞKESEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Zülküf KILIÇ

Bingöl – 2025

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
Tez Kabul ve Onay	ii
Önsöz	iii
Özet	v
Abstract	vi
Kısaltmalar	vii
1. GİRİŞ	1
2. HÂFİZ İSMAİL MÜŞFİK EFENDİ’NİN HAYATI	3
2.1. Çocukluk Dönemi.....	3
2.2. Gençlik Dönemi.....	4
2.3. Gazetecilik Hayatı.....	5
2.4. Tarikat Hayatı.....	7
2.5. Ölümü.....	9
3. EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	10
3.1. Şairliği	10
3.2. Münşîliği.....	11
4. MÜŞFİKNÂME.....	14
4.1. Üslup Bakımından Eserin Tahlili	15
4.2. İçerik Bakımından Eserin Tahlili.....	16
5. MÜŞFİKNÂME (ÇEVİRİ YAZI).....	21
5.1. Eser Sözlüğü	76
6. SONUÇ.....	94
KAYNAKÇA	96
EKLER	99
1. Eserin Tıpkıbasımı.....	99
2 Kitapta Bulunmayan Bir Gazeli.....	167

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Zülfü TAŞKESEN tarafından hazırlanan Hâfız İsmail Müşfik Efendi'nin Müşfiknâmesi (İnceleme, Metin, Tıpkıbasım) başlıklı bu çalışma, 20.12.2024 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan	: Doç. Dr. Adnan OKTAY	İmza:
Danışman	: Dr. Öğr. Üyesi Zülküf KILIÇ	İmza:
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ELALDI	İmza:

ONAY

Bu Tez, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../202.. tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Nebi BUTASIM

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın ortaya çıkışı, uzun bir araştırma sürecinin ve titiz bir emeğin ürünüdür. Çalışmam sırasında pek çok kaynağa erişim sağlayarak, bu kaynaklardan edindiğim bilgileri mümkün olan en tutarlı şekilde değerlendirmeye çalıştım. Bunun yanı sıra, ele aldığım konunun tarihsel ve edebi boyutlarını bir arada sunarak okuyuculara daha geniş bir perspektif sunmayı hedefledim.

Çalışmanın amaçlarından biri Hafız İsmail Müşfik’e dair mevcut literatürü genişletmek ve bu alandaki bilgi boşluğunu doldurmaktır. Bir diğer ve asıl amaç ise kendisinin Müşfiknâme adlı eserini gün yüzüne çıkarmaktır. Çalışma, bu amaçlar doğrultusunda hem akademik hem de okuyucu dostu bir yaklaşım benimsenerek hazırlandı.

Çalışma sürecinde karşılaşılan zorluklar arasında kaynakların sınırlılığı öne çıkmıştır. Bunun yanı sıra, farklı kaynaklar arasındaki tutarsızlıklar, bilgilerin doğruluğunu teyit etme sürecini daha karmaşık hale getirmiştir. Ayrıca, ele alınan eserin dili nedeniyle çalışmayı tamamlamak zaman alıcı bir süreç olmuştur. Süslü ve ağır bir dilin kullanıldığı bu eserde, kelimelerin anlamını çözümlemek çoğu zaman yetersiz kalmıştır. Bunun yanı sıra, kelimeleri bir bütünlük içerisinde anlamlı bir şekilde birbirine bağlamak için yoğun bir çaba sarf edilmiştir. Sözlüklerin sınırlı kalması ve dilin özgün yapısı, ek bir dikkat ve titizlik gerektirmiştir. Ancak tüm bu zorluklar, çalışma sürecinin değerli birer parçası olmuştur.

Bu eserin hazırlanma sürecinde karşılaştığım zorlukları aşmamda en büyük destekçim olan kıymetli danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Zülküf KILIÇ’a minnettarım. Kendisi, bu çalışmanın tamamlanması ve akademik olarak şekillenmesinde eşsiz katkılar sunmuştur. Ayrıca, eserin okunma aşamasında ve tashihinde büyük emekleri bulunan Kastamonu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı Sayın Prof. Dr. Abdullah AYDIN’a ve İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden Sayın Doç. Dr. Harun BEKİROĞLU’na şükranlarımı sunarım.

Eğitim hayatım boyunca bilgi ve tecrübesiyle yetişmemde büyük katkısı olan tüm hocalarıma ve bu çalışmayı tamamlamam için bana destek olan aileme sonsuz

teşekkür ederim.

Sonuç olarak, bu çalışma, Hafız İsmail Müşfik Efendi'nin ve Müşfiknâme'sinin tanınmasına katkıda bulunmayı ve gelecekte bu alanda yapılacak araştırmalara ışık tutmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın, okuyuculara yeni bilgiler sunması ve ilham vermesi dileğiyle...

....../....../ 202...

Zülfü TAŞKESEN



Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı : Hâfız İsmail Müşfik Efendi'nin Müşfiknâmesi (İnceleme, Metin, Tıpkıbasım)
Tezin Yazarı : Zülfü TAŞKESEN
Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Zülküf KILIÇ
Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Bilim Dalı : Eski Türk Edebiyatı
Kabul Tarihi : 20.12.2024
Sayfa Sayısı : 7 (ön kısım) + 99 (tez) + 68 (ekler)
Hâfız İsmail Müşfik Efendi'nin hayatı, edebi kişiliği ve Müşfiknâme adlı eseri üzerine yapılan bu çalışma, Müşfik Efendi'nin biyografik detaylarını ve eserini inceleyerek hem şahsi hem de edebi yönünü kapsamlı şekilde ortaya koymaktadır. Hâfız İsmail Müşfik Efendi dönemin önde gelen şair ve yazarlarından biri olmasına rağmen edebiyat ve kültür tarihindeki etkisi yeterince araştırılmamıştır. Bu bağlamda, çalışma, Müşfik Efendi'nin şairlik ve yazarlık yeteneğini, dönemin gazete kültürüne katkılarını ve münşîlik alanındaki yetkinliğini ele almaktadır. Araştırma, biyografik analiz, edebi metin incelemesi ve tarihsel bağlamlandırma gibi yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Özellikle Fatîn Tezkiresi, Cerîde-i Havâdis ve İbnülemin Mahmut Kemal gibi birincil kaynaklar ve dönemin gazeteleri analiz edilmiştir. Hâfız İsmail Müşfik Efendi'nin Tanzimat dönemi Osmanlı edebiyatında önemli bir figür olduğu; gazetecilik, münşîlik ve şairlik alanlarında genç aydınlara öncülük ettiği tespit edilmiştir. Ancak, dönem koşulları ve kişisel trajediler nedeniyle hayatının son döneminde akıl sağlığını, bununla beraber etkisini yitirmiştir.
Anahtar Kelimeler: İnşa, münşeât, Tanzimat Edebiyatı, Ceride-i Havâdis, Jöntürkler, Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, Müşfiknâme.

Bingöl University Institute of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: Hâfız İsmail Müşfik Efendi's Müşfiknâme (Review, Text, Facsimile)	
Author	: Zülfü TAŞKESEN
Supervisor	: Dr. Öğr. Üyesi Zülküf KILIÇ
Department	: Türk Dili ve Edebiyatı
Sub-field	: Eski Türk Edebiyatı
Date	: 20.12.2024
This study on Hâfız İsmail Müşfik Efendi's life, literary personality, and his work Müşfiknâme examines the biographical details and his work, providing a comprehensive insight into both his personal and literary aspects. Hâfız İsmail Müşfik Efendi, despite being one of the prominent poets and writers of his time, has not been sufficiently studied in terms of his impact on literary and cultural history. In this context, the study addresses Müşfik Efendi's poetic and literary talents, his contributions to the newspaper culture of the era, and his proficiency in writing. The research was conducted using methods such as biographical analysis, literary text examination, and historical contextualization. Primary sources like and Fatîn Tezkiresi. Cerîde-i Havâdis and İbnülemin Mahmut Kemal's works, as well as periodicals from the era, were analyzed in depth. It has been determined that Hâfız İsmail Müşfik Efendi was a significant figure in Tanzimat-era Ottoman literature, leading young intellectuals in the fields of journalism, writing, and poetry. However, due to the circumstances of the period and personal tragedies, he lost his mental health and, consequently, his influence in the later stages of his life.	
Keywords: İnşa, münşeât, Tanzimat Literature, Ceride-i Havâdis, The Young Turks, Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, Müşfiknâme.	

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
Böl.	Bölüm
Fak.	Fakülte
Haz.	Hazırlayan
Mad.	Madde
s.	Sayfa
vd.	Ve diğeri

1. GİRİŞ

XIX. asır sadece bir devletin değil aynı zamanda bir kültürün ve de bu kültürün en önemli parçası olan bir “edebiyat”ın “sekerat” asrıdır. Ölüm döşeğindeki hasta bazen son bir enerji patlaması yaşar. Gözlerini açar, etrafına bakınır. İnsanlara rahatlamış hatta iyileşip tekrar ayaklanacakmış hissi ve ümidi verir. Ancak bu, hiçbir zaman gerçekleşmez. Az biraz sonra, son kez, tekrar yatağına uzanır, Azrail’in gelmesini bekler. Osmanlı’nın son dönemindeki aydınlar, hassaten edipler, ölmek üzere olan bir medeniyetin yaşadığı bu son enerji patlamasının ürünleridirler. Bu patlamada Namık Kemal’den Ziya Paşa’ya, Muallim Naci’den Abdülhak Hamit’e onlarca şair ve yazar hayat bulmuştur. Bunlardan biri de Hâfız İsmail Müşfik Efendi’dir.

Tanzimat dönemi Osmanlı edebiyatının dikkat çekici isimlerinden biri olan Hâfız İsmail Müşfik Efendi, çok yönlü kişiliği ve yeteneğiyle dönemin edebi ve bürokratik hayatında önemli bir yer edinmiştir. Bu çalışmada, Hâfız Müşfik’in hayatı, edebi kimliği ve Müşfiknâme adlı eseri ele alınmış, onun Osmanlı edebiyatı ve kültüründeki yerine ışık tutulmuştur. Çalışma, Hâfız Müşfik’in şairlik ve münşilik yönlerini detaylandırarak Tanzimat dönemi edebiyatına katkılarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Hâfız Müşfik, Osmanlı bürokrasisindeki görevleri ve Cerîde-i Havâdis’teki konumuyla ile hem devlet hem de gazete çevrelerinde aktif bir figür olmuştur. Şiirlerinde aşk ve tasavvuf temalarını işlerken, münşilik yeteneğiyle de öne çıkmıştır. Özellikle Müşfiknâme, Tanzimat dönemi Osmanlı edebiyatında münşeât ve şiirlerin bir arada bulunduğu, dili ve üslubu hasebiyle kendi döneminin en iyi örneklerden biri olarak değerlendirilebilir. Bu eser, dönemin toplumsal, siyasi ve bireysel meselelerine ışık tutarken aynı zamanda Osmanlı yazışma kültürünün inceliklerini de sergilemektedir.

Hâfız Müşfik, dönemin toplumsal ve siyasal atmosferine dair fikirler sunarken, Cerîde-i Havâdis gazetesindeki yazılarıyla da etkili bir aydın kimliği sergilemiştir. Ancak, gazetede yazılarının imzasız olması sebebiyle bu yazıların kendisine kesin olarak atfedilmesinde zorluk yaşanmıştır. Çalışma, Hâfız İsmail Müşfik’in hayatına dair temel bilgilere ulaşmayı hedeflemiş, ancak doğum ve ölüm tarihleri gibi biyografik detaylarda kaynaklardaki tutarsızlıklar nedeniyle netlik sağlanamamıştır. Bunun yanı sıra, Halvetiyye tarikatına mensubiyetinin onun edebi üretimlerine etkisi

tam anlamıyla incelenememiştir. Bu durum, gelecekteki araştırmalar için bir fırsat olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışma, Hâfız İsmail Müşfik Efendi'nin kendi dönemindeki rolünü daha iyi anlamamıza yardımcı olmuştur. Müşfiknâme, Osmanlı yazışma kültürünü anlamada eşsiz bir örnek sunarken, aynı zamanda birey ve toplum ilişkisini derinlemesine incelemek için önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Çalışma, Hâfız Müşfik'in çok yönlü kişiliğini ve eserinin edebi tarih içerisindeki önemini vurgulamayı başarmış, Tanzimat dönemi Osmanlı edebiyatında bir boşluğu doldurmuştur. Literatürde daha önce yeterince incelenmemiş olan bu figür ve eser, Osmanlı edebi ve bürokratik geleneğini daha geniş bir perspektiften anlamamıza katkıda bulunmuştur.

Hâfız Müşfik'in şiir ve nesir alanındaki başarısı, Osmanlı aydınlarının edebiyat ve devlet arasında nasıl bir denge kurduklarını anlamak açısından da değerlidir. Bu çalışma yapılmasaydı, Hâfız Müşfik'in özellikle bürokrasi ve edebiyat arasındaki bağlantıyı temsil eden figürlerden biri olarak anlaşılması eksik kalabilirdi. Çalışmanın sağladığı katkılar arasında, Osmanlı yazışma ve edebi geleneklerini araştıranlara güzel bir örnek olması ve Müşfiknâme'nin edebi değerinin vurgulanması bulunmaktadır. Sonuç olarak, bu çalışma Hâfız İsmail Müşfik Efendi'nin çok yönlü hayatını, edebi kişiliğini ve Müşfiknâme adlı eserini Tanzimat dönemi Osmanlı edebiyatı bağlamında değerlendirerek önemli bir boşluğu doldurmuştur. Şairin hayatına ve eserine dair ortaya konan bilgiler, Tanzimat dönemi Osmanlı aydınının toplumsal ve bireysel dinamiklerini daha iyi anlamamıza katkıda bulunmuştur. Gelecekte bu konuda yapılacak daha kapsamlı incelemeler, Hâfız Müşfik'in Osmanlı edebiyatındaki yerini daha da netleştirecektir.

Bu çalışmanın ortaya çıkışı, uzun bir araştırma sürecinin ve titiz bir emeğin ürünüdür. Hâfız İsmail Müşfik Efendi hakkındaki bilgiler oldukça sınırlıdır. Bu çalışmayla kendisi hakkındaki bilgiler derlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın ana gayesi kendisinin Müşfiknâme olarak bilinen eserini dikkatlere sunmaktır. Kendi dönemi için örnek niteliğinde olan bu eser, özellikle düzyazı bölümü itibarıyla oldukça ağıdalı bir dile sahiptir. Metni okumak için Osmanlıca sözlükler yetersiz kalmış; Arapça ve Farsça sözlüklerden de yararlanılmıştır. Müşfiknâme'si üzerine yaptığım bu inceleme kendisi hakkındaki bilgileri ve eserini bilim dünyasına tanıtmayı amaçlamaktadır.

2. HÂFİZ İSMAİL MÜŞFİK EFENDİ’NİN HAYATI

Hâfız İsmail Müşfik Efendi’nin hayatı hakkında sahip olduğumuz bilgiler maalesef pek azdır. Kendisinden bahseden ilk eser olan Fatîn Davud’un *Hâtimet’ül-Eş’âr* adlı tezkiresinde 1241/1825 yılında doğduğu belirtilmektedir.¹ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*’de²; İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*’nde³ aynı tarihi zikrederler. Sadece Şemsettin Sami, *Kâmûs’ul-A’lâm*’da doğum tarihinin 1221/1806 olduğunu söyler.⁴ Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri* adlı eserinde doğum tarihine ilişkin herhangi bir bilgi paylaşmaz. Ancak doğum yeriyle alakalı olarak *Fatîn Tezkiresi*’nin kendisini İstanbullu kabul etmesini “hata” olarak kabul edip⁵ aslen Manastır’da Emir-zâde adıyla tanınmış bir aileden olduğunu söyler.⁶ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, bu bilgiyi “vesika” gösterilmediği için eleştirir. Ayrıca Hersekli Arif Hikmet’ten naklen kendisinin Halepli bir esir tüccarının oğlu olduğunu hatta Gelibolulu olduğunu da “bir zatın” söylediğini aktarır.⁷ Bu zatın kim olduğunu belirtmez.

2.1. Çocukluk Dönemi

İbnülemin’in Pertev Mehmed Said Paşa’nın torunu Aziz Bey’den naklettiğine göre Hâfız İsmail Müşfik Efendi; uzun boylu, esmer, uzunca çehreli, seyrek ve kara (Hersekli Arif Hikmet’e göre kumral) sakallı, gür kaşlı, kara gözlü, zayıf, hem kendisi hem sedası güzel olan biridir.⁸

Sekiz yaşında Kur’ân-ı Kerîm’i ezberleyen⁹ Hâfız Müşfik Efendi’nin “üstünde hoca hakkı olmayıp kendi kendine tahsil-i marifet eylediğini” yine İbnülemin Mahmut Kemal aracılığıyla Hersekli Arif Hikmet’ten öğrenmekteyiz.¹⁰

Fatîn Tezkiresi’nde henüz dokuz (1250/1834), *Son Asır Türk Şairleri*’nde ise on bir (1252/1836) yaşındayken Dîvân-ı Hümâyûn Kalemî şâkirdânı zümresine, bir

¹ Fatîn Davud, *Hâtimet’ül-Eş’âr*, (Haz. Ömer Çiftçi), T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2017, s.77.

² Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, C. 4, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1996, s. 1218.

³ İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, C. 2, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969, s. 1018.

⁴ Şemsettin Sami, *Kâmûs’ul-A’lâm*, Mihran Matbaası, İstanbul, 1308, s. 1914.

⁵ Bursalı Mehmed Tahir Bey, *Osmanlı Müellifleri*, C. 2, Meral Yayınevi, İstanbul, 1972, s. 154.

⁶ Bursalı Mehmed Tahir Bey, age, C. 2, s. 153.

⁷ İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 2, s. 1018.

⁸ İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 2, s. 1024.

⁹ Fatîn Davud, age, s.77., İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 2, s. 1018.

¹⁰ İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 2, s. 1018.

sene sonra da Mühimme Odasına dâhil olduğu belirtilmektedir.¹¹ İbnülemin, haklı olarak, on iki yaşında bir çocuğun Mühimme Odası'na alınmasının mümkün olmadığını özellikle belirtir. Çünkü Kur'ân-ı Kerîm'i ve temel Arapça kurallarını bilen çocukların yetiştirilmek üzere Dîvân-ı Hümayûn Kalemine şakird (stajyer) olarak alınmaları geleneği uygulamada mevcutsa da¹² 1797'de, gizli ve önemli devlet meseleleriyle ilgili belgelerin kaleme alınması amacıyla, bir nizamnâme ile kurulan¹³ Mühimme Odasına bir çocuğun kabul edilmesi pek de akla yatkın değildir.¹⁴

2.2. Gençlik Dönemi

Hâfız İsmail Müşfik Efendi 1842'de, sesinin güzelliğinden dolayı, Başmabeynci Gürcü Hamdi Paşa'ya müezzin olur. Onun himmetiyle Mektubî Odasına atanır.¹⁵ Buraya atanmak kendisi için önemli bir adımdır. Çünkü "Mektubî odası, diğer dairelerin ve yeni kurulan kalemliğin memur kaynağı idi. Yani buradan yetişen kâtibler veya defterciler geçici veya daimî olarak başka kalemlerde görevlendirilebilirdi. (...) Mektubî odası, önceleri reisülküttâblık, daha sonraları hâriciye nâzırlığına ve yüksek kademelere gelmek için çok önemli bir basamak olan Âmedî odasına memur vermek inhisârını da 1261 (8 Mayıs 1845) tarihine kadar elinde bulundurmuştu."¹⁶ Hamdi Paşa, Kastamonu valiliğine atanınca Hafız Müşfik Efendi'yi yanında götürmek ister. Müşfik, annesinin yalnız kalacağını düşünerek bu teklifi reddeder.¹⁷

İbnülemin'in, Pertev Paşa'nın torunu Aziz Bey'in Hâfız Müşfik'ten işittiğini söylediği başka bir bilgi nakleder. Buna göre Beyazıt Camii'nde mukabele okurken Sultan Abdülmecid kendisini dinlemiş, beğenmiş ve Kur'ân okuması için saraya aldırıştır. Kendi sünnet düğününde yaptırılmış olan sırmalı bir ceketini ona hediye etmiş, ayrıca da bağışta bulunmuştur.¹⁸

¹¹ Fatîn Davud, age, s.77., İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 2, s. 1018.

¹² İpşirli, Mehmet, "Bâbîâli", TDV İslam Ansiklopedisi, C. 4, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s. 381.

¹³ Yalçinkaya, Mehmet Alaaddin (Editör), Osmanlı Diplomasisi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2013, s. 35.

¹⁴ Mühimme Odası ile ilgili bkz.: Temelkuran, "Tevfik, Divan-ı Hümayun Mühimme Kalemi", Tarih Enstitüsü Dergisi, Sayı 6, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1975., HALAÇOĞLU, Yusuf, Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991.,

¹⁵ İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 2, s. 1018., Fatîn Davud, age, s.77., İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 2, s. 1018., Bursalı Mehmed Tahir Bey, age, C. 2, s. 153.

¹⁶ Akyıldız, Ali, Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1993, s. 31.

¹⁷ İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 2, s. 1018.

¹⁸ İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 2, s. 1024.

En alt kademelerinden başlayarak memuriyetin basamaklarını tek tek tırmanan Hâfız İsmail Müşfik Efendi'nin sıradaki hedefi Âmedî Kalemidir. Bürokrasinin son basamağı sayabileceğimiz bu kaleme atamalar sınavla yapılıyordu. Teşrifatta birinci sıradaydı.¹⁹ Devletin bütün sırları bu kalemde kayıt altına alınıyordu.²⁰ Âkif Paşa, Mustafa Reşid Paşa ve Fuad Paşa gibi Tanzimat'ın en önemli devlet adamları bu kalemde yetişmişlerdi.²¹ Prosedür gereği, Mektubî Odasında çalışmış olmak, kendisine bu kaleme atanma hakkı veriyordu. Ancak tam da o günlerde Âmedî Kaleminde boşalan bir kadroya Âli Paşa, damadı Selâhaddin Bey'i atar. Hâfız Müşfik Efendi bu olaydan etkilenerek kalemdeki görevinden istifa edip İngiliz William Churchill'in yönetimindeki Cerîde-i Havâdis gazetesine geçer.²²

2.3. Gazetecilik Hayatı

İbnülemin ve Tanpınar, Cerîde-i Havâdis'te başmuharrirlik (ser-kitâbet) yaptığını söylerler. Fatîn Davut ve Bursalı Mehmet Tahir, Cerîde'de yazdığını zikreder fakat konumundan bahsetmezler. Hâfız İsmail Müşfik Efendi'nin başyazarlık yapıp yapmadığı kadar Cerîde'deyle münasebetinin ne zaman başladığı da şu an için bir muammadır. İbnülemin, bahsi geçen istifa olayına sebep olan Âli Paşa'nın bu işi sadareti dönemlerinde (I. dönem 1268/1852, II. dönem 1271/1855) yapmış olacağından yola çıkarak 23 Rebiulahir 1267/1851 tarihinde Hâfız Müşfik Efendi hakkında Cerîde-i Havâdis'te çıkan şu ilânı delil göstererek Hâfız'ın daha önce de Cerîde'de yazdığını, istifadan sonra tamamıyla ve sadece gazeteyle meşgul olduğunu söyler: “Cerîde-i Havâdis kâtibi Hâfız Müşfik Efendi'nin bazı zürefâdan keşfini talep etmek üzere sehlü'l-hâl olarak kaleme almış olduğu lugazdır.”²³ İşin tuhafı manzum bilmece diyebileceğimiz²⁴ ve Hâfız Müşfik Efendi'nin Müşfiknâme'sinde de yer alan²⁵ bu lugazı Âli Paşa tarafından kendisi yerine atanan Selâhaddin Bey'in babası Ziver Paşa'nın çözmüş olmasıdır.²⁶ Biz, bütün uğraşlarımıza rağmen İbnülemin'in

¹⁹ Akyıldız, Ali, age, s. 85.

²⁰ Temelkuran, Tevfik, “Tevfik, Divan-ı Hümayun Mühimme Kalemî”, Tarih Enstitüsü Dergisi, Sayı 6, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1975, s. 134.

²¹ Akyıldız, Ali, age, s. 85.

²² Tanpınar, Ahmet Hamdi, XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1988, s. 147.

²³ İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 2, s. 1019.

²⁴ Durmuş, İsmail, “Lugaz”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 27, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003, s. 221.

²⁵ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, Müşfiknâme, Cerîde-i Havâdis Matbaası, İstanbul, 1270, s. 65.

²⁶ İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 2, s. 1019.

zikrettiği bu ilana maalesef ulaşamadık. Ancak 1270/1853-54 tarihinde yayımladığı Müşfiknâme'sinde Âli Paşa'nın sadarete geçmesine binaen yazdığı övgü dolu “tarih”in yer alması İbnülemin'i doğrular niteliktedir.²⁷

Dönemin genç aydınları, Cerîde-i Havâdis'e geçen Hâfız Müşfik Efendi'nin etrafında toplanırlar. İbnülemin, bu gençleri “vaktin üdebası”, Şerif Mardin “başkent in gayr-i memnun genç bürokrat aydınları” olarak adlandırır.²⁸ Fakat her ikisi de bu sayede Jöntürklerin temelini atıldığını kabul ederler. Hâfız, isteyerek ya da istemeyerek muhalif bir hareketin simgesi haline gelmiştir. Hâfız'ın ve etrafında toplanan bu gençlerin yazıp yayımladıkları şiir ve düzyazılar sayesinde Cerîde-i Havâdis'in şöhreti ve itibarı artar.²⁹

İbnülemin istifa olayını ve sonrasını Ahmet Cevdet Paşa'nın *Ma'rûzât* adlı eserinden naklettiğini söylüyor.³⁰ Fakat bu kitabın mevcut nüshalarında bu bilgilere yer verilmemektedir. Kitabı hazırlayan Yusuf Halaçoğlu, *Ma'rûzât*'ın cüz'lerden oluştuğunu ve bu cüz'lerin bazılarının kaybolduğunu söyler.³¹ Hatta İbnülemin “Mahmut Kemal İnal'ın eserlerinde kullandığı belirtilen bir takımın kaybolduğu sanılmaktadır.” der.³² Şerif Mardin ise “raporların yayımlanmamış cüz'lerinden bir kısım olmalıdır.” diyerek kendisinin de bu bilgilere ulaşamadığını ifade eder.³³

Hâfız İsmail Müşfik Efendi'nin siyasî tavrı bilinmemektedir. Dolayısıyla Cerîde-i Havâdis'e geçmesi ve akabinde etrafında vücuda gelen kümelenme kendi iradesi dâhilinde mi gerçekleşmiş yoksa dönemin muhalifleri (özellikle Âli Paşa muhalifleri) tarafından bir bahane olarak mı kullanılmıştır, karar vermek zor. Ancak Hâfız İsmail Müşfik Efendi'nin konuyla ilgili açıklayıcı veya sitemvari herhangi bir yazı veya şiirinin bulunmaması ve özellikle Yeni Osmanlılar'ın öncülerinden ve azılı bir Âli Paşa düşmanı olduğu herkesin malumu olan Ziya Paşa'nın devrin büyüklerinin ve bürokrasi sisteminin gençleri çok kolay harcadığından bahsettiği yazısında özellikle Hâfız İsmail Müşfik Efendi'yi örnek vermesi mevzunun bu kadar büyütülmesinin şahsi veya siyasî bir garaz olduğu intibası vermektedir. Ziya Paşa, meşhur “Şiir ve

²⁷ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 52-53.

²⁸ Mardin, Şerif, *Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996, s. 144.

²⁹ İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 2, s. 1019.

³⁰ İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 2, s. 1019.

³¹ Ahmet Cevdet Paşa (Haz. Yusuf Halaçoğlu), *Ma'rûzât*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1980, s. XIII.

³² Ahmet Cevdet Paşa, age, s. XIV.

³³ Mardin, Şerif, age, s. 144.

İnşa” makalesinde, aydın olma umudu vadeden gençlerin kalemlerde hak ettikleri konumlara getirilmediklerinden şikâyet ederek neticede Âli gibi, Müşfik gibi bu gençlerin kimisinin delirdiğini kimisinin işret meclislerinde kendilerini telef ettiklerini söyler.³⁴

Hâfız Müşfik’in Cerîde-i Havâdis gazetesinde yazdığı yazılar ve şiirlere ulaşma imkânımız, bu gazetede çıkan yazılarda imza bulunmaması sebebiyle, maalesef yoktur. Ziyad Ebüzziya sadece Münif Paşa’nın imzası olduğunu söyler.³⁵ Ki Münif Paşa da zaten Müşfik’ten çok daha sonra yazar kadrosuna katılmıştır.³⁶ Şu an için yukarıda bahsini ettiğimiz lugaz ve Müşfiknâme’nin yayım ilanı dışında Hâfız Müşfik’e dair Cerîde’de ulaşabildiğimiz bir bilgi bulunmamaktadır.

2.4. Tarikat Hayatı

Hâfız İsmail Müşfik Efendi, aynı yıllarda Halvetî tarikatı şeyhlerinden Bosnalı Muhammed Tevfik Halvetî’ye intisap etmiştir.³⁷

Halvetiyye tarikatı, Azerbaycan’da kurulmuş, gelişmiş ve buradan Anadolu’ya, Anadolu’dan da Balkanlar, Suriye, Mısır, Kuzey Afrika, Sudan, Habeşistan ve Güney Asya’ya yayılarak İslam dünyasının en yaygın tarikatı hâline gelmiştir. Halvetiyye’de nefsin kötülükten ve günahlardan arındırılması esastır. Bunun yolu da dille, kalple, ruhla ve sırla yapılan zikirdir. Genellikle tasavvufta önem verilen az yeme, az konuşma, az uyuma, inziva, zikir, fikir, şeyhe gönülden bağlı olma ilkelerine Halvetilik’te hassasiyetle uyulur.³⁸

Muhammed Tevfik Bosnevî, tarikatın son dönemdeki en etkili şeyhlerinden olan Kuşadalı İbrahim Halvetî’nin müridi ve aynı zamanda halifesidir. Fatih’te Zeyrek Hamamını işletmiş, birçok tarikata girip çıkmış, en sonunda Halvetiyye’de karar kılmıştır. Tarikatın Kuşadaviyye adıyla bilinen kolunun Kuşadalı’dan sonraki şeyhidir ve tarikat içinde “Büyük Aziz” diye anılmaktadır.³⁹ Yazdıkları, mektuplardan ibaret

³⁴ Ziya Paşa, Ziya Paşa, *Şiir ve İnşa*, Hürriyet Gazetesi, Londra, 1285, s. 7.

³⁵ Ziyad Ebüzziya, “Cerîde-i Havâdis”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993, s. 407.

³⁶ İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 2, s. 1025.

³⁷ İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 2, s. 1020.

³⁸ Uludağ, Süleyman, “Halvetiyye”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 15, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997, s. 394.

³⁹ Azamat, Nihat, “Mehmed Tevfik Bosnevî”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 28, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003, s. 538.

olan Bosnevî'nin, bu mektupların dili ve içeriğinden yola çıkılarak İslamî ilimlere ve tasavvufa son derece hâkim olduğu anlaşılmaktadır.⁴⁰

Halvetilik ve Muhammed Tevfik Efendi'yle ilgili bu bilgileri Hâfız İsmail Müşfik Efendi'nin bu tarikata bağlandıktan sonra aklını yitirmiş olması sebebiyle verdik. Halvetilik herkesin bildiği, ne ifrata ne tefrite kaçan ve yukarıda da bahsini ettiğimiz üzere İslam dünyasının en yaygın tarikatıdır. Muhammed Tevfik Efendi de kendisini gören veya araştıran herkesin hakkında olumsuz tek bir cümle dahi kurmadıkları bir zattır. Sadece, anlaşılmaz bir şekilde, Namık Kemal'in hışmına uğramıştır. Namık Kemal, Hâfız Müşfik'ten bahsederken evvela kendisini Abdülmecid döneminin önde gelen şairlerinden biri olarak anmakta ve övmektedir. Zaten Namık Kemal'in ilk gençlik yıllarından beri Hâfız Müşfik'i tanıdığını ve beğendiğini bu yıllarda tuttuğu defterlerde bulunanan Müşfiknâme örneklerinden biliyoruz.⁴¹ Ancak iş Hâfız'ın aklını yitirmesi konusuna geldiğinde çıldırmasını dervişliğine ve adını zikretmeden “oğlan kerhânesi olan bir hamamın sahibi” diye bahsettiği Bosnalı Muhammed Tevfik'e intisap etmesine bağlamaktadır.⁴² Namık Kemal'in Bosnalı'yı tanıyıp tanımadığını, tanıyor da kendisi hakkında bu ağır ithamda bulunma sebebini bilemiyoruz. Ancak Hâfız'dan bahsettiği bölüm dikkate alındığında kastının kişi ya da kişiler değil o dönemin sahte şeyhleri olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü konunun hemen akabinde okuyucuya zamanın şeyh efendilerine aldanmamaları konusunda nasihatler vermektedir.

Asıl konumuza dönecek olursak Hâfız İsmail Müşfik'in aklını yitirmesinden Fatîn Efendi bahsetmemekte sadece Halvetiyye'ye mensubiyetinin ardından evinde uzlete çekildiğini söylemektedir.⁴³ Bursalı Mehmed Tahir Efendi, Kuşadalı'ya intisap ettiğini, bir rivayete göre bir müddet İstanbul'da “adeta meczup vaziyette” dolaştığını yazar.⁴⁴ Mehmed Süreyya, Halvetî dervişi olduğundan yalnızlığa çekildi, der; akıl sağlığına dair bir bilgi paylaşmaz.⁴⁵ İbnülemin ise Tevfik Efendi'ye intisap ettiğini

⁴⁰ Öztürk, Yaşar Nuri, Son Devir Türk Tasavvufu ve Bosnalı Muhammed Tevfik Halveti, Yeni Boyut Yayınları, İstanbul, 1996, s. 20.

⁴¹ Akün, Ömer Faruk, Namık Kemal'in Mektupları, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1972, s. V.

⁴² Onan, Necmettin Halil, Namık Kemal'in Talim-i Edebiyat Üzerine Bir Risalesi, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1950, s. 32.

⁴³ Fatîn Davud, age, s.77.

⁴⁴ Bursalı Mehmed Tahir Bey, age, C. 2, s. 152.

⁴⁵ Mehmed Süreyya, age, s. 1218.

bilahare “cezbe arız oldu”ğunu nakleder.⁴⁶ Bunu söylerken Ziya Paşa’nın⁴⁷, Ebuzziya Tevfik’in⁴⁸ Müşfik’e dair yazdıklarını ve Aziz Bey, Zarifi Ahmed Tevfik Bey, Hattat Sâmî Efendi gibi onu tanıyan şahısların anlatılarını delil gösteririr. Mesela Aziz Bey’den Müşfik’in aklını yitirdikten sonra her akşam namazında Gedikpaşa Camii’nin kapısında durup herkese selam verdiğini, bazen olur olmaz yerlerde sema ettiğini aktarır.⁴⁹ Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivinin Sadaret evrakı içerisindeki A)MKT.NZD. Nezaret ve Daid Evrakı kutusunda, 213 numaralı gömlek ve 36 numaralı sırasında yer alan ve Hafız İsmail Müşfik Efendi’nin annesi ve kız kardeşi için yardım talebinde bulunulan belgede kendisinden bahsedilirken “bir zamanlar Cerîdehâne hizmet-i kitâbetinde olup daha sonra illet-i dimağa mübtela olan...” diye bahsedilmesi akıl sağlığını yitirdiği konusundaki iddiaları destekler mahiyettedir.

2.5. Ölümü

Hâfız İsmail Müşfik Efendi’nin ne zaman ve nerede vefat ettiği de bilinmemektedir. Bir müddet, aklını yitirmiş bir hâlde, İstanbul’da dolaşarak Hindistan’a gittiği ve orada öldüğü (1273/1857)⁵⁰, Medine’de inzivaya çekilerek Uhut Dağı’nda vefat ettiği (1294/1888)⁵¹, İstanbul’da kaybolup sefalet içinde hayata veda ettiği (1276/1860)⁵² yönünde çeşitli rivayetler vardır. Her halükârda akıbeti de varsa mezarı da bilinmemektedir.

⁴⁶ İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 2, s. 1020.

⁴⁷ Ziya Paşa, agm, s. 7.

⁴⁸ Ebuzziya Tevfik, “*Rical-i Mensiye*”, Mecmua-i Ebuzziya, C: 9, sayı: 93, Kostantiniye, 1317, s. 439.

⁴⁹ İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 2, s. 1020-1025.

⁵⁰ İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 2, s. 1020.

⁵¹ Bursalı Mehmed Tahir Bey, age, C. 2, s. 153.

⁵² İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 2, s. 1021.

3. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Hâfız İsmail Müşfik Efendi hem çok iyi bir şair hem de çok iyi bir yazardır. Yazdıklarıyla kendi dönemindeki genç yazarlara örnek olmuştur. Cerîde-i Havâdis gazetesindeki yazılarıyla gazetenin popülerliğini arttırmıştır.

3.1. Şairliği

Hâfız İsmail Müşfik Efendi, Fatin Efendi tarafından Hâfız-ı Şirâzî'ye denk bir şair olarak tasvir edilir.⁵³ Bursalı Mehmed Tahir, Hâfız İsmail Müşfik'in çok değerli bir şair olduğunu söyleyip aşağıdaki beytini delil gösterir:⁵⁴

Berk uran nüh kubbe-i imkânda nûr-i aşktır

Dâiren mâdâr bu âlem tennûr-i aşktır⁵⁵

İbnülemin, şiirlerinin pek güzel olduğunu, Lefkoşalı Galip'in Hâfız Müşfik'i çok fazla takdir ettiğini, Müşfiknâme'deki şiirlere bakıldığında istediği vadide şiir söylemeye muktedir olduğunu, Arapça ve Farsça'ya hakim olduğu söyler ve o da şu beyti örnek verir:⁵⁶

Bikr-i sühânım fâhişe-i tab'ını kıldı

Nef'i vü Fehîm'in dahî rüsvâ-yı zamâne⁵⁷

İbnülemin ayrıca Hâfız Müşfik'in yazı ve şiirlerinde yer yer anlamsız ifadeler kullandığını da ifade edip bu durumu eleştirir. Hâfız eserinde, az da olsa, aşağıda verilen beyitteki gibi sözlükte yeri olmayan kelimeler kullanmıştır:

Sebence şerç-i kiyâlet gemâhım olmuştur

Biziremîn-i cemalic begâhım olmuştur⁵⁸

Hâfız Müşfik; gazel, kaside, tarih manzumelerinin yanı sıra muamma ve lugaz da yazmıştır. Kendisinin Müşfiknâme'deki şiirlerinden başka Senîh-i Mevlevî ile

⁵³ Fatîn Davud, age, s.77.

⁵⁴ Bursalı Mehmed Tahir Bey, age, C. 2, s. 153.

⁵⁵ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 66.

⁵⁶ İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 2, s. 1024.

⁵⁷ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 46.

⁵⁸ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 39.

beraber yazdıkları bir müşterek gazeli⁵⁹, Fatîn Tezkiresi'nde yer alıp eserinde bulunmayan bir lugazi⁶⁰ vardır. Ayrıca İbnülemin Avni Bey'den bahsederken⁶¹ kasidesinde geçen “Bende tırnaklarımı kesdiririm bayramlık” beytinin Hâfız'a ait olduğunu söyler ki haklıdır. Bahsi geçen beyit Hâfız'ın elbise ricasında bulunduğu bir sevbiyesinde geçmektedir.⁶²

3.2. Münşîliği

İnşâ, sözlükte “ortaya çıkarmak, icat etmek, yaratmak” anlamlarındayken daha sonraları “yapmak, vücuda getirmek, imal etmek” anlamlarında kullanılmıştır. Edebiyatta “kaleme almak, edebî kurallara uygun, düzyazı biçiminde yazılan yazı⁶³; yazma sanatı, kompozisyon⁶⁴” anlamlarında kullanılmış, zamanla resmî ve özel yazışmaların belirli bir usule göre yapılmasının inceliklerini ve mektup yazma sanatını ifade eden bir terim olmuştur. Bu sanatı konu edinen disipline ilmü'l-inşâ, bu disiplinin kurallarına uygun olarak yazılmış metinlere münşeât adı verilmiştir.⁶⁵ İnşâ, Ziya Paşa'nın “Şiir ve İnşâ” makalesinde olduğu gibi düzyazı anlamında da kullanılmıştır.⁶⁶ Osmanlı bürokrasisinde çalışan katiplerin özel bir hazırlıkla öğrendikleri üsluba da inşâ denir. Bu üslup Bağdat ve İran'da vücuda getirilmiş, sonraki imparatorluk rejimleri için kaçınılmaz bir örnek olmuştur. Küttâbın resmî yazılarda kullandıkları inşâ dili, yüksek saray kültürünün bir parçası olup lügatçesi, deyimleri ve üslûbu bakımından İran, Orta Asya Timurî ve Çağatay devletleri ve Hindistan Timurîleri'nde ortak bir yazı dilidir. Bu dil konuşulan Türkçe değildir.⁶⁷ Aksine kendi kural ve kaideleri olan⁶⁸ son derece süslü ve ağır bir dildir.

Münşeât, ilkin devlet teşkilatı bünyesindeki divan, kalem ve ketebe gibi resmî dairelerde çalışan nişancı, tevkiî yahut küttâbların yazdığı çoğu musanna resmî

⁵⁹ Senîh-i Mevlevî, Dîvân-ı Senîh-i Mevlevî, Takvîmhâne-i Âmire Matbaası, İstanbul, 1275, s. 131.

⁶⁰ Fatîn Davud, age, s.77-78.

⁶¹ İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 1, s. 128.

⁶² Hâfız İsmâîl Müşfik Efendi, age, s. 50.

⁶³ Şemsettin Sami, Kâmûs-ı Türkî, İkdâm Matbaası, İstanbul, 1317. s. 177.

⁶⁴ Durmuş, İsmail, “İnşâ”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 22, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000, s. 334.

⁶⁵ Durmuş, İsmail, agm, s. 334.

⁶⁶ Uzun, Mustafa, “İnşâ”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 22, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000, s. 338.

⁶⁷ İnalçık, Halil, Şâir ve Patron, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2003, s. 68, 69.

⁶⁸ Daha fazla bilgi için bkz: Kütükoğlu, Mübahat S., Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik), Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 1994.

yazılarla mektuplara verilen bir isim olmuş, daha sonra şair ve edebiyatçıların kaleme aldığı her çeşit sanatlı düz yazıya ve bu yazıların toplandığı kitaplara verilen isme dönüşmüştür. Fars ve Türk kültüründe “mektûbât” karşılığı olarak da kullanılmıştır.⁶⁹ Münşî, münşeât kelimesine paralel bir anlam değişmesi yaşayarak başlarda resmî yazıcı anlamında kullanılırken (bunu karşılamak için daha sonra “kâtip” kelimesi tercih edilmiştir⁷⁰) zamanla sanatlı söz söyleyen, güzel nesir yazan sanatçı, yazar anlamı kazanmıştır.⁷¹ Münşilik tıpkı dîvân şairliği gibi hem kabiliyet ve çaba isteyen hem de getirisi olan bir uğraştır. Münşîler en az şairler kadar hürmet görmüş, padişah ya da diğer devlet büyükleri tarafından madden ve manen ödüllendirilmişlerdir. Bu ödüller içinde en çok bahsedilene dîvân kâtipliğidir.⁷²

Hâfız İsmail Müşfik Efendi’nin genç yaşına rağmen basamakları hızlıca atlayıp çeşitli kalemlerde görev alabilmesini de sağlayan özellikle inşâdaki yeteneğidir. Bu yetenek sayesinde Cerîde-i Havâdis’te başmuharrirlik yapmış, bu yetenek sayesinde meşhur olmuştur. Namık Kemal onun inşâlarını talim ederek kendini yetiştirmiştir. İnşâ ilminin tüm gereklerini yerine getiren yazılar kaleme almıştır. Kırım meselesi sırasında Cerîde-i Havâdis’te kaleme aldığı hamasî makalelerle Reşid Paşa’nın övgüsünü kazanmıştır.⁷³ Reşid Paşa, Müşfik’i iftara davet etmiş ve kendisine son derece kıymetli bir saat hediye etmiştir.⁷⁴ Hâfız Müşfik, hediye edilen bu saate mukabil bir teşekkürnâme yazmıştır. Bu teşekkürnâmesi kendisinin en beğenilen yazılarından biridir ve Müşfiknâme’sinde de yer almaktadır.⁷⁵ Ayrıca Sultan Abdülaziz döneminde devlet tarafından basımına başlanan, içinde ferman, tezkire, lâhiya, beyanname, nizamname, mektup gibi çok çeşitli belge ve yazışma örneğinin yer aldığı bir eser hazırlanmıştır. Örneği az bulunan yazışmaları içerdiğine vurgu

⁶⁹ Uzun, Mustafa, “Münşeât”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 32, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006, s. 18.

⁷⁰ Gültekin, Hasan, “İnşâ ve Tarihi Gelişimi”, International Journal of Central Asian Studies (<http://www.iacd.or.kr/pdf/journal/13/Binder19.pdf>, Erişim Tarihi: 20.05.2018) Sayı 13, 2009, s. 333.

⁷¹ Yûsûf Nâbî, Münşeât-ı Nâbî (Nâbî’nin Mektupları), (Haz. Adnan Oktay), T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, İstanbul, 2017, s.35, 39, 54.

⁷² İnalçık, Halil, age, s. 28.

⁷³ Kütük, Rıfat, “Hâfız İsmâil Müşfik Efendi”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (<http://www.turkedebiyatilisimleri-sozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2783>, Erişim Tarihi: 10.03.2018)

⁷⁴ İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 2, s. 1021.

⁷⁵ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 8.

yapmak amacıyla Muharrerât-ı Nâdire ismi verilen bu eserde Hâfız Müşfik'in iki tezkiresine yer verilmiştir.⁷⁶



⁷⁶ Muharrerât-ı Nâdire, (Yay. Haz. Ali Aktan), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2018, s. 458, 459.

4. MÜŞFİKNÂME

Hâfız İsmail Müşfik Efendi'nin tek eseri kendi adıyla anılan Müşfiknâme'sidir. Eser 1270/1854 tarihinde Cerîde-i Havâdis Matbaasında taş baskı usulüyle yayımlanmıştır. Sırtı bez, yüzü kâğıt kaplıdır. Eserin Millet Kütüphanesinde iki nüshası yer almaktadır. Bunlardan biri Müşfiknâme⁷⁷ diğeri ise Münşe'ât, Kasideler ve Gazeliyât⁷⁸ adıyla kaydedilmiştir. Eserin başında veya sonunda herhangi bir isim yer almamaktadır. Sadece eserin değil sahibinin de adı yoktur. Son sayfada basım yeri ve tarihi yer almaktadır. Cerîde'nin yine 1270 tarihli basım ilanında adı "Münşeât-ı Müşfikkiye" olarak geçmektedir. İlan şu şekildedir: Şiir ve inşâda akrânına fâik meşâhir-i ketebeden Hâfız Müşfik Efendi'nin eser-i hâme-i belâgât şemâmeleri olarak derdest olan bazı müsveddâtla bir mikdâr kasâid ve gazel ve tevârih ve lugaz, erbâb-ı kaleme yadigâr olacak tuhfe-i nefise olduğu ashâb-ı maârifin tasdik ve istihsâniyle sâbit bulunduğundan bu defa cümlesi cem' ve tertib ve nefis hatt-ı nesih ile tahrîr olunup "Münşeât-ı Müşfikkiye" namıyla Cerîdehânenin litografya destgâhında tab' ve temsîl olunmuş ve her bir kıt'ası onar kuruşa satılmakta bulunmuştur.⁷⁹ *Fatîn Tezkiresi*'nde "Müşfiknâme" diye bahsedilmesi⁸⁰ ve münşeâtın yanı sıra şiir de içermesi sebebiyle bu isimle anılır olmuştur.

Eser 67 sayfadır. 2 ile 39. sayfalar arasında münşeât olarak adlandırılan düzyazıları, 40 ile 67. sayfalar arasında ise şiirleri yer alır. Münşeât bölümünde arzuhâl, müzekkire, tezkire, tebrik, tebrike cevap, tavsiye, taziye, tesliye, mektup (bunlardan biri Arapça biri de manasızdır), mektuba cevap, hulûs, arîza, teşekkür, iltimâs, suret-i mazbata başlıkları altında elli metin mevcuttur. Bu bölüm yukarıda bahsini ettiğimiz "Beyit" başlıklı, mahlassız ve anlamsız bir gazelle sonlanmaktadır.

Manzum bölümde iki kaside, yirmi dört tarih manzumesi, yedi tam ve bir natamam olmak üzere sekiz gazel, iki muamma, bir Arapça mensur lugaz mevcuttur. Şiirlerin çoğunda "Müşfik" bazılarında "Hâfız" mahlasını kullanmıştır. Şiirleri içinde Üçüncü Napolyon'un Fransa'nın başına geçmesiyle ilgili söylediği manzume ve Zekâi Dede tarafından Hicazkâr makamında bestelenen "giderek" redifli gazeli meşhurdur.

⁷⁷ Koleksiyon: A.E. Manzum, Koleksiyon No: AEmnz408

⁷⁸ Koleksiyon: A.E. Edebiyat, Koleksiyon No: 480

⁷⁹ Cerîde-i Havâdis, Sayı. 683, Cerîde-i Havâdis Matbaası, İstanbul, 1270.

⁸⁰ Fatîn Davud, age, s.77. (Latin çevirisinde yanlışlıkla "Müşakkiknâme" diye yazılmıştır.)

4.1. Üslup Bakımından Eserin Tahlili

19. yy. Osmanlı İmparatorluğu'nun olduğu kadar Osmanlıcanın da arayışlar içinde olduğu, ediplerin siyasî ve fikrî arayışlardakine benzer bir arayış içinde oldukları bir dönemdir. Bir tarafta geçmişten gelen, Arapça ve Farsçanın bütün kılcallarına sirayet ettiğini bildiğimiz klasik Osmanlıca vardı. Diğer tarafta özellikle Devrim'den sonra etkisi, o günün şartlarıyla kıyaslandığında, günümüzdeki İngilizcenin bile etkisinden daha fazla olan Fransızca. Yüzyılın sonuna doğru, bunların yanına bir de dilde sadeleşmeyi savunanlar eklenecekti. Özetle dil de o meşhur üçlemenin arasında kalmıştı: Türkleşmek, İslamlaşmak, muasırlaşmak.

Devrin yazar ve şairlerin (Ali Suavi, Ahmet Mithat Efendi, Hafız İsmail Müşfik Efendi gibi birkaç tanesini saymazsak) hemen hepsi sarayda, hiç olmazsa saray kapısında büyümüşlerdi. Ve yine hemen hepsi çeşitli kalemelerde görev alarak işe başlayan, rütbeleri baba ve dedelerinin gücü oranında her geçen gün artan memuriyetlerde bulunmaktalardı. Bu şahıslar kalemde kâtip oldukları gibi gazetelerde köşe yazarı, dergilerde şair ve matbaalarda edip idiler. Devrin aydınları bunlardı. Özetle kâtip eşittir aydın gibi bir denklem mevcuttu. Bu aydın kâtipler dili, dil zevk ve anlayışını çalıştıkları kalemelerde kazanıyorlardı. Dolayısıyla kalemlerin dili aynı zamanda edebiyatın dili idi.

Kalemde yetişmiş olmanın dile olan etkisi Ziya Paşa'nın Şiir ve İnşâ⁸¹ adlı makalesinde çok güzel anlatılmıştır. Ziya Paşa, bu makalesinde geleneksel şiir ve düzyazı dilinden daha çok, kendi döneminde özellikle devlet dairelerinde kullanılan dilden yakınmaktadır. Yazı dilinin Arapça ve Farsçanın da etkisiyle eskiden beri ancak sözlükler yardımıyla çözülebilecek kadar zor olduğunu, şimdi ise özellikle kalemelerde kullanılan dilin sözlükle bile çözülemeyecek bir raddeye geldiğinden şikâyet etmektedir. Ona göre asıl şaşırtıcı olan böyle anlaşılmayacak ibâre yazabilmenin hüsn-i kitâbetten addolunmasıdır. Yayımlanan ferman ve emirnâmelerin halkın anlayacağı bir dilde olmadığını, bu nedenle halkın Tanzimat'ı da Tanzimat'ın getirdiği düzenlemeleri de anlamadıklarını, hak ve sorumluluklarını bilmediklerini, devlet dairelerinde özellikle mahkemelerde dilin anlaşılmazlığından kaynaklanan ve neticesinde insanların mağdur edildiği çok ciddi yanlış anlaşılmanın hatta

⁸¹ Ziya Paşa, Şiir ve İnşâ, Hürriyet Gazetesi, Londra, 1285.

anlaşılmamaların olduğunu söylemektedir. Bunun sebebini dilin kaidelerinin belirlenmemiş olmasına bağlayan Ziya Paşa, dilin herkesin okuyup yazacağı açıklıkta ve basitlikte olması gerektiğini söyler. Maalesef öyle olmadığını, okuma yazma bilmenin yeterli olmadığını, buna binaen kalemde çalışabilmenin, orada kalıcı olabilmenin, yükselebilmeyen tek yolunun bu ağır ve anlaşılmaz dili taklit etmekten geçtiğini, bu nedenle özgün sanatçılar yetişemediğini, bu durumun kalemlerde çalışan bu aydın kâtiplerde bir ikileme, bu ikilemin de kimi durumlarda haksızlıklara kimi durumlarda psikolojik rahatsızlıklara sebep olduğunu belirtmektedir.

Hafız Müşfik de bir kalem çalışanı olarak Ziya Paşa'nın şikâyet ettiği bu dili kullanmıştır. Müşfiknâme'de yer alan metinlerin kendisinin yazdığı en güzel metinlerin numuneleri olarak bu eserde yer aldığını düşünmekteyiz. Kendi döneminde seçme parçaların ya da şiirlerin yer aldığı eserleri yayımlamanın yaygınlaştığı göz önüne alındığında bu düşüncemizin doğru olduğu kabul edilecektir. Müşfiknâme'de yer alan düzyazılar tam da Ziya Paşa'nın dediği gibi sözlüksüz okunamayacak yazılardır. Kamuslar, lugatlar yardımıyla bir şekilde okunduktan sonra karşımıza yine Ziya Paşa'nın yakındığı⁸² diğer bir zorluk çıkmaktadır: Anlamak. Kelimeler arka arkaya, sanki aslolan secili olmasıymış, arada birkaç kelimenin anlaşılması merama yetip gerisi süs ve gösteriş için yazılmış gibi bir dili vardır. Kanaatimizce Hafız İsmail'i Namık Kemal'in, Ziya Paşa'nın tanıdığı bir konuma getiren belki de Ceride'de yer almasını sağlayan da onun bu dilidir.

Şiirleri düzyazılarına göre daha anlaşılırdır. Aruz ölçüsünün en sık kullanılan vezinlerini kullanmıştır. Dil ve üslup yönünden klasik divan şiirlerinden bir farkı yoktur.

4.2. İçerik Bakımından Eserin Tahlili

Yukarıda da belirttiğimiz gibi eserin ilk 39 sayfası düzyazı biçimindedir. Arzuhâl, müzekkire, tezkire, tebrik, tebrike cevap, tavsiye, taziye, tesliye, mektup, mektuba cevap, hulûs, arîza, teşekkür, iltimâs, suret-i mazbata başlıkları altında 50 metin mevcuttur. Metinler sıralanırken içerik yönünden bir sıralamaya gidilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Kabaca önce taleplerin yer aldığı metinler verilmiş, akabinde

⁸² “Lugatlar herkesin bildiği şeyler iken mânây-ı sahîhi ne olduğu anlaşılacak kabil olmuyor.” Ziya Paşa, Şiir ve İnşa, Hürriyet Gazetesi, Londra, 1285.

davetler, tebrikler ve mektuplar sıralanmıştır. Yer yer bu akışı bozan durumlar gerçekleşmiş mesela mektupların arasına bir talep yazısı, tebriklerin arasına bir ya da birkaç davet yazısı sıkıştırılmıştır.

Yazılarda herhangi bir isim zikredilmediği ve kendisinin de bir kalem çalışanı olarak bu tarz yazıları başkaları namına yazmak gibi bir görevi bulunduğu için bu yazıları Hafız Müşfik'in kendi adına mı yoksa başkaları adına mı yazdığı anlaşılamamaktadır. Hafız Müşfik'in muhtemelen kimisi kendisi için, kimisi görevi icabı, kimisi de ücret ya da rica karşılığı olarak başkaları adına kaleme aldığı bu yazıların içerikleri aşağıda verilmiştir.

Hulus başlıklı üç metinden ilk ikisinde⁸³ muhataba hitaben bağlılık beyanında bulunulmakta, kendisinden iyiliklerini esirgememesi talep edilmektedir. Üçüncüsünde ise Bosna'dan gelen birinin ve getirdiği hediyelerin kabul edilmesi ricası yer almaktadır.⁸⁴

Davet içerikli dört yazı vardır. Bunlardan biri Emin adındaki bir çocuğun Kur'an okumaya başlaması nedeniyle yapılan törene⁸⁵, diğeri mevlide⁸⁶, bir diğeri Kâğıthane'ye düzenlenecek bir geziye, sonuncusu ise evde arkadaşlar arasında düzenlenecek bir meclise⁸⁷ davet talepleri içermektedir.

Eserde on adet mektup yer almaktadır.⁸⁸ Bunlardan biri Arapçadır.⁸⁹ Mektupların hemen hepsinde saygı ve özlem ifadeleri eşliğinde muhataba duyulan sevgi ve minnet zikredilmiştir.

Eseri oluşturan yazıların en çoğunu çeşitli taleplerin yer aldığı yazılar oluşturmaktadır. Eser, Saray'a yazılan ve yıkılmaya yüz tutan bir evin tamiri için yardım istenen arzuhal⁹⁰ ile başlamaktadır. Sonrasında eski bir devlet memurunun son dönemleri için kaymakamlık talep ettiği bir arzuhal⁹¹ gelmektedir. Geçim sıkıntısı çeken birinin ağzından yazılan müzekkereyi⁹² akranları yükselmeye devam ederken

⁸³ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 21.

⁸⁴ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 33.

⁸⁵ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 9.

⁸⁶ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 10.

⁸⁷ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 11.

⁸⁸ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 22-26, 28, 29, 31.

⁸⁹ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 26.

⁹⁰ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 2.

⁹¹ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 3.

⁹² Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 3.

kendisi yüzbaşı rütbesinde kalan birinin yardım isteğinin yer aldığı, Harbiye Nezâretine hitâben yazılan metin⁹³ takip etmektedir. Tekke tamirine yardım⁹⁴, emeklilik⁹⁵, Divân-ı Hümâyûn Kalemine çırak olmak⁹⁶, bir gözünü kaybettiği için emeklilik veya rütbe⁹⁷, Arnavutluk'un Yanya şehrine gidecek olan Cafer Baba adlı bir Bektaşî'ye hürmet ve yardım⁹⁸, at⁹⁹, divan kâtipliği¹⁰⁰, kardeşinin kaleme yükselmesi¹⁰¹, sınav zamanı İstanbul dışında olduğu için sınava giremeyen birine müderrislik verilmesi¹⁰² gibi istek ve arzuların yer aldığı bu metinler içerik olarak günümüz dilekçelerini andırmaktadır.

Tavsiye başlıklı yazıda okulların tatile girmesinden sonra öğrencilerin köy ve kasabalara vaaz ve nasihat için gittikleri, bunlardan biri olan Kastamonulu Muhammed Efendi'ye gerekli hürmetin gösterilmesi rica edilmektedir.¹⁰³ Kardeşini kaybeden birine yazılan Taziye¹⁰⁴ ile kötü niyetli kişilerin iftiraları nedeniyle gözden düşen bir kişiyi aklamak amacıyla kaleme alınan Tebrîe¹⁰⁵ ve görevden azledilen birini teselli etmek için yazılan Tesliye¹⁰⁶ başlıklı yazılar kitaptaki kendi türlerinin tek örnekleridirler.

Bu tek örneklerden biri de meşhur saat hediyesine mukabil yazılan Teşekkür yazısıdır.¹⁰⁷ Bu yazı belki de Hafız İsmail Müşfik'in kendi adına kaleme aldığını bildiğimiz bu eserdeki tek yazısıdır. İbnülemin Mahmut Kemal, Reşit Paşa'nın Hafız İsmail Müşfik Efendiye son derece kıymetli bir saat hediye ettiğini aktarır.¹⁰⁸ Hafız İsmail de karşılığında bu teşekkür yazısını kaleme alır.

⁹³ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 4.

⁹⁴ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 5.

⁹⁵ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 6.

⁹⁶ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 6.

⁹⁷ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 7.

⁹⁸ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 18.

⁹⁹ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 27.

¹⁰⁰ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 27.

¹⁰¹ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 30.

¹⁰² Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 31.

¹⁰³ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 16.

¹⁰⁴ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 19.

¹⁰⁵ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 16.

¹⁰⁶ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 20.

¹⁰⁷ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 8.

¹⁰⁸ İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, age, C. 2, s. 1021.

Bunların dışında altı tebrik ve iki tebrike cevap yazıları yer almaktadır. Kurban Bayramı¹⁰⁹, Ramazan ayı¹¹⁰, Regaip Kandili¹¹¹, yeni yıl¹¹² tebriklerinin yanı sıra sadrazamlık makamına atanan birine¹¹³ ve sadaret makamıyla beraber Bosna valiliği de verilen birine yazılan¹¹⁴ iki tebrik yazısı daha yer almaktadır.

Şiirlerinin ilki, münşeatinın son kısmında yer alan ve manasız bir mektuptan sonra gelen, mektup gibi manasız olan “Beyt” başlıklı şiiridir.¹¹⁵ “Olmuştur” redifli bu altı beyitlik şiirle birlikte kitabın düzyazı bölümü sona ermektedir.

Eserin kırkıncı sayfasından itibaren asıl şiirler başlar. İlk şiir Muhammed Rüştü ve Şehabettin adlı iki şehzade çocuğunun doğumları için yazdığı kasidedir.¹¹⁶ Sonrasında Serasker Mehmet Ali Paşa’yı övmek için yazdığı bir kaside¹¹⁷ yer almaktadır. Mehmet Ali Paşa, Sultan Abdülmecit’in kız kardeşi Adile Sultan’la evli olan ve seraskerliğin yanı sıra kaptan-ı deryalık ve sadrazamlık da yapmış olan bir paşadır.

Eserin sonraki bölümü Tevârih (Tarihler) üst başlığını taşır. Başlık tarihler olsa da bu bölümün ilk şiirleri kaside şeklindedir. Şairin düştüğü ve alışık olduğumuz, genellikle tek beyitten oluşan tarihler daha sonra yer almaktadır. Bu bölümde sırasıyla Sultan Mehmet Reşat’ın doğumu¹¹⁸, şehzadelerin sünnet törenleri¹¹⁹, Reşit Paşa’nın sadarete yeniden getirilmesi¹²⁰, Kurban Bayramı¹²¹, elbise¹²², yeni yıl¹²³, Ali Galip Paşa’ya vezirlik rütbesinin verilmesi¹²⁴, Serasker Paşa’nın (muhtemelen yine Mehmet Ali Paşa’dır.) sadrazamlığı¹²⁵, Âli Paşa’nın sadrazamlığı¹²⁶, Rauf Paşa’nın beşinci

¹⁰⁹ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 8.

¹¹⁰ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 13.

¹¹¹ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 12.

¹¹² Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 14.

¹¹³ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 11.

¹¹⁴ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 15.

¹¹⁵ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 39.

¹¹⁶ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 40.

¹¹⁷ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 43.

¹¹⁸ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 46.

¹¹⁹ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 47.

¹²⁰ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 47.

¹²¹ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 48.

¹²² Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 50.

¹²³ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 51.

¹²⁴ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 52.

¹²⁵ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 52.

¹²⁶ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 52.

defa sadrazamlığa getirilmesi¹²⁷, Mustafa Naili Paşa'nın sadrazamlığı¹²⁸, Serasker Paşa'nın ikinci defa kaptan-ı deryalığa getirilmesi¹²⁹, Muhtar Bey'in Maliye Nâzırı olması¹³⁰, Yakup Paşa'nın azledilip yerine Yusuf Paşa'nın Selanik valisi olması¹³¹, Muhammed Paşa'nın Edirne valisi olması¹³², Emin adlı birinin vefatı¹³³, Hüsnü Bey ve Rakım Efendi adındaki şahısların sakal bırakmaları¹³⁴, Ali Rıza Efendi'nin müderrislik imtihanını geçmesi¹³⁵, Muhammed Ekrem'in doğumu¹³⁶, Bektaşî tarikatından Bağdadî Ali Baba ve Maşuk Baba'nın vefatları¹³⁷, Üçüncü Napolyon'un Fransa tahtına geçmesi¹³⁸ olaylarına tarih düşülmüştür.

Bunlardan sonra beyitlerinin ilki Türkçe ikincisi Arapça olan bir mülemma, klasik aşk ve özlem konularını işleyen altı ve tamamlanmamış bir gazel olmak üzere toplam sekiz gazel ile biri Tahir diğeri Sadık isimlerini bulmaya yönelik iki muamma ve Arapça mensur bir lugaz yer almaktadır.

Biz transkriptini yaptığımız esere Millet Kütüphanesinden ulaştık. Talebimiz üzerine AE Manzum kısmında 408 kayıt numaralı eserin CD biçiminde tarafımıza verilen fotoğraflarını kullandık.

Eserin transkripsiyonunu yaparken araştırmacıların işini kolaylaştırmak amacıyla sayfa numaralarını belirttik. Ayrıca eseri okurken karşımıza çıkan kelimelerin yer aldığı bir sözlüğü de çalışmamızın sonuna ekledik.

¹²⁷ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 53.

¹²⁸ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 53.

¹²⁹ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 54.

¹³⁰ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 54.

¹³¹ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 55. Aynı sayfada bu olayla ilgili bir tarihi daha vardır.

¹³² Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 56.

¹³³ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 57.

¹³⁴ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 57, 58.

¹³⁵ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 58.

¹³⁶ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 59.

¹³⁷ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 59.

¹³⁸ Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, age, s. 60.

5. MÜŞFİKNÂME (ÇEVİRİ YAZI)

Sayfa [2]

Rikâb-ı Şāhāneye ‘Arzuḥāl

‘Umrān-fermā-yı dāru’l-ḥarābe-yi ‘ālem ve medeniyet-baḥşā-yı nev’-i benī ādem ḥāzretleri şeh-beyt-i Süleymān-nāme-i cīhāndārī ve maṭla’-ı dīvān-ı şevket-i şehriyārī şevketlu ‘āzametlu pādīşāhımız efendimiz ḥāzretlerini mādāmü’l-beytū’l-ḥarām surer-i merfū’a-i sūrūr u kāmranī ve erīke-i ma’delet-şebīke cihān-bānide ber-devām buyursun ‘arzuḥāl-i zarā’et-me’āl-i bendegānem budur ki çāker-i kemīneleriniñ ḥāne-būm-ı āşiyānesi mānende-i dār-ı Ebi’d-Derdā ḥarāb ve vīrān ve buyūt-ı ‘ankebūt-āsā nā-kābil-i iskān olup ta’mīr ve tecdīdine dahı kudret-i ‘ācizānem ta’alluḳ edemeyeceğinden ḥāne-i vīrāne-i mezkūruñ ‘imāret-yāb olmasına kāfī ‘atiyye-i behiyye ve şadaḳa-i seniyye-i ḥāzret-i şehen-şāhīleri istirḥām olunmuşdur ol bābda

Sayfa [3]

Kezālik Rikāb-ı ‘Arzuḥālī

‘Arzuḥāl-i tazarru’-me’āl-i bende-i mūr-i iktidārıdır ki çāker-i kemīneleri sāye-i hümā-pāye-i Süleymānilerinde bendegān-ı saltanat-ı seniyye ve zümre-i muzāfān-ı devlet-i ‘aliyyelerinden olup bundan aḳdem gerek eyyām-ı ḥazar ve gerek hengām-ı ḥarb u seferde niçe niçe ḥidemāt-ı cesīmede müstahdem iken taḳallubāt-ı zamāniyye ve tebdīlāt-ı kevniyye ile tarafgīrān-ı çākerānemiñ cümlesi sitāre-i seyyāre-i bendegānem mişillü zīr-i ğumām-ı ihtifāya çekilmiş olduğundan ḥayli zemāndan beri ḳullarını bir arar şorar bulunmamış olmağla işbu şıḥḥat-ı beden u kuvvet-i cān u ten vaktinde ārzū eylemekde olduğum ḥidemāt-ı münāsibeniñ birinde istiḥdāma fırşāt-yāb olamadığımdan fevke mā yenşūr dil-teng ü mükedder bulunmuş idüğime merḥameten bu ḳullarını bir maḥalliñ ḳā’im-maḳāmlığıyla şādān ve kām-ver buyurmaları babında

Müzekkire

Bundan aḳdem çāker-i kemīneleri sāye-i iḥsān-vāye-i vekālet-penāhīlerinde ba’zı me’muriyyetlerde müstahdem ve olduğça müreffeh’ül-ḥāl ve muḡtenim

Sayfa [4]

iken bu aralık semen-zār-ı sāmān-ı bendegānem bād-ı hāzan-ı hādise-i devrān ile perişān ve bu sebeble sīne vü zānū-yi ‘ācizānem muşt-h’ār-ı efsūs u hırmān olmağda ve killet-i ma’īšet illet-i mühlikesinden ‘arız olan emrāz-ı istidāne ve istikrāze zevāl ve inkırāzıñ ‘adem-i tetarrukundan zulmet-i dil-haste-gī-yi iftikār ile leyl ü nehārım fark olunmamağda idüğüne terahhümen mübtelā olduğum eskām-ı helāk-encām-ı zill u ihtiyācdan taşhīh-i mizāc eylemekligim huşūşuna eşribe-i şāfiye-i bende-perverī ve edviye-i kāfiye-i ināyet-güsterīleri bī-dirīğ ve erzān ve bir hıdmet-i münāsibe ile bende-i müstedīmlerin şādān buyurmaları babında

Maḳām-ı Vālā-yı Hazret-i Ser-‘Askeriye

Ser-‘asker-i zerrīn-miğfer-i devrān ve şāhib-kırān-ı meydān-ı çarḥ-ı gerdān olan mihr-i rahşān-ı āsumān-ı ‘alem-efrāz-ı nūr ve rāyet-keşā-yı tūlū ‘ u zuhūr oldukça hurşid-i rahşānde-i sipihr-i ser-‘askerī ve ğurre-i tābende-i ufḳ-ı sipehsālārī olan cenāb-ı şecā‘at-nişāb-ı müşīrāneleri tensīk-fermā-yı umūr-ı cumhūr-ı ‘askerī olmaları da‘avāt-ı icabet-i āyātı tilāvetiyle ‘arzuḥāl-i çāker-i bī-miḳdārlarıdır ki bende-i neml-i iktidārı bīdāyet-i nizām-ı zafer-insicām-ı şāhāneden berü hıdmet-i mūcibu’l-mefḥaret-i

Sayfa [5]

cünüdiyyede istiḥdām olup vaḳtiyle zīr-i ḳumanda-i ‘ācizānemde bulunan neferātıñ ekşerisi merātib-i rafī‘aya nāil ve derecāt-ı maḳāşid u meṭāliblerine vāşıl olarak bendeleri ise bir muḳteżā-yı şīve-i ḳader yüzbaşılık rütbesinden bir ḥatve ileriye hareket edecek ḳadar ḳadr u istiḥḳāḳa ḳudretyāb olamadığımdan beyne’l-‘asākir şerm-sār u ḥazīn ve cüyüş-ı hūş u efkār-ı bendegānem cünūd-u nā-ma‘dūd-ı ālām ile inhizāma ḳarīn olmaḳ muḥātaralarında bulunduḡu muḥāt-ı ‘ilm-i ‘ālem-şümül-i sipehsālārı bulunduğda ol bābda

Tekye Ta‘mīri İçün Ḳāim-maḳām-ı Belde Tarafından Evḳāf Nāzırına

Tarīḳat-ı ‘aliyye-i Ḥalvetiyye meşāyiḥinden müddet-i medīde fūlān beldesinde seccāde-nişīn-i irşād olup bu def‘a şavma‘a-i nāsūt dan tek ye-gāh-ı ‘ālem-i lāhūta tayy-ı mekān eyleyen Aḥmed Efendi’niñ yerine ḥulefā-yı muḳarrabīninden ‘Abdullah¹³⁹ Efendi dā‘ileri ḳu‘ūd ederek dervīşān-ı ḥaḳīḳat-endiṣāna bedreḳa-i tārīḳ u reh-nümā-yı şefīḳ olup te’sīrāt-ı cezebāt-ı meczübān ile ḥān-ḳāh-ı fuyūzāt-penāhlarında bile

¹³⁹ “Allah” lafzı kitap boyunca yazılmamış. Yerine “elif” ve “ha” harfleri kullanılmıştır.

inşirāh-ı şadr vukū'ıyle mānende-i kalb-i 'āşık harāb ve sīne-çāk olarak ta'mīr ve ihyāsına revzene-i intizār eylemiş olduğu

Sayfa [6]

ma'lūm-i devletleri buyuruldukda

Māliye Nāzırına Tekā'üdlük İçün Müzekkire

Sin'in-i 'ömr-i bendegānem 'aded-i seb'ine yetmiş ve yerā'a-yı herem u pīrī elif-kāmet çākerānemi dāl etmiş olmağla bār-girān-ı hıdmeti berdüş ve şahid-i nāzik-endām-ı me'mūriyyeti der-āğüş eylemege kuvvet ve iştihā kalmamış idüğinden bundan böyle şehriyye-i hāliyye-i 'ācizānemi ahz ederek hāne-i çākerānemde gūşe-gir tekā'üdü ve ārām olmağlıgımın vakti gelmiş olduğu muhāt-ı 'ilm-i 'ālileri buyuruldukda

Qaleme Çırāğ Olmak İçün Müzekkire

Hāliku'l-levhi ve'l-kalem Te'ālā zātuhu 'āni's-sehvi ve's-sakem hazretleri şahh-keşide-i menşūr-i fehāmet olan cenāb-ı bülend-elkāb şadāret-penāhileriniñ şahāyif-i mecmū'a-yı eyyām-ı 'ömr u iqbāl-i dāverānelerin nā-ma'dūd buyursun ma'rūz-ı çāker-i kemīneleridir ki kefā kalemü'l-küttābi fahren ve rifaten medā'd-dehru innallāhe akseme bi'l-kalemi¹⁴⁰ müfādınca şanāyi'-i lāzıme-i insāniyyeden en ziyāde māye-i mesārr ve māyeü'l-iftihār olan kitabet-i şan'at-ı cemīlesi hın-i şebāvetimden berü

Sayfa [7]

ārzū-gerde-i 'ācizānem olmağla devāt-ı nīyāz-ı edevāt-ı bendegānemiñ derūn-ı hoşka-i zarā'et-i meşhūnını līka-i tārāt-ı müsā'ade-i mekārım-'āde-i şadāret-penāhileriyle māl-ā-māl ümniyye ve āmāl buyurarak çāker-i kemīnelerin dīvān-ı hümāyūn kalemine çırāğ buyurmaları babında

Müzekkire

Qānūn-ı seferiyye üzere leyālī-i muzlirmede icrā-yı hıdmet-i karağolī ve nige-bānī ider iken kazā-yı nāgeh-zuhūr-i āsmānī ile süvār olduğum hayvāna ürkündü 'arız olarak bağteten vukū'a gelen pertāb-ı zarūrīsinden hareket-i bāz-güne-i bendegānem vukū'unda mūte'ākiben gelmekde bulunan neferāt-ı 'askeriyyeden biriniñ lezk-i mızrākı dīde-i yesāreme işābet eylemiş olmağla cerrāhān-ı devlet tarafından şan'at-ı

¹⁴⁰ Dünya durdukça yazarların kalemleri onur ve üstünlük olarak yeter. Çünkü Allah (Kur'an'da) kalemle yemin etmiştir. Ebu'l-Feth el-Bustī'nin şiiri (ö. 401/1010). Kalem suresi birinci ayete gönderme vardır: Nūn. Kalem ve satır satır yazdıklarına andolsun!

dīde-dūzīye müsāra‘at zuhūra gelerek rahne-i revzene-i çeşm-i ‘alīlim iki bilürsüzce iltiyām bulmuş ise de kuvve-i başırası külliye maḥv ü zā‘il ve süvārī zābītānının taraf-ı yesārında kumandārılık uşulini icrā eylemeleri lāzım geldiginden ötürü bundan böyle süvārī zābītīl iğinde istiḥdām olunmağa kudret-i bendegāneme müte‘allik olmayacağını kāffe-i etibbā kā‘il olmuşlar idüğine binā‘en dīde-i felāket-dīde-i ‘ācizāneme mükāfāten ve bir şan‘atda

Sayfa [8]

gözüm kalmadığına teraḥḥumen dokuz neferden mürekkeb müte‘allikāt-ı bendegānemiñ idāresine kāfī ma‘āş taḥşīşiyle mütekā‘id veyāḥud rütbe-i ‘ācizānemi terfī ile ‘asākīr-i redīfe piyāde-gānı zābitliği ile kullarını zirve-i makāşide müteşā‘id buyurmaları lede‘l-isti‘lām vāki‘ olacak ḥüsn-i himmet-i ‘aliyyelerine menūṭ bir madde olduğu āşikār bulunmağın ol bābda

Tebrik-i ‘İd-i ‘Aḫḫā ve Kurbān Hediyesine Dā‘ir Tezkere

İttibā‘-fermā-yı millet-i İbrāhim ve fedā-künende-i zebḥ-i ‘azīm olan ḥazret-i Rabb-i kerīm ḥulūlī takrib eyleyen işbu ‘İd-i meyāmin-bedīd-i aḫḫāyī zāt-ı vālā-yı mün‘imānelerine sa‘İd-ender-sa‘İd eylemek da‘avāt-ı ‘amīmü‘l-berekātı icābet-gāh-ı ‘arş-ı rahīme terfī ve taḫdīm olunduktan sonra bende-i dīrīneleri pā-beste-i ḥabāle-i iltifāt-ı bī-gāyāt ve kerdēn-girifte-i kemend-i tevcihāt-ı mekārīm-āyātı olduğu uğur-ı meyāmin-mev[f]ūr-ı¹⁴¹ ‘ālilerinde fedā-yı kebş-i cān edebilir bir çāker-i ḥāk-berāberleri olduğumu şürete iḥrāc eylemek zımnında besmele-gāh-ı āsitān-ı vālālarına on re’s kurbānlık koyun ihdā kılınmıştır

Sā‘at Hediyesiniñ Vuşulünü Mübeyyin Ḥazret-i Şadr-a‘zamīye Yazılan Tezkere

Bānī-i muvaḫḫithāne-yi imkān teḫaddeset zātuhu ‘an iḥāṭatı’z-zemān ve‘l-mekān

Sayfa [9]

ḥazretleri daḫīka-şinās-ı umūr-ı dīn u devlet ve girih-küşā-yı meşālīh-i mu‘azzale-yi mülk u millet olan zāt-ı Yusuf-şıfat-ı vekālet-penāhīleriniñ keffe-yi mīzān-ı şenşene-yi ḥasane ve levḥa-yı ma‘nā-nümā-yı ‘adlün sā‘atün ḥayrūn min-‘ibādetün seb‘in sene olan dest-i kerem-peyvest-i āşafānelerini ilā kıyāmu’s-sā‘at muḥafāza-yi ḥatim-i şehriyārī buyursun bu kere filān āga bendeleriyle çāker-kemīnelerine bir ‘acīb şan‘atlı şā‘at kim bakıldıkça verir rüze-dārānı gama şām-ı meserretten ḥaber daḫīkasınca bir

¹⁴¹ “Fe” harfi eksik. Benzer metinlerde “mevfūr” kullanılmış. Mesela: Meymenet-mevfūr

sā‘at-i cihān-kıymet ve pesendīde şan‘at ihsān ve irsāl buyurmaları ni‘am-ı celīle-yi sâ‘ireleri muqābilinde şāniye-be-şāniye hareket eden maḥmidet beyān-ı ‘ācizānemi bütүн bütүн haşr-ı edā-yı şükrānegī eylemiş olduğumu muḥāṭ-ı ‘ilm-i ‘ālem-ārā-yı şadāret-penāhīleri buyuruldukda

Bed’-i Qur’ān Cem’iyyetine Da‘vet Tezkeresi

Maḥdūm-i çākerī Emīn bendeleriniñ yedi yaş dişleri çıkarak i‘timād-gāh-ı ḥurūf olan esnān-ı lāzimesi ber-kemāl olduğuna binā‘en ādāb-ı müstaḥsene-i İslāmiyye üzere bed’-i tilāvet-i Qur’ān eylemesi zımnında ‘ıkd ve tertibi iktizā eyleyen cem’iyyet-i zāhiru’l-bereket-i şerīfeniñ gelecek pencşenbe günü icrāsı taşmīm-kerde-i bendegānem

Sayfa [10]

bulunmuş olmağla yevm-i mezkūrda lütfen ḥāne-i çākerānemi teşrīfe rağbet-i ‘aliyyeleri bī-dirīg buyurulmak babında

Mevlide Da‘vet Tezkeresi

Seyyid-i veled-i benī-Ādem şallā‘l-lāhu ‘aleyhi ve sellem efendimiziñ menkıbe-i vilādet-i seniyyeleri kırāat olunmak üzere yarınki pencşenbe günü ḥāne-i ‘ācizānemde bir cem’iyyet-i bāhirü’l-meymenetiñ in‘ikādi müşemmem olmağla zāt-ı vālālarınıñ daḥı cem’iyyet-i pür-mes‘edet-i mezkūrede bulunmaları mütemennā-yı bendegānemdir

Seyrān-gāha Da‘vet Tezkeresi

Nevrūz-ı meyāmin-bürüz-ı sultāniniñ ḥulūlü ve fuşūl-i erba‘a-i seneviyyeden faşlu’r-rebī‘-i meserret-bedī‘iñ vuşūlü cihetiyle bu köhne gülistān-ı cihān mā‘ul-ḥeyevān-nīsān ile tazelanmış ve dirāhtān-ı mīvedār ve eşcār-ı zātu’l-eşmārniñ nühüfte-mānde-i ekmām-ı buṭunu olan üşküfehā-yı gün-ā-gün ser-ber-āverde-i zuhūr olmuş olmağla teferrüc-gāh-ı ḥāş u ‘āmm olan Kāğıdhāne ve Bahāriye mişillü mevāzı‘-ı ‘ālem-pesendiñ her birisi reşk-endāz-ı firdevs-i berīn olup kudret-i Ḥallāk-ı cihān-āferine dīde-i ‘ibret-bīn ile nazar u nigāh ḥaḳāyık-ı iktināh ile nebātāt-ı arziyyeden aḥz-ı envā‘-ı ‘iber eylemek vakti gelmiş

Sayfa [11]

olduğuna binâ'en yārân-ı vefâ-şî'ārândan ba'zılarıyla yarınki cum'â günü Kâğıdhâne tarafına piyâde-süvâr 'azîmet olacağımıza mebnî zât-ı seniyyeleriniñ cem'iiyyet-i ünsâ-üns-i bendegânemizde bulunmaqlığı ârzü-gerde-i çâkerânem olmağın ol bâbda

Kezâlik

Lâubâlî-menişân-ı ehibbâ ve bâde-nüşân-ı zevk u şefâdan birkaç nefer-i yārân-ı vefâ-nişân ile yarınki pencşenbe gecesi hâne-i 'âcizîde tarh-ı encümen-i 'îş u 'işret ve idâre-i kü'üs-i letâfet-'ukûs-ı üns u ülfet olunacak idüğine ve zât-ı şabîhu'l-şifât-ı 'âlîleriniñ kelimât-ı melîhası ol meclis-i feyzâ-feyze nemek ve peyker-i perî manzar-ı vâlâları iş bu dört eliflik ünsâ-ünse melek olacaıklarına binâ'en midemme-i kudüm-i meymenet lüzüm-i seniyyeleri bî-dirîğ buyurularak dekketü'l-humâr intizâr olan hâne-i vîrânemizi teşrîfe râğbet ile ber-nigâh-ı mu'âsenet-i bendegânemizi ğıpta-endâz-ı meclis-i Cemşid ve sîmâ-nûr-ı sîmâ-yı nâzenînleri in'ikâsiyle eşi'a-yı aqdâh-ı kulûbumuzu hıyre-sâz-ı çeşm-i Hürşid buyurmaları babında

Mesned-bülend-i Şadâret Tebrîkine Dâ'ir

Sayfa [12]

Nigehbân-ı maķâlîd-i dîn u devlet ve nesâķ-sâz-ı e'âzım-ı milk u millet olan cenâb-ı pesend-i elkâb-ı hidivâneleriniñ işbu âvân-ı sa'âdet-iķtirânda maķâm-ı şadâret-i 'uzmâya sâye-endâz-ı şân u fehâmet buyurulduķları vesâ'it-i menâşir-i tebâşir ile ma'lûm-ı 'ubûdiyyet-i melzûm-ı çâkerânem olduğı gibi "Eyâ niķâte-i gül ki cemâl-ı devlete hâl / Mübârek ola saña bu maķâm-ı 'âlu'l-'âl" du'â-yı ferruh-fâli derecât-ı zîb-i maķâl ve cevâhir-i peyâm-ı meserret-encâm-ı müjde-resân ile gencîne-i sîne-i âmâl-i bendegânem mâl-â-mâl kılınmıştır hemîşe Rabbimiz te'âlâ ve tekâddes hâzretleri zât-ı fehîm'uş-şifât vekâlet-penâhîlerini ilâ âhîri'l-eyyâm revnaķ-ı şadr-ı dîvân-hâne-i enâm ve sâye-i merâhim-vâye-i veliyy'ün-ni'mânelerini râhat-efken-i mefâriķ-i hâşş u 'âmm eylemeleri da'avât-ı hayriyyet-âyâtıyla 'arzuḡâl-i tebrîk-me'âl-i 'âcizânem miskiyyü'l-ḡitâm olmağın ol bâbda

Tebrîk-i Leyle-i Regâ'ib

Sürâğ-ı serâ-perde-i câh u celâlet ve çerâğ-ı zulmet-bürde-i zulm u ḡasâret olan cenâb-ı 'adâlet-nişâb-ı dâverîleriniñ nâm-ı sâmi-i âşafâneleri zîver-i dehân-ı taḡsîn-beyân-ı sur u şân-ı muķarrebin ve âvâze-i tubûl-i mu'addun li-teşmûl-i fâruķâneleriyle ḡubbe-i şimâḡ-ı gerdûn-ı pür-ḡanîn olmak

Sayfa [13]

da‘avāt-ı bedīhiyy’üt-teşīrātını müte‘ākib hülûl eyleyen leyle-i regā’ibiñ tebrîk ve tehniyeti vecībe-i zîmmet ve vesīle-i ‘arz-ı ‘ubūdiyyet-i çākerānem olmuştur hemān cenāb-ı hāliķu’l-leyli ve’n-nehār te‘ālā zātuhu ‘an ihāţati’l-‘uķûli ve’l-efķār zāt-ı ferişte-şifāt-ı āşafānelerine leyle-i şerīfe-i mezkûreyi mübārek-terīn eylemeleri du‘ā-yı bi’l-hayrı istizāde-i eyyām-ı ‘ömr u iķbāl ve istidāme-i hengām-ı mecd u iclāl veliyy’ün-ni‘amīleri zımnında lezzet-bağş-ı zebān-ı sitāyiş-peyān-ı çākerānem olan ed‘iyye-i mu‘tāde-i bendegānem terdīf kılınmış olduķu ma‘lûm-ı meķārim-melzûm-ı müşīrāneleri buyurulduķda

Tebrîk-i Ramazān

Cenāb-ı rûze-fermā ve rûzī-bağşā-yı benī ādem te‘ālā zātuhu āni’l-keyfî ve’l-kemm leyletü’l-kadri kerem ve şabāhu’l-‘id-ı lûtf u himem olan zāt-ı Bermekî-şiyem veliyy’ün-ni‘māneleriniñ kanādil-i cevāmi‘-i mecd u iclāl ve ‘atıfetlerin mānende-i nücûm-ı āsûmān-tābān ve fūrûzān eylemeleri da‘avāt-ı mu‘tāde-i bendegāneme ‘ilāveten hülûl eden şehir-i ramazān-ı mağfîret-nişānıñ haķķ-ı ahāķķ-ı ‘ālilerinde mübārek-terīn olmaķ du‘ā-yı vācibu’l-edāsı îfā ve eşedd-i ihtiyāc ile muhtāc olduķum āşār-ı teveccühāt-ı meķārim-ğāyāt-ı ‘atûfîleri istibķā kılınmışdır ol bābda

Sayfa [14]

Tebrîke Cevāb

Hazāne-i şemā’il-i bende-nevāzî ve gencīne-i haşā’il-i hāţır-sāzīlerinde meknûz olan cevāhir-i girān-behā-yı tevāzu’u irā’e ve işrāk-ı irādesiyle ramazān-ı şerīf-i ğufrān-redifñ tebrîk ve tehniyetini hāvî rāhe-pīrā-yı iftiħār u mübāhāt olan ‘ināyet-nāme-i veliyy’ün-ni‘māneleriniñ müştemil olduķu ferā’id-i şāh-vāre-i ta‘birāt-ı iltifāt-āyāt ve mervārīd-i mütelāniye muhātābāt-ı meķārim-ğāyāt-ı behiyyeleri münevver-sāz-ı ‘uyûn-ı hûş u fikret ve ķurta-i bināĝuş-i fāħr u meserret olduĝundan bu vechile āyīn-bihīn-i kemter-i perveriye ri‘āyet-i seniyyeleri hayret-āver-i ‘uķûl u idrāk ve bu mertebe talţifāt-ı mā-lā-nihāye-i ‘aliyyeleriyle sırr-ı ‘ubūdiyyet-efser-i bendegānem muķābil kûngüre-i eflāk olup her hālde müdāvimi olduĝum da‘avāt-ı deymûmet-i eyyām-ı ‘ömr u iķbāl-ı dāverāneleri āverde-i zebān-ı tekrār kılınmış idügi bi-minnehu te‘ālā muhāt-ı ‘ilm-i ‘ālem-ārāları buyurulduķda

Sāl-ı Cedīd Tebrîki

Cenāb-ı ibdā’-fermā-yı sinīn u a‘vām ve tertīb-bağşā-yı ezmine vü eyyām te‘ālā zātuhu ‘ani’z-zunûnu ve’l-evhām mihr-i tābān-ı sipihr-i ikrām ve bedr-i āsûmān-ı lûtf u ni‘āmı olan zāt-ı vālā-yı hıdīvīlerin ilā yevmi’l-ķıyām huţbe-i ‘azīme-i nām-dārī ve rütbe-i celīle-i meķārim-kārī

Sayfa [15]

ile mevşūfu'l-enām eylemeleri da'avātı itmāmından soñra hūlūliyle müşerref olunan şāl-i cedīd-i meyāmin-bedīdīñ ḥaqq-ı sāmī veliyy'ün-ni'mālarında tebrīk ve tes'īdi ve esās-ı mūmteni'u'l-indirās-ı 'ubūdiyyetimiñ temhīd ve teşyīdi zımnında 'arzuḥāl-ı tebrīk-māl-ı çākerī terkīmine ictirā ve merfū'-ı ḥāk-i pā-yı felek ihtivāları kılınmışdır ol bābda

Tebrīk-i Manşıb

Dībāce-i risāle-i 'izz u 'āṭıfet ve ser-levḥā-i mecd u ūbhet olan cenāb-ı mu'allā-elḳāb-ı dāverīleriniñ menşūr baḥt-ı 'ālīleri tuğrā-yı gurrā-yı vezāret ile tezyīn olunarak Bosna vālīliği mesned-i bülendi dahı 'uhde-i devlet-'adde-i ḥidīvānelerine tevcīh buyurulmuş idügi beşāret-i meserret-iḳtirānı resīde-i sem'-i çākerānem olmağla hemān Rabbimiz te'ālā ve taḳaddes ḥazretleri mesned-i 'ālu'l-'āl-ı mezkūru ilā'l-ebed zāt-ı seniyyeleriyle müfteḥir ve mübāhī buyurmaları da'avāt-ı icābet-āyātı tezkār kılınmış idügi beyān ma'rāzında tebrīknāme-i 'ācizi terkīmine ictisār olunmuşdur ol bābda

Tebrīk Cevābı

'Avāṭıf-ı 'aliyye-i ḥazret-i heft-gītī-sitānīden min gayr-i liyāḳat 'uhde-i

Sayfa [16]

çākerāneme tevcīh buyurulan rütbe-i vezāretiñ tebrīkine dā'ir rāḥe-pīrā-yı ta'zīm olan emr-nāme-i sāmīleri mezāyā-yı tehniyet ihtivāsından istiḥşāl eylemiş olduğum meserrāt-ı mā-lā-nihāyeye müteşekkiren mükemmel-sāz dīvān-ı mecd u iḳbāl ve şīrāze-i bend-i mecmū'a-i devlet u iclāl olan zāt-ı Bermekiyyü'l-ḥişāl-ı ḥidīvāneleriniñ mādāmu'l-'ālem-i ārāyişde mesned-i vālā-yı kāmranī buyurmaları da'avāt-ı seniyyesi ifā olunarak iş bu teşekkür-nāme-i bendegānem terkīm ü imlā ve merfū'-ı ḥāk-pāy-ı mu'allāları kılınmışdır ol bābda

Tavşīye

Şuhūr-u şelāsede talebe-i 'ulūmuñ işğāl-ı tahşīlleri ta'tīl olunarak ḳurā ve ḳaşabalara bi'l-'azīme 'aḳd-ı meclis-i mevā'iz ve i'lām-ı sünen u ferā'iz eylemeleri uşul-ı ḥasene ve ḳavā'id-i müstaḥsenelerinden bulunduğu üzere bu def'a müsta'iddān-ı talebe-i mūmā-ileyhimden Ḳaştamonī Muḥammed Efendi ifāzā-yı miyāh-ı neşāyiḥ zımnında

zîr-i hükümet-i seniyyelerinde bulunan ba'zı beldelelere uğrayacak olmağla hakkında
hürmet-i lâıyķa-yı ifāza-perverîleri bi-dirîğ ve erzān buyurulmak babında

Tebri'e

Sayfa [17]

Bende-i direm-ḥarîdeleriniñ bâb-ı devlet-me'âb veliyyü'n-ni'amîlerinden ğayrı melce' ve penâhım olmadığına 'âlimu'l-ğayb ve's-şehâde ḥazretleri güvâhım olup her vechile ḥasûdân-ı mesned-i vâlâları olan gürûhuñ unûfunu tergîm ve ḥayr-ḥâhân-ı dâ'ire-i devletleri bulunan zümre-i aşdikâ ḥaḳlarında icrâ-yı merâsim-i tevķîr ve ta'zîm eylemek uşûl-ı meḥâsin-şümûlünü mu'tâd edinmiş olduğuma mebnî temyîz-i nîkân u bedân ve tefrîḳ-i eḥibbâ u düşmânân ḥuşûşunda ferâset-i ḳalbiyye-i çâkerânem kerâmet mertebesine varmış olmağla ba'zı nemmâmân-ı hezeyân-güyânıñ berâhîn-i kâzîbe ve ḳazâyâ-yı sâlibelerine i'timâd ile bende-i ḳadîm ve çâker-i müstemidîleri olan fûlân efendi bendeleriniñ şahîfe-i 'ubûdiyyet-i şamîmiyyesini keşîde-i ḥaṭṭ-ı buṭlân ile mânde-i tobra-yı terk u nisyân buyurdıkları mesmû'-ı çâkerânem olduğda efendi-i mûmâ-ileyh bendeleri ḥaḳkında iş bu mu'âmele-i vâḳı'a-yı ḥazret-i veliyy'ün-ni'mâneleriniñ miḥver-i lâıyķında olup olmadığını taḥḳîḳ eylemek üzere vukû'a gelen tecârib-i ḥafîyye-i çâkerânemden kendisiniñ ḥilye-i şadâḳat ile âreste idüğü müteḥaḳḳıḳ olarak nemîme-sâzânıñ serd u ityân eyledikleri akyise-i ḥabîşeniñ netîce-dâd-ı kizb-i şariḥ olduğu zihn-i çâkerânemde bedîhî ve 'ayân olmağla bundan böyle gerek mûmâ-ileyh bendeleri ve gerek bende-i

Sayfa [18]

ihsân-ı şermendeleri ḥaḳkında muḥtâc olduğum tevcîhât-ı bî-ğâyât-ı mün'imâları bî-dirîğ ve erzān buyurulmak bâbında ve ol ḥâlde

Tavşıye

Siyâh-ı zerîn-külâh mihr-i enver 'ûru'l-münevver dü bâḥter u ḥâver olduğça ḳuṭb-ı dâ'ire-i vezâret ve nokṭa-i ḥalka-i 'adâlet olan zât-ı sûtûde-simât-ı âşafâneleriniñ pîrâye-baḥş-ı mesânid-i devlet u iḳbâl-ı ebedî ve ârâyîş-dihende-i menâşıb-ı 'izz u iclâl-ı sermedî buyurulmaları da'avât-ı icâbet-âyâtı bi-ḥulûşu'l-bâl edâ ve ikmâl olundüğdan soñra 'arîza-i 'ubûdiyyet-i farîza-yı çâkerânem budur ki me'mûriyet-i celîle-i vezâret ile der-sa'âdetden nehzat ve ḥareket buyurdıkları günden beri sürme-i çeşm-i iftiḥârım olan ḥâḳ-pây-sây-ı veliyy'ün-ni'mânelerine 'arz-ı ruḳ'a-yı rıḳḳıyyet etmek emelinde iken ṭarîḳat-ı 'aliyye-i Bektâşıyye fıḳrâsından Ca'fer Baba nâm bir merd-i lâubâlî-mizâc tekmîl-i seyr u sülûk-ı ma'nevî zımnında seyâhat-ı sūrîyeye muḥtâc görünerek Arnabudluk semtine 'azîmet ve ḥasbe't-ṭarîḳ maḳarr-ı hükümet-i

‘āliyeleri olan Yanya şehrine uğrayarak pīş-gāh-ı mekārīm-i iktināh-ı sāmīlerine itāle-i keçkül-i zarā‘et eyleyecek olması vesīle-i ḥasene ittiḥāz u seciyye-i behiyye-i dervīşān-ı muḥibbīleri üzere mūmā-ileyhiñ ḥaḳḳında iḥtirāmāt-ı lāyika-i mūsāfir-perverīleri ricā ve niyāz kılınmış idügi bi-minnehü-te‘ālā

Sayfa [19]

Ta‘ziye

Cenāb-ı ḥayy-ı lā-yemūt ellezī iḥteşe bi-zātihi’l-kibriyā ve’l-ceberrūt ḥurşīd-i āsūmān-ı şān u celālet ve cemşīd-i bezm-gāh-ı devlet-i ebed-müddet olan zāt-ı melek-şifāt-ı müşīrāneleriniñ şāhid-nāzenīn-i eyyām-ı ‘ōmr u iḳbāl-ı vālālarını şifāt-ı ḥüsn u ān-ı cāvidānī ile mevşūf ve men‘ūt eylemek da‘avāt-ı bedīhiyy-ül-berekātı tezkārından soñra ‘arzuḥāl-ı tesliyet-me‘āl-ı çākerānem budur ki serīre-dān-ı ḥükm-i taḳdīr olan zamīr-i āyine-naẓīrlarına celī ve ‘ayān ve vāreste-i külf-i naḳl u beyān olduğı üzere iş bu şükūfe-zār-ı imkānda bir gönçe nābit olmaz ki ḥazān-dīde olmaya ve bir verd-i muṭarrā bulunmaz ki şararup şolmaya binā‘en ‘alā zālīk bu ‘ālem-i fānīde vefḳ-ı maṭlūb üzere ārām u iḳāmet ve āsāyiş u istirahat umūr-ı müstaḥliyyeden olup vücūd-ı nev‘-i beşer siḥām-ı nāgeh-zuhūr-ı āsmāniye siper bulunmuş bu sebeble āşub-gāh-ı zemīn ve meydān-ı kār-zār-ı arziyyetde leyl u nehār hezerān şıḡār u kibār zahm-ḥurde-i tīr-i memāt olarak tayy-ı tūmār-ı ḥayāt edegelmekde oldukları mişillü bu kere birāder-i ‘ālī-güherleri fülān begefendi terk-i gülşen-serā-yı fenā ve naḳl-ı çimen-şafa-yı bekā eylemişler idügi mesmū‘-i çākerānem olduğı ānda gönül elden ne gelir şabr u rızadan

Sayfa [20]

gayrı diyerek ḥ‘āh u nā-ḥ‘āh ḳalb-i te‘essūf-celeb-i çākerāneme tesellī vermekde ve bu ḥālet-i dil-ḥarābī vü perīşān-ḥālī ile da‘avāt-ı deymūmet-i eyyām-ı ‘ōmr u devletlerine giryān giryān muvāzabet eylemekde olduğumu inbā ma‘razında iş bu ta‘ziyet-nāme-i çākerī terkīm ve taḳdīmüne ictirā kılınmışdır

Tesliye

Mevrid-i ilḥāmāt-ı sübhāniyye ve mehbīt-i tecelliyāt-ı rahmāniyye olan ḳalb-i kerāmet-celeb-i ‘ālīlerine vāzıḥ u ‘ayān olduğı üzere ‘usr-ı vāḥidi iki yusruñ ta‘ḳīb edeceği fe-inne me‘a’l-‘usri yusren inne me‘a’l-‘usri yusren āyeteyn-i kerīmeteyninde ‘usr lafzları mu‘arref-bi’l-lām olduğundan āḥir evvelīñ ‘aynı ve yusr kelimeleri bil‘akis nekre geldiginden aḥade-hümā āḥiriñ gayrı olmasıyla taḥaḳḳuk etmegın muahḥaren rütbe-i ḳadīmeleriniñ ḳat ḳat fevḳinde derece-i ‘āliyyeye nāil ve aḳşā-yı merām-ı vālālarına vāşıl buyurulacaklarına dāl olmak üzere geçenlerde mesned-bülend-i kerīmānelerinden infişālleri vāḳı‘ olmuş ise de ḥāme-güzār-ı taḥrīr olan

berāhin-i kâtı‘aya nazaran zürtümā mir’āt-ı tīb-nāk-ı hātır-ı āşafānelerinde infī‘āl ve igbīrār āşarı rû-nümā olmayacağı meczûm-ı çākerānem olduğuna binā‘en

Sayfa [21]

bu bābda resmī ve ‘ādī tesliyet-nāme tahrīrinden ihtirāz olunarak yalnız farīza-yı zimmet-i ‘ubūdiyyetim olan ed‘iyye-i seniyye ve eşniyye-i behiyyeleriyle güzārende-i şubh u işā olduğumu inbā ve ifşā siyākında ‘arīza-yı ‘ubūdiyyet-farīza-yı çākerī terkīmine ictirā kılınmışdır ol bābda

Hulûş

Çāker-i hāk-berāberleri reşk-endāz-ı hāletü’l-būdūr olan halka-i bāb-ı devlet-me‘āb-ı vālaları müntesibān-ı şadākat-nişānī zümresinden bulunduğum şeref-i ‘ālem-bahāsına mebnī zimmet-i ‘ubūdiyyetime farz-ı ‘ayn olan deymūmet-i eyyām-ı ‘ömr u ikbāl-i veliyy’ün-ni‘māneleri da‘avāt-ı bedīhī’l-berekātı āverde-i zebān-ı muvāzabet kılınmağda ve şubh u mesā esās-ı zemīn-i mümāss-ı memlūkiyyet ve mübānī-i mümteni‘u’l-indirās-ı ihtişāş ve rıkkıyyetime takviye vermekde idüğüm inşā‘allāhu te‘ālā muhāt-ı ‘ilm-i ‘ālem-ārā-yı mün‘imāneleri buyurulduğda

Hulûş

Çāker-i hāk-ı mikdārlarının mevzū‘-ı hulûş u tavıyyet ve maḥmūl-ı rıkkıyyet u ‘ubūdiyyetinden mürekkeb olan kaḫiyye-i ihtişāş u memlūkiyyeti

Sayfa [22]

kaḫāyā-yı bedīhiyyeden bulunması cihetle delā‘il-i hāriciyye ile işbāt ve taşdīk olunmak tekālif-i şākḫasından vāreste ve mine’l-ezel ḫamāme-i ḫarīm-i ihlāş-ı vesīm-i bendegānem halka-i gīsū-i teveccühāt-ı seniyyelerine gerden-beste olduğuna binā‘en şubh u mesā istizāde-i eyyām-ı ‘ömr u devlet ve istidāme-i hengām-ı übhet ü ‘āḫifetleri da‘avāt-ı mü‘eşşiresiyle imrār-ı evkāt-ı ḫayāt eylemekden başka ḫakkımda bir meşğāle-i nāfi‘a bulumadığımı ifāde ma‘razında ‘arīze¹⁴²-i ‘ubūdiyyet-farīza-i bendegānem imlā ve terkīm ve hāk-pāy-ı mu‘allā-yı kerīmānelerine takdīm kılınmış olmağla ser-defter-i ḫayr-ḫāhān-ı dā‘ire-i devletleri olan bu bende-i dīrīneleri ḫakkında teveccühāt-ı bī-ğāyāt-ı zerre-perverīleri bi-dirīğ ve erzān buyurulmak babında

¹⁴² Kamus’ta “Arīze” diye bir kelime var. Tanımı: “Mā-dündan mā-fevke takdīm olunan mektup. Bir maslahat arzı için yazılan tahrirat ve nāme.” Muhtemel “dat” harfinin noktası baskıda çıkmamış.

Ahıbbādan Birine Mektüb

Ervāh-ı mücerrede-i birāderānemiz ‘ālem-i ecsāma tenzıl eylemezden muḳaddem miyānımızda ḥüsn-i üns u ülfet mevcūd olduğundan mine’l-ezel biribirimizle görüşüyor ve bu ‘ālem-i nāsūta hūbūt edeliden beri gülistan-ı telākī ve müşāhibinde vefk-i dil-ḥ’āh üzere konuşur ve ḳoḳlaşır iken bir aralık beynimizde vuḳū’a gelen mübā’adet-i şūriyyeyi müfāreḳet-i ma’neviyyeye tebdıl ile ṭaraf-ı muḥlisīlerini

Sayfa [23]

külliyen mensī buyurarak peyām-ı şıḥḥat u ‘āfiyetlerini ḥāvī bir kıt’a varakçe-i gül-lehçe-i müveccibetü’l-behceleri şenā-kār-ı ḳadīmlerinden dirīḡ buyurmaları ṭab’-ı vefā menba’-ı nāzikānelerine muvāfıḳ görünmediḡi beyānında iş bu kināye-nāme-i muḥlişānem terḳīm ve sūy-ı vālā-yı nāzikānelerine taḳdīm ḳılınmış olunduḡu

Mektüb

Nihālistān-ı ma’ārif-i ḳadīmimizde dest-i bāḡbān-ı taḳdīr ile ḡars olunmuş olan eşcār-ı ḥubb-ı ḥaḳīḳiniñ bir berg-i sebzini bile üftāde-i zemīn-i süm’a ve riya olmakdan maşūn ve sūnbül-zār-ı muvāneset-i şamīmiyyemizde ezhār-ı rengārenk-i dostī vü ḥullet ve şaḳāyık-ı gūn-ā-gūn-i vedd u muḥabbet ile müzeyyen ve meşḥūn ise de bir müddetden beri vāḳi’ olan mübā’adet-i şūriyye cihetiyle ḥadīḳa-i muvāşalat-ı ‘aliyye-kerden iḳtiṭāf-ı şükūfe-i ülfet ve gül-ḳıne-i üns u şoḡbet eylemege imkān bulunamadığından el-mürāseletü nıṣfu’l-muvāşalatı medlūlunca dīde-küşā-yı intizār olduğum cevāb-nāme-i vālālarından istişmām-ı būy-i merām eylemek ārzūsunda bulunduḡumu ifāde siyāḳında şukḳa-i vālā-kārī terḳimine ibtidār olunmuşdur

Sayfa [24]

Mektüb

Sipīhr-i devvārīñ gerdiş-i nā-hemvārı cihetiyle sitāre-i seyyāre-i bendegānem miḡver-i meşūd ve merām üzre devr u ḡareket edemediḡinden kāffe-i āmāl-ı ‘ācizānem rehīn-i ḡayyīz-i ḥuṣūl ve muḡālefet-i rūzgār-ı zūr-kār ile seffīne-i emniyye-i kemterānem daḡı sevāḫil-i meṭālibe mevşūl olamadığına binā’en bende-i müstemedīleri re’is-i fülke-i felāket ve ḡarīḳ-i lücce-i ıztırāb u ḡayret olarak ehl-i istiḡrāk olan muḡāziyeniñ zevāḫir-i şer’-i şerīfe nā-muvāfıḳ ve ādāb-ı ‘ubūdiyyete ḡayri muṭābık ḡarekāt-ı lā-ubāliyyāneleri dāmen-i ‘afv-i raḡmān ile mestūr ve pinḡān ḳılındığı mişillü bu ḳullarınıñ daḡı iki seneden beri şerāyiṭ-i lāzime-i memlūkiyyetden ma’dūd olan ‘arz-ı ruḳ’a-yı

rıkkıyyet huşûşunda zuhûra gelen tekâsül-i küstâh-ânesi karîn-i ‘afv u müsâmaha-i seniyyeleri buyurulmak babında

Mektûba Cevâb

Bu def‘a enâmil-ârâ-yı tebcîl olan tahrîrât-ı iltifât-âyât-ı mün‘imâneleri mazâmin-i ‘inâyet-karîni rehîn-i kuvve-i müdrike-i çâkerî olup mütehallik ve mevşûf oldukları şemâ‘il-i ber-güzîde-i bende-nevâzîleri iktizâsınca çâker-i dîrînelerini kâmet-i istihkâk-ı bendegânemden bâlâ-ter hil‘at-ı

Sayfa [25]

fâhire-i muhâtiyât-ı seniyyeleriyle iksâ buyurmaları ni‘met-i celîlesi mukâbilinde kulları dağı mensûc-ı dest-gâh-ı müdâvemetim olan ifşâ-yı ed‘iyye-i hayriyyeleriniñ târ u pod-ı icâbet-nümûdunu hayt-ı ebyâz-ı şükrâne-gî ile berhem-zede ve ihtilâf ettirmekde olduğumu ifâde siyâkıında taqdîm-i ‘arîza-yı çâkerîye ictisâr olunmuşdur

Mektûb

Kapı kethüdâlığımız me‘mûriyeti bu def‘a zât-ı seniyyelerine ihâle ve der-sa‘âdetce olan meşâlihîmiziñ hâl-i ‘ukde-i ta‘îli benân-ı re‘y-i serî‘u‘l-ictirâlarına havâle kılınmış olduğu karîn-i sem‘-i şenâ-verî olduğda cenâb-ı dirâyet-nişâblarına müttesîf ve mütehallik oldukları hilye-i pâkîze-i liyâkât-ı kâmileleri iktizâsından ötürü muhavvel-i ‘uhde-i gayret-i ‘addeleri olan me‘mûriyet-i vâkı‘alarından aşırı mertebede memnûniyyet-i muhlisî huşûle gelmiş idüğini ifâde siyâkıında şukka-yı muhibbânemiz terkîmine ibtidâr olunmuşdur

Meşâyihden Bir Zâta

Meclis-i melâ‘ik-i celîs u nâdî-i füyuzât-ı enîs-i mürşidânelerine envâ‘ işgûfe-i tahiyât u selâm ithâfından sonra şu vech ile ‘arz-ı gül-deste-i merâm olunur ki zât-ı Bestâmî-semât-ı şeyhâneleri tarafına

Sayfa [26]

cereyân eden enhâr-ı iştiyâk-ı muhibbânem has u hâşâk-i riyâdan şâfî vü pâk ve şecere-i şâbitu‘l-aşl-i ihlâş-ı dervîşânem sâye-fiken-i mefârik-i sâkinân-ı eflâk olmak derecelerine resîde olduğu ma‘lûm-ı kerâmet-melzûm-i Cüneydîleri buyurulduğda bundan böyle âşâr-ı teveccühât-ı rûhâniyye-i ‘aliyyelerin hak-ı bendegânemde bî-dirîğ buyurmaları ma‘razında iş bu zarâ‘et-nâme-i muhibbî terkîmine ibtidâr olunmuşdur ol bâbda emr u irâde hazret-i veliyyü‘l-himemiñdir

Mektüb-1 ‘Arabî

Ğabb-i ihdâ-i akşet’üt-taḥiyyâti ve’t-teslîmâti ve ithâfî emti’atü’l-leṭâ’ifi ve’d-da’avâti estenbe’i mizâcukum’uz-zarîfi ve estefseri ḥâṭrukumu’l-laṭîfi ve’l-med’û men min mevlâ-yı ‘azze ve celle inne cenâbukumu’l-e‘azzu’l-eceli tetekkî ‘alâ surûri’s-surûri taḥtevi mâ vecede mine’l-ḥubûri ve meṭlûbikumu’l-lezî ḳad sabâḳa kelâmuhu beynenâ ve beynekum ḳarîbun min ḥayri’l-ḥuşûli ‘alâ vafḳi’l-emniyyeti ve’l-me’mûli yâ seyyidî kulnâ ḥademetun dâru’l-saltânati’s-seniyyeti ve ‘abîdun bâb’ud-devleti’l-‘âliyeti fe-li-hâzâ beynenâ müşâreketün ḳaviyyetün ve münâsebetün şûriyyetün ve mâ’neviyyetün li-mâ ḡâbetkum’un-naẓîfetün ‘an ‘uyûninâ ḳad terakḳî iştîyâkunâ ilâ zîrvetü cibâlî’l-kemâlî ve şa‘de taḥassurunâ ‘alâ ḳileli lâ yuḥminu ḳaderi irtifâ’ihâ’l-uşturlâb

Sayfa [27]

i’l-ḥayâlî temme’l-menâl

Esb Hediyesine Dâir

Yeke-tâz-ı ‘arşa-yı bende-perverî ve eşheb-süvâr-ı cevelân-gâh-ı merâḥim-güsterî olan cenâb-ı mu‘allâ-elḳâb-ı veliyyü’n-ni‘mâneleriniñ südde-i seniyye-i sidre-mişâl ve ‘atebe-i âsmân-ı mertebe-i ‘âlu’l-‘âlli ferrâşân-ı şadâḳât-nişânî zümre-i mübâḥât behresinde bulunmaḳlıgım ḥayşîyyet-i mûcibu’l-mefḥaretinden şuverini tevsen-i ibtihâc-ı sürûr-ı ‘âcizânemiñ cünbüş-i yek-demesine iş bu feẓâ-yı vesî‘u’l-enḥâ-yı arz u semâiyye-i keff-i ḳudretiniñ teng u muzîḳ görünmekde olduḡu işâret ve imâ zımnında keşîde-i seng-i rikâb-ı kerîmâne ve sezâ-vâr-ı zîr-i zîn ḳabûl-ı mün‘imâneleri buyurulmaḳ üzere bir re’s esb-i ‘arabî ihdâ ve irsâline ictirâ olunup merbûṭ-ı ıştâbl¹⁴³-ı vâlâları ḳılınarak raḥş-ı refref-ḥıram-ı iftiḥârımı ḥareket-âmez-i semend-i sipihr-i devvâr buyurmaları babında

İltimâs

Ḥâmil-i ‘arîza-yı ‘ubûdiyyet-farîza-yı çâkerî efendi bendeleri fuşahâ-yı nâdire-güy-ı zamân ve büleḡâ-yı i‘câz-nümâ-yı devrânîñ İmru’l-Ḳays’ı ve uşûl-i selâset-şümûl-i inşâda dehrîñ Nergisî-i

¹⁴³ Elif baskıda çıkmamış.

Sayfa [28]

Şāhib-i Hamsesi idügi zāde-i ṭab‘-ı belāgat menba‘ı olan şevāhid-i kaşā‘id u ğazeliyyāt ve ferā‘id-i pür-fevā‘id-i mekātīb u tahrīrātından müstebān olmaqla mecma‘-ı aşhāb-ı ādāb ve merkez-i erbāb-ı elbāb olan dā‘ire-i zāhire-i veliyy‘ün-ni‘mālarında istiḥdāma şāyān bir bendeleri olup bu bābda taḥkīkāt-ı vākı‘a-yı çākerānem hāle muṭābık ve efendi-i mūmā-ileyh kıllarınıñ etvār ve ḥarekātı mizāc-ı devlet-ımtizāc-ı āşafānelerine muvāfık ğöründüğü takdīrce dīvān kitābeti ḥidmetiyle kıyırılması iltimās-kerde-i ‘ācizānem olmağın ol bābda

‘Ulemādan Birine Mektüb

Ḥ‘āce-i müstevcibu’l-behcetim efendim ḥāzretleriniñ meḥbit-i ervāḥ-ı muḥaddese-i ‘illiyyīn olan meclis-i fezā‘il-celīs-i niḥrīrānelerine ‘arīza-yı şākird-i şākirü’l-iḥsānlarıdır ki zāt-ı fazīlet-simāt-ı kāmīl-āneleri Der-sa‘ādet’de ifāze-i ‘ulūm-i nāfi‘a buyurdukları ḥilālinde bende-i ḳalīlu’l-istiṭā‘ları izā‘e-yi bıdā‘a-yı evḳāt-ı ḥayāt etmeyerek her gün ḥuzūr-ı fā‘iz’un-nūr-ı ‘ālīlerine müdāvemmet ve ḥālka-yı müzdeḥime-i tedrīs u taḳrīrlerine muvāzabet ile iltikāt-ı ferā‘id-i ‘ālem-behā ve iḳtibās-ı fevā‘id-i lā-yuḥşāya dest-res-i muvaffākıyyet ile Hicāz-ı mağfīret-tırāza cemmāze-rān-ı ‘azīmet oldukları günden beri kāffe-i sebḳ-ḥ‘ānān ve be-taḥşış çāker-i kemter-bidā‘aları sermāye-i mevcūd u mevzū‘-ı hemyān-ı ticāret-nümūdumuz olan sebāik-i

Sayfa [29]

tekārīr-i nāzikānelerini itlāf ile tıfl-ı ebced-ḥ‘ān mişillü ḳaldığımıza mebnī ḳazā-yı mā-mezā niyet-i ḥayriyyesiyle inşā‘allāhu te‘ālā Der-sa‘ādet’i teşrīfleri vuḳū‘unda cümleten ḥālka-gird-i meclis-i tedrīs-i enīsleri olmağa āmāde idüğimizi ifāde siyāḳında saḥīfe-i ‘arīza-yı tilmīzānem terḳīm ne nihāde-i rahle-i taḳdīm kılinmışdır

Kezālik ‘Ulemādan Birine Mektüb

Rahle-nişīn-i fāzl u ḥikmet ve sebḳ-āmūz-ı kemāl u ma‘rifet olan zāt-ı fazīlet-simāt-ı niḥrīrāneleriniñ şākirdānı zümresinden bulunduğum şerefine mebnī zimmet-i tilmīzāneme farz-ı ‘ayn olan ed‘iyye-i ḥayriyyeleri tilāvetiyle varāḳ-kerdān-ı mecmū‘a-yı leyl u nehār olduğumu inbāya vāsıta-cūy iken bu def‘a müsta‘iddān-ı ṭalebe-i ‘ulūmdan fülān efendi dā‘iler Der-sa‘ādet ṭarafına ‘azīmet ve ḥāk-pāy-ı vālālarına ferş-cebhe-yi muvāşalat edecek olduğuna binā‘en istifsār-ı ṭab‘-ı Beyzāvi-

pesend ve istikşā-yı hātır-ı Zemaḥşerī-mānendleri zımnında ‘ārīza-yı çākerānem terkīm ve imlā ve lede’l-muṭāla‘a da‘avāt-ı menāfi‘-āyāt-ı ‘aliyyeleriyle bende-i du‘ā-cüyendelerini yād u dil-şād buyurmaları niyāzıyla efendi-i mūmā-ileyh teslīmen bir kıt‘a tefsīr-i Beyzāvī ihdā kılınmıştır

Sayfa [30]

İltimās

Kubbe-i gerdūn-ı maḳām-ı şadāret-penāhīlerine ‘aḳs-endāz olan āvāze-i ‘ubūdiyyet-i ḳadīme ve naḡāmāt-ı memlūkiyyet-i müstedīme-i çākerānem ‘avālim-gīr-i enfūs u āfāk ve zāt-ı Kerrūbī-simāt-ı faḥīmāneleriniñ daḥı bendegān-ı şadāḳat-nişān ḥaḳlarında erzān buyurulan müsā‘adāt-ı bi-ḡāyāt-ı celīleleri şīt-i bülend-i cihān-pesendī perde-şikāf-ı şimāḥ-ı zehre-i ṭāḳ-ı nūh-revāk olup iş bu münāsebeteyn-i ḳaviyyeteyn ya‘nī çāker-i kemīneleriniñ rıḳḳiyyet-i ḥāşşa-yı ‘ācizānesiyle cenāb-ı mu‘allā-elḳāb vekālet-penāhīleriniñ seciyye-i behiyye ve şenşene-i seniyye-i bende-nevāzileri muḳtezāsınca mütemennā-yı bendegānem olan mevāddiñ keyfiyyet-i icrāsında himem-i vālā-nehem-i ḥidīvāneleri bī-dirīḡ ve erzān buyurulacağına cezm-i yakīn ḥāşıl eylemiş olanlardan birisi daḥı birāder-zādem Aḥmed Beg ḳulları olup mūmā-ileyh bendeleri çok zamāndan beri mühimme odasına müdāvemet ve emr-i kitābetce aḳrān u etrābı miyānesinde kesb-i temāyüz ve rüḥāniyyet etmiş olduğundan bahşle zümre-i mefḥaret-behre-i ḥāce-gāna deḥālet eylemesi ḥuşuşunca vesātet-i iltimās-ı ‘ācizānemi iltimās eylemiş olduğu muḥāṭ-ı ‘ilm-i kā’ināt-ārā-yı veliyy’ün-ni‘amīleri buyuruldukda ol bābda ve her ḥālde

Sayfa [31]

Kezālik İltimās

Müddet-i medīde dāru’l-‘ulūm olan āsitāne-i sa‘ādet-āşiyānede tekmīl-i nūsaḥ-ı muḥtaşar u müntehī ve taḥşīl-i fūnūn u ma‘ārif-i şettā ederek el-ḥāletü hāzihi Ḳaştamonu beldesinde icrā-yı miyāh-ı ta‘līm u tedris eyleyen fülān efendi-i dā‘ī-i dīrīneleri dürrer-ḥānān-ı zamān ve mütebaḥḥirān-ı devrāniñ dürr-i ferīdi ve medrese-i faẓl u ādābiñ mu‘īd u üns-i bedīdi olup her cihetle medreselik lafzınıñ ma‘nāsı kendisinde mevcūd ise de eşnā-yı imtiḥānda Der-sa‘ādet’de bulunamamış olduğundan ma‘nā-yı mezkūru libās-ı maḥşūş ile tezyīn edememiş ve ḥālbuki bu mişillü aşḥāb-ı faẓl u kemālīñ sāye-i iḥsān¹⁴⁴-vāye-i ḥazret-i fetvā-penāhīlerinde ḳā‘id-i seccāde-i merām olageldikleri der-kār bulunmuş olduğuna binā’en efendi-i mūmā-ileyh dā‘īlerine müderrislik rütbesiniñ tevciḥ ve i‘ṭāsı ḥuşuşuna işāret-i ‘aliyye-i meşīḥat-

¹⁴⁴ Vav harfi fazla yazılmıştır.

penāhileri ricā ve iltimās kılınmış olduğu muḥāt-ı ‘ilm-i ‘ālem-şümül-i veliyy’ün-
ni‘amileri buyuruldukda ol bâbda

Mektüb

Esîr-i zülf-i girih-gîr ve cerîḥ-i şemşîr-i serî‘ut-te’şîri olduğum maḥbûb-i nâzenîn-i
nezâket-perverim efendim ḥazretleriniñ mâliş-gâh-ı

Sayfa [32]

cibâh-ı ‘uşşâk olan ḥâk-ı ḳadem-i tütîyâ-tev’em-i vâlâları dūd-ı siyâh-ı âhdan taḥmîr
olunmuş midâd-ı sevâd-ı müşg-âlūd ile taḥrîr ve terkîm olunan ‘arzūḥâl-i perîşân-
makâl-ı bendegânem budur ki ve kuntu ezunnu’l-ḥubbe fî’l-ḳurbi vahdeten ve lem edrî
enne’l-ḥubbe fî’l-ḳurbi ve’l-bu‘di¹⁴⁵ mü’eddâsınca ḳallâb-ı incizâb-ı ‘aşḳ-ı cüvânîniñ
râbiṭa-dârân-ı ḥubb-i nihânîye medd-i ḥibâle-i ta‘alluk ederek uzakdan ve yakından
gerden-girifte-i zencîr-i zabṭ u teshîr edecegi zevḳen ve yakînen ma‘lûm ve meşhûdum
olmamış iken iş bu hengâm-ı esef-encâm arasında vuḳû‘a gelen muḥâcereti
seniyyeleriyle berḳ-i âteşîn-i müfâreḳat-ı ḥarmen-sûz-i şabr u ṭâḳatım olup nabż-
şinâsân-ı emzice-i ‘uşşâk olan eṭibbâ-yı ḥuzzâḳıñ tesliyet-baḥşâlarından tedâvî-cû-yi
derd-i derûn iken “Dilberem ‘azm-i sefer kerd ḥudârâ yârân - Çi konem bâ dil-i mecrûḥ
ki merhem bâ üst¹⁴⁶” beytiniñ me‘âlî ḥasb-i ḥâl-i bendegânem olmaḡla “Nüşḥaḥ
maraż-ı ‘aşḳa ‘ilâc eylemedi hîç Ey şeyḥ-i kerâmet-fürûş ez de şuyun iç¹⁴⁷” mażmûn-
ı sıḡḡat-nümünunca meşâyih-i ḥoş-nefsânıñ nüşḥalarında âşâr-ı cem‘iyyet-i râḡat ve
eṭibbâ-yı ḥazâḳat-şî‘ârıñ ḥoḳḳalarında dârû-yı şabr u selâmet görülemeyecegi tecrübe-
güzâr-ı ‘acizânem olmuşdur leyâlî-i muzlîme-i iftirâḳıñ imtidâdı ve âteş-i ‘âlem-sûz-i
iştiyâḳıñ izdiyâdı cihetiyle ḥâl-ı pür-melâl-i muḥibbânem envâ‘

Sayfa [33]

esḳâm ve âlâmı mûriş olacaḡından heykel-i laṭîf-i nûrâniyyelerini iḥrâc ve dîde-i
şuhûda irâ‘e tarîḳiyle çeşm-i remed-dîde-i hicrânıma ‘ilâc ederek el-ḥâletü ḥâzihi ol
heykel-i münevver ve ol peyker-i perî-manzar taşavvuruyla eglenmede olduğumu
ifâdeye ictisâr olunmuşdur

Hulûş

¹⁴⁵ “Sanırdım, sevgi sadece yakınlar içinmiş; bilemedim, meḡer sevgi hem yakın hem de uzaklar
içinmiş.” Şerîf Er-Radî. Şiirin aslında ilk beyitte “ḥubb” ve “ḳurb” deḡil “şevk” ve “bu‘d” kullanılmış.

¹⁴⁶ “Dostlar, sevgilim gidiyor. Bu yaralı gönülle ben ne yapacağım? Merhemim de onda.” Şirazi (Çev.
Abdûlbaki GÖLPINARLI), Hafız Divanı, MEB Yayınları, İstanbul, 1992, S. 20.

¹⁴⁷ Sabit Efendi

Zāt-ı melek-şifāt-ı veliyy'ün-ni 'mānelerine der-kār olan hülüş-ı huşuşıyyet-i manşuş-ı 'ācizānem ke'ş-şemsi fī vaşat'is-semā bedihī vü hüveydā ve bi't-tahşış-i hāk-pāy-ı vālalarına cebīn-sā'ī telakkīden mahrumıyyetim sebebiyle müşāhede-i dīdār-ı pūr-envārları iştıyākından tennüre-i derūn-i 'ubūdiyyet-meşhūn-i bendegānem gün-be-gün şu'le-fürüz-ı ihlāş u memlūkiyyet olmağda idüğini inbā'uv-vesīle-ḥ'āh iken bu def'a Bosna sarāyı ḥānedānından fülān beg bendeleri li-maşlahatin Der-sa'ādet tarafına tehiyye-sāz-ı esbāb-ı nühzāt u hareket ve kādime-cünbān-ı nakl u 'azīmet olduğundan mīr-i mūmā-ileyhiñ vesāṭetiyle taqdīm-i hāk-pāy-ı vālaları kılınmak üzere 'ubūdiyyet-nāme-i çākerī terkīm ve imlā ve min gayr-i ḥaqq Bosna nāfesi olarak beş tulum kürk irsāl ve ihdāsına ictirā olunup hediye-i nāçize-i bendegāne-yi sezā-vār-ı düş kabūl buyurmaları babında

Sayfa [34]

'Arīza

Bende-i ihsān-şermendeleri bāb-ı devlet-me'āb-ı 'ālīlerine intisāb eylemek şeref-i 'ālem-bahāsına nā'il ve bu vechile ser-menzil-i maksūd-ı çākerānem olan āsitān-ı bülend-eyvān-ı dāverīlerine ferş-i ruhsāre-i 'ubūdiyyet etmek mertebesine vāşıl olmağ emelinde bulunmuş ve müddet-i medīdeden berü çarsū-yi ef'āl ve bāzār-ı eşgāl-ı bendegāneme dād u sitād me'mūriyyetce fesād-ı kesād-ı 'arız u tārī olduğundan dolāb-ı idāre-yi 'ācizānem āsiyāb-ı bī-āba dönerek aqvāt-ı yevmiye tedārikinde dahı nār-ı ıztırāb u hicāb-ı irtikāba duçar olduğuma bi't-terāḥhüm çāker-i hāk-ber-ā-berlerini kuvve-yi mıknaṭısiyye-i 'ināyetleriyle taraf-ı zī-şeref-i veliyy'ün-ni 'mānelerine cezb u celbile ḥāl-ı zārūret-iştimāl-i 'ācizāneme cesbān bir ḥidmet ile terfīh buyuracaklarını mübeşşir-i sūy-ı bendegāneme bir kıt'a fermān-nāme-i ḥidivāneleri irsāl ve ihsān buyurulması babında

Hulüş

Öteden beri 'atebe-i gerdūn-mertebe-i vālalarına ser-dāde-i intisāb u 'ubūdiyyet olduğum şeref-i 'ālem-bahāsına mebnī müteḥattim-i zimmet-i çākerānem

Sayfa [35]

olan deymūmet-i eyyām-ı 'ömr u ikbāl-i mün'imāneleri da'āvāt-ı bedihīyy'üt-te'şīrātı tilāvetiyle iktifā olunarak taşdī'-i ser-i uṭūfet-efser veliyy'ün-ni 'māneleri olmağ üzere ma'rūzāt-ı müte'ākibe taqdīminden ihtirāz olunmuş ise de zehhār-ı hülüş u ihtişāşñ keşret-i telātumunda süfün-i ḥarekāt u sekenātımda karar u istikāmet bulunamayarak 'ubūdiyyet-i kāmile ve memlūkiyyet-i ḥāşşeniñ şerā'it-i lāzime ve ādāb-ı maḥşūsasınıñ ḥilāfı ḥarekātā cūr'et ve ictisār ile bu kerre 'arīza-i hülüş-farīza-i çākerī taqdīmine

ictirā ve mine'l-ḳadīmi me'lūf ve muḥtāc bulunduḡum teveccūhāt-ı meḳārim-ḡāyāt-ı veliyy'ün-ni'māneleri istibḳā ḳılınmıṡdır ol bābda

'Arīza

İmāme-i sübhā-yı vezāret ve dībāce-i nüṡḡa-yı vekālet olan zāt-ı ḡazret-i ṡadāret-penāhīleriniñ südde-i seniyye ve 'atabe-i 'aliyyeleri ḡarub-keṡānından bulunduḡum cihetle müterettib-i 'uhde-i 'ubūdiyyet-i 'adde-i ḡākerī olan istidāme-i eyyām-ı 'ömr u devlet ve istizāde-i hengām-ı mecd u 'āṡifet-i dāverāneleri da'āvāt-ı icābet-āyātıyla varāḳ-kerdān-ı mecmū'a-yı dü-reng-i leyl u nehār idüḡimi ifāde ma'razında bu def'a li-maṡlaḡatin bu ṡarafa me'mūr olup ḡitām-ı me'mūriyyetle

Sayfa [36]

Der-sa'ādet cānibine 'azīmet eyleyen ḡāceḡāndan Aḡmed Beg bendeleri vesīle-i ḡasene ittiḡāzıyla 'arṡuḡāl-i ḡarā'at-meāl-i ḡākerānem terḳīm ve mīr-i mūmā-ileyh bendelerine teslīmen ḡāk-pāy-ı 'uyūn-ārā-yı vekālet-penāhīlerine taḡdīm ḳılınmıṡdır ol bābda

Mektüb

Birāder-i ḡaḳīḳat-perverim efendim ed-dünyā mezra'atü'l-āḡireti fehvāsınca miyāne-i uḡuvvet-niṡānemizde kā'in-i ḡirāṡet-ḡāh-ı üns u itilafımıza ḡabbü'l-lezīz ḡabb-i meveddet egledigi taḡdīrce 'ālem-i beḳāya intikāl olunduḡu zamān el-müteḡābbune fillāhi zümre-i necāt-behresiniñ ḡadem-nihāde-i terāḳḳī olduḡları derecāt-ı 'āliyye-i muḡabbet-i dā'imiyeye nā'il olacaḡı aḡbār-ı ṡaḡīḡe ile ṡābit olduḡuna binā'en iki birāder-i cān ber-ā-ber ḡülistān-ı muvānesetlerinde āb-rūy-i ḡaḳīḳī ile besleyip vücdā getirebildikleri tāze fidān-ı meveddetiñ ṡemeresini birbirine īṡāl eyledikleri ṡüretde riyāz-ı ḡaḡrā-yı cāvidān-beden iḳtiṡāf edecekleri üṡḳūfehā-yı ḡün-ā-ḡünü kezālik yekdigere armaḡan eyleyeceklerinde reyb u ḡümān olmamaḡın ṡimdiye ḡadar mektüb-i muḡabbet üṡlūbuñuzuñ süy-ı ṡenā-verī irsāl olunması ḡocuḳluḡuñuza ḡaml olunmuṡ ise de bundan böyle daḡı ṡaraf-ı

Sayfa [37]

muḡliṡīlerini bir varāḳ-pāreleriyle ṡādān buyurmadıkları ṡüretde bütün bütün bī-vefālıḡıñıza verilecegi ma'lūm-ı 'ālīleri buyurulduḡda irāde efendimindir

Cevāb

Ma'lûm-ı hâkikat-melzûmları olduğu üzere sâhileyn-i muvânesetimiziñ miyânesinde temevvüc eyleyen baħr-i bî-ka'r-ı muvâhâta ĥas u ĥâşâk-ı bu'd-ı şuveriden bir zarar ve mir'ât-ı mücellâ-yı meveddetimize şuver-i reng-â-reng-i dūriden infi'âl u keder-i tārī olamayacağı mişillü ba'zı 'avārız sebebiyle mūrāsele keyfiyyetinde daħı vukū'-ı ihmāl ile muħabbet-i ħalbiyyeye nokşân terettüb edemeyecegi ve bi't-taħşîş (Dagerotip) şan'atı üzere levħa-yı derūnumuza 'aks-efken-i şebât olan heyākil-i laṭife-i 'aşk u şevkiñ taḥte-pāre-i müstaħırlarını bırakıp bir yere gidemeyecekleri tarafınıñ meczūmu iken biraz vakıtden beri sūy-ı vālâlarına kâğıd gönderilmemesini bî-vefālīgımıza ĥaml buyurmaları bendelerini ġarīk-i lücce-i istiğrâb eylemiştir her ne ise bu maḳûle kitâbeler öteden beri beynimizde deverân eden leṭâ'ifden 'add olunarak mücerred-i istifsâr-ı ṭab'-ı zārâfet nab'-ı 'âlileri siyâķında varaķa-yı muħlişet-kārī terķimine ictisâr olunmuştur efendim

Sayfa [38]

Şüret-i Mazbaṭa

İki seneden beri memleketimize sāye-endāz-ı 'adl u 'âtıfet olan vezîr-i Felâṭun-nezîr devletlü paşa ĥazretleri şemâ'il-güzide-i ra'ıyyet-perverî ve ĥaşâ'il-i pesendide-i ma'delet-güsterî ile muttasıf bir âşâf-ı munşif olup beyze-i beyzâ-yı umūr-ı cumhūr-ı ahālî zîr-i 'ankâ-yı tedâbir-i şâ'ibelerinde şikeste-kısr u bî-mağz olmadan sâlim ve kebüterân-ı ĥuķûķ ve murâfa'atıñ cümlesi rehâ-yâfte-i ser-pençe-i 'uķâb ve mazâlim olduğuna binâ'en böyle bir müşîr-i müşterî-tedbîriñ sāye-i ĥaķķāniyyet-vāye-i dāverānesinde ile'l-ebed ser-bālîn-i rāḥat u āsāyiş ve ġunūde-i pister-i emn u ārāmiş olmak ĥuşuşu ķātıbeten āhālî-yi memleket ķullarınıñ dil-ḥ'āh ve aķdem-i āmāl-ı bendegāneleri bulunduġu inşâ'allāhu te'ālā muḥâṭ-ı 'ilm-i 'ālem-ārāları buyuruldukda

Mektûb-i Bî-ma'nā

Derefetlü metiteblü efendim

Hecîrân-ı mekefseke-i mirāniden şedāze-bîz-i beysûr ve kecîrân-ı müşefşe-i bîhrāniden denāze-fîz-i heysûr olan şekûce-i zānme ve hefûme-i yazmeniñ her bir madķarak-ı mentefişinden dūmāl-ı lādîrî herṭun ve serānāvîre-i deryûn olunmaġla hebîşe cibāḥ-ı şāķimu'l-kerāḥ kibāt-ı

Sayfa [39]

feyûlet-i ektibât-ı dāķerîlerin mā şekemu'l-kufûl ve mā ġakemu'l-ķunûl müsterkeç ve meyfûl buyurmaları deremāt-ı hebâbet-i inticâtı imâ ve himâ ķılınmıştır şüverdâne-i icâc ve bûşāmâne-i mirtifâc irtî'āhında hâ berābere bir mezyûfe-i yeşîfe ve bir ĥārmûfe-i şemîfe rumûz etmekle nefer-i mā-kūnide simāl-ı diyâl edilmiştir

Beyt

[Mefā‘ilün-Fe‘ilātün-Mefā‘ilün-Fe‘ilün]

Sebence-şerc-i kiyālet gemāhım olmuşdur

Bezāremīn-i cemālic begāhım olmuşdur

Cemākeḥḥāre-i renşūr-ı celfe-dār-ı tuzūğ

Fedā-yı heym-i miyā-yı lekāhım olmuşdur

Surūf-ı levce-i helfet keşīme-i yāfūn

Meyāre-gīz-i keyām-ı hemāhım olmuşdur

Kebātebāre-i serc-i vefīme kār-ı kıyār

Mine’l-adem dekerāt-ı melāhım olmuşdur

Ne berc-i terc-i heyālet ne zelve-i helvā

Kedār-ı sār-ı berār-ı merāhım olmuşdur

Selūb-ı keslemic-i hend-i fāriden geçdik

O şārlarda ki bālān-ı semāhım olmuşdur

Sayfa [40]

Ḳaṣā’id

**Şehzādegāndan Sultān Muḥammed Rüşdī ve Sultān Şehābeddīn’in Vilādetlerine Dā’ir
Söylenmiş Olan Ḳaṣīdedir**

[Mefā‘ilün-Mefā‘ilün-Mefā‘ilün-Mefā‘ilün]

İki şehzāde oldu zīver-i gehvāre-i tekvīn
Biri Sultān Muḥammed Rüşdī vü dīger Şehābeddīn

Ḳudūm-i yūmn-i melzūmetden ol iki civān-baḥtīn
Ḳımāt-ı şevkete şān geldi mehd-i devlete temkīn

Bu iki pādīşeh-zādīn ṭulū‘u neyyireyn-āsā
Eder nūrun ‘alā nūr āyeti mefhūmuna taẓmīn

Görüp oldu bu iḥsān-ı ‘alā’l-iḥsān-ı mevlāyı
Beşer-i ḥunyā-ger şādī-melā’ik-i taḥsīn

Muḥaşşal bunlarıñ ityān-ı mānende olmuşdur

Sayfa [41]

‘Aḳīme ümmehāt’üd-dehr ü ebā zemān-ı ‘innīn

Meger kim sāḥil-i mīlāda gevher-pāş ola tekrār
Yem-i lü’lü-niṣār-ı şulb-i pāk-i şāh-ı ‘adl-āyīn

Zihī şāh-ı mu‘azzam ḥazret-i ‘Abdūlmecīd ḥān kim
Bu tarz üzre okur elḳābını sükkān-ı ‘illiyyīn

Ḥudāvend-i celīl’üş-şān cihān-gīr-i ḳader-fermān
Şehen-şāh-ı daḳāyık-dān ü sultān-ı ḥaḳāyıkīn

Fürüzān aḥter-i şevket dirahşān ḥāver-i devlet
Meh-i evc-i ḥilāfet āfītāb-ı āsmān-ı temkīn

Kerem gülzārına gül 'ıtr-ı şāhī gülşen-i cūda
'İnāyet bāğına sūnbūl seḥā gül-geştine zerrīn

Fiten şaklandı tā gāv-ı zemīniñ üstüḥānında
Olup arza hūmā-yı şefkati zill-efken-i te'mīn

O denlū yatdı 'ālem ḥāb-gāh-ı inse 'ahdinde
Ġazanferler yatağın eyler oldu āhuvān-bālīn

Nigeh-bān olduğı şahrāda bāzu'l-eşheb-i dādı
Kebūterīçe eyler āşiyānın pençe-i şāhīn

Degil encüm-raşad-bīnān-ı 'aşrīñ ittifākınca
Bu vālā ḳubbe-i firūze-fāmı eyleyen rengin

Sayfa [42]

Şerār-ı na'l-ı rahşān cezb edip yerden göge ḥurşīd
Ser-ā-ser āsümānı eylemiş onlar ile tezyīn

Yerin buldu camī'-i ḥayr u şerr aḥkāmı devrinde
Olundu ḥaḳḳı üzre her biri bir ḥidmete ta'yīn

O ḥidmetden meserret-ḥande-nāk u şādmān şādī
Ḥasāret-dīde ḥüsrān ḡamm-ı elem-nāk u elem-i ḡam-gīn

Süleymān-cāh u Key-taḥta Ferīdūn-tāc u Cem-baḥta
Eyā vaḳt-ı 'adālet naḳdī maḡbūt-ı dem-i pīşīn

Zemânında cihân ikmâl-ı nâmûs u edeb etdi
Ne mümkün kimse başdan çıksın illâ kâkül-i müşgîn
Bu demde hâtıraña gel didim de bir ğazel geldi
Muħaldir kılsam anı cevher-i mazmûn ile tezyîn

Çatıp kıavs-ı dü-ebrûsun edip kâküllerin pür-çîn
Kemend atmış dil-i 'uşşâka ol şüh-ı şikâr-âyîn

Görenler kaçını bir vechile inkâra yol bulmâz
Şırâtın kıldan ince hem kılıcdan olduğun keskin

Baňa hicrân-ı ser aġyâra düşdü tîşe-i Ferhâd
Saňa mevrûş olaldan ħüsn-i Leylî şîve-i Şîrîn

Ġamiñdan öyle bî-tâbım ki sulţânım verir âzâr

Sayfa [43]

Eger pîrâhen-i gülden döşünse pîster u bâlîn

Bu nev-manzûme Müşfik tâ ki miskiyyü'l-ĥitâm olsun
Şamîmî bir du'â et kim melâ'ik söylesin âmîn

Toġunca mâder-i şubĥ u 'işâdan mâh ile ĥurşîd
Mevâlîd-i nücûm olduğca zîb-i mehd-i 'illiyyîn

Mu'ammer ola şâhenşâhımız şehzâdegâniyla
Bi-ħakķ-ı ĥazret-i Tâhâ bi-nûr-i sûre-yi Yâsîn

Kaşide Der Sitāyış-i Hazret-i Ser-‘asker Mehmed ‘Alī Paşā

[Mef‘ülü-Mefā‘ilün-Mefā‘ilün-Fe‘ülün]

Ey dāver-i dād-āver-i dārā-yı zemāne

Ve’y āşaf-ı şadr-ı şaff-ı a’lā-yı zemāne

Fermān-kerān-ı kudretidir gerden-i gerdün

İglāl-i menāhī nev der-i pāy-ı zemāne

Kāf-ı keremiñ kāffe-i ‘āleme kāfī

Nūn-ı ni‘amıñ süfre-i yağma-yı zemāne

Üftāde-i çāh-ı zeķan-ı Yūsuf hulkūñ

Cān u dil-i şeydā-yı Züleyhā-yı zemāne

Pervāne-i mışbāh-ı ruḥ-ı şāhid-i re’yiñ

Hurşid-i felek menzil u me’vā-yı zemāne

Devriñde ne mümkin ki ola bir cem‘ perīşān

Olursa meger zülf-i semensā-yı zemāne

Baş kaldıramaz fitne zemānıñda ser-i mū

İllā fiten-i nev-ḥaṭṭ-ı sevdā-yı zemāne

Zülf-i himem u verd-i ruḥ-ı mekremetiñdir

Ey mā-ḥaşal-ı bāğ-ı ‘aṭāyā-yı zemāne

Revnaķ-fiken-i ṭurra-i ṭarrāre-i sünbül

Rağbet-şiken-i ğonca-i zībā-yı zemāne

Elķābıña bu ğüne seniñ eylesin āġāz

Bendeñ gibi bir şā‘ir-i ġarrā-yı zemāne

Sayfa [44]

Sā‘ī-yi tedābir u nesaķ-sāz-ı meşālih

Rā‘ī-yi re‘āyā vü berāyā-yı zemāne

Meh-ţal‘at u Cem-ķadr u felek-cāh u melek-ķū

Kerrār-ı veġā ħaydar-ı ġavġā-yı zemāne

Ser-dār-ı Ferīdūn-fer u zālīm-keş-i devrān

Behrām-ı tehemten-ten u Dārā-yı zemāne

Dārā-yı zamān dense sezā zātına zīrā

Dergāhınadır cümle mūdārā-yı zemāne

Ser-‘asker-i Cem-pāye Muħammed ‘Alī Pāşā

Kim süddesidir sidre-i bālā-yı zemāne

Bir faşş-ı zümürrüd gibidir ħalkā içinde

Destinde bu nüh-ķubbe-i ħadrā-yı zemāne

Her ‘uķdeyi ħalletdi ser-engüşt-i himemle

..... Kākül-i selma-yı zemāne

‘Ahdinde be-her ħaste-i keçķül-be-deste

Tiryāk-ı ni‘am oldu sem-i lāy-ı zemāne

Lāyıkdır eger olsa sııabl-ı deri gerdün
Mih-kadem-i rahşı süreyyā-yı zemāne

Ol rahş-ı sebük-pāy ki reftāre gelince

Sayfa [45]

Bir hātve olur vüs'at-ı şahrā-yı zemāne

Ol eşheb-i nāzik ki şanırsın hareketde
Bir şüh-ı semen-zülf u dil-ārā-yı zemāne

Bir zülf añıldıkca olur hātıra vāki'
Bir nev-ğazel inşādına ĩmā-yı zemāne

Ṭarf-ı nigehiñ kūşe-i ğavgā-yı zemāne
Ḥaṭṭ-ı siyehiñ fitne-i ber-pāy-ı zemāne

Ser-dāde kemend-i ğam ki Vāmık-ı zemāne
Dil-beste ser-i zülf ki 'Azrā-yı zemāne

Ben muzṭarib-i maḥmaşa-i hicr ki ey māh
Siyyān görünür zemzem u şahbā-yı zemāne

Sevdā-yı dü-çeşmiñ ile şahrālara düşdü
Mecnūn-ı beyābān gibi Leylā-yı zemāne

Ṭübā ana kim cennet-i kūyuñ kıble me'vā
Ey kāmetsi reşk-āver-i ṭübā-yı zemāne

Fahriyye yazam nazm-ı bihînim ‘aķabince
Ruhşat vere ger ĥazret-i pāşā-yı zemāne

Vaşfinda neler nazm edeyim her biri olsun
Āvîhte-i beyt-i mu‘allā-yı zemāne

Sayfa [46]

Hüccāc-ı mezāmîne meţāf oldu idelden
Her beytimi bir ka‘be-i ‘ulyā-yı zemāne

Bikr-i sūĥanım fāhişe-i tab‘ını kıldı
Nef‘î vü Fehîm'in daĥı rüsvā-yı zemāne

Da‘vā-yı ķo da‘vāta el açıp şıdkla Müşfik
Nazmıñ ola verd-i dehen-ārā-yı zemāne

Eşķāl-i ziyān olmaya devrinde nümāyān
Heb fā‘ide intāc ede da‘vā-yı zemāne

Tā devr ide eflākde seb‘a-i seyyāre
Şābit ola cāhında o dārā-yı zemāne

Tevārîĥ

Sulţān Muĥammed Reşād Efendimiziñ Tārîĥ-i Vilādet-i Seniyyeleridir
[Fe‘ülün-Fe‘ülün-Fe‘ülün-Fe‘ül]

Cenāb-ı ĥüdāvend-i ‘Abdülmecîd

Ki ez māder-i dehr nijād

Şehenşāh-ı fārūk-ı haşlet ki ost
Hüdāvend-i iklīm-i inşāf u dād

Yetişmez çeh-i hayr u şāfina
Veleve te'celu'l-bahre fihā'l-midād

Zi şulb-eş bi-effāk-ı şehzāde
Bī-āmed be-elṭāf-ı rabbū'l-'ibād

Hüdā 'ömr u iqbālın efzūn ede
Bā vilād-ı emcād-ı sa'd-i'tiyād

Sayfa [47]

Qalem cevherin yazdı tārīhini
Edip iki mısrā'dan müstefād

Ser-ā-ser cihān yākut-kām u neşāt
Zi mīlād-ı Sultān Muḥammed Reşād

Tārīh-i Sūr-ı Hümāyun Hitān-ı Şehzādegān
[Fā'ilātün-Fā'ilātün-Fā'ilātün-Fā'ilün]

Şāh-ı devrān ḥazret-i 'Abdūlmecīd-i Cem-cenāb
K'oldu 'ālem sāyesinde kām-bīn u kām-rān

Ol şehenşāh-ı mu'allā-cāh kim bir gūşedir
Sāḥa-i iclāline fūşat-fezā-yı lā-mekān

Ol kerīm-i kām-rān kim maşraf-ı yek-rūzedir
Rāḥe-i iḥsānına sermāye-i deryā u kân

Māh nūr-ı mihr-i re' yinden kılaydı ıktibās
Mihr māh-ı çarḥ-ı fikriyle edeydi ıktirān

Māh olurdu mihr-i 'ālem-tāb-ı devrāndan münīr
Tutuşurdu āteş-i reşk ile āsmān

Zīr-i şemşīr-i taşarruf eylesin dünyāyı heb
Naşara'llāhu 'alā a'dāihi fī külli ān

Pādişāh-ı ehl-i sünnet kim hemīşe pīşesi
İmtisāl-i sünnet-i peygamber-i āḥir-zemān

Siyemmā fermān edip icrā olundu bu sene
Emr-i mesnūn-ı ḥitān-ı ḥazret-i şehzādegān

Ben de Müşfik söyledim tārīḥ-i cevher-dārı
Sa'd ola icrā kılındı sūr u āheng-i ḥitān

1263

**Devletlü Übbehetlü Reşīd Pāşā Ḥazretleriniñ Ba'de'l-infisālına Maḳām-ı Şadārete
Ḳā'id Olduḳlarına Tārīḥdir**

[Fe'ilātün- Fe'ilātün - Fe'ilātün -Fe'ilün]

Munfaşıl oldu reşīdü'l-vüzerā cāhından
Sürdü kırk gün kadar āvān-ı küdüret me'nūs

Gerçi tenvîri o eyyâm-ı zalâm-engîziñ
Gayra tefvîz olunmuşdu edip şadra cülûs
Lîk ber-vefķ-ı murâd olmadı nûrânî-i vaķt
Âftâbıñ veremez tâbını şem‘-i fânûs

O da bir zât-ı hüküm-sencedir ammâ n’ideyim
Tutabilir mi Felâţûn yerini Câlînûs

Sayfa [48]

Şükr kim yine yed-i kudret ile Rabb-i mu‘îd
Çarķ-ı ma‘kûsuñ edip devrini raķ‘a ma‘kûs

O ĥidîvi yine Hakk zîver-i şadr etdi k’ola
Tâli‘-i şadr-ı cihân ġâlib-i baķt-ı menĥûs

Buldu nev-rûz-ı kudûmiyle cihân öyle feraķ
Ki felek kimseye ibrâz edemez rûy-i ‘abûs

Bir olur pîş-i nigâh-ı zu‘afâ beyninde
Bâl-ı zenbûr ile kuvvetde cenâh-ı tâvus

Hurde-bîn-i nażar-ı şefķat ile etse nigâh
Gelemez nemle-i nâ-ķîze muķâbil cāmûs

Tutdu bir dâmen-i icrâ-yı cemî‘-i aķkâm
Zulmden ġayri zamânında ne vardır me’yûs

Naġme-perdâzlıġa bî-edebâne âġâz
Etse ‘ahdinde olup perde-şikâf-ı nâmûs

Ṭoldurup nefḥa ile şūrunu İsrāfīl' iñ
Zühreniñ çāk eder zehresini bang-ı ḥorus

Vezne-i gayreti keffinde derāhim eflāk
Lücce-i himmeti üstünde ḥabāb okyānūs

Sebt-i tārīḥ ise maḳşad yetişir ey Müşfik
Etme taṭvīl-i māḳālāt ile taşdı'-i ru'ūs

Yine kām oldu şadāretle dedim tārīḥin
Eyledi müjde reşīdü'l-vüzerā şadra cülūs
1258

‘İdiyye

[Müfte‘ilün-Fā‘ilün- Müfte‘ilün-Fā‘ilün][Fe‘ilātün-Fe‘ilātün-Fe‘ilātün-Fe‘ilün]

Şükr kim baş olunup sofrā-i ‘īd-i aḫḫā
Oldu açgözlü felek mā’ide-i ḥ̣ār-ı alā

Nice bir sofrā ki ṭabḥ etmek için eṭ‘imesin
Teng bir tencerelik etse gerekdir dünyā

Şablı kef-gīri göküñ aḫter-i gīsū-dārı
Āftābı felekiñ tābe-i sīmīn oña

Āsmāniñ ṭabaḳātı olamaz kāsātı
Beñzemez suḥana bu suḥan-ı başīt ḡabrā

Vaz‘ olunmaḳda nihālīsine pey-ender-pey

Ni‘am-ı nā-mütenāhī-i Cenāb-ı Mevlā

Sayfa [49]

Geldi ol dem k’ola uđhiyye-i ihsān kurbān
Erdi ol dem k’ola dil-sīr mevā’id-i fuḡarā

Līk ḥāyīde-i dendāne-i mīkrāz olmuş
Küberānıñ daḡı ser-rište-i luṭfı illā

Şadr-i Cem-pāye Muḥammed ‘Alī Pāşā kim odur
Şimdi devletde ḡapūdān-ı be-nām-ı deryā

Āsitīn-i keremi buse-geh-i ehl-i niyāz
Āsitān-ı ni‘amı kıble-i aşḡāb-ı ricā

Lā-mekān süllem-i iclāline ednā pāye
Atlas-ı çarḡ ḡad-i ḡaderine köhne dībā

Keşti-i kevkebe-i cāhına gerdūn şandal
Fülke-i keffine līmān-ı mekārım mersā

Süfün-i maşlahata dāmen-i tedbiri şerā‘
Zevraḡ-ı devlete endişesidir kıble-nümā

‘Adli ol rütbe ki mer‘ā-yı terāfuḡda olur
Küsfindān ile gürg-ān-ı derende hem-pā

Bād-ı şulḡ ile zamānında perīşān oldu
Zülf-i leylā-yı veḡā ṡurra-yı rümḡ-i ḡavḡā

Hutbe-i menzilet ũ şānını kilik-i tevķīr
Levh-i ta'zīme bu ta'bīr ile eyler imlā

Āsimān-cünbiş ũ Risto revīş ũ deryā-dil
Bermekī-bahşış ũ Hātem-meniş ũ ebr-i 'atā

Dāver-i yemm-i himemā āşaf-ı kŭlzŭm keremā
Ey ki bismil-geh-i en'āmına kurbān dŭnyā

Zātını edemedim lāyıkı ũzre tavşīf
Her sŭzŭm gerçi pesendīde-i tāb'-ı şu'arā

Gŭl-i neşküfte-i gŭftārıma reng u vālih
Bŭlbŭl-i hoş-nağam-ı gŭl-bŭn-i nazm u inşā

Ŗalemim māşıta-i rŭy-i ārŭs-i eş'ār
Sŭhanım kā'ide-āmŭz-ı gŭrŭh-i bŭleğā

Kilk-i efkārıma meftŭn devāt-ı mazmŭn
Hibr-i endişeme mevzŭ' midād-ı ma'nā

Lāf-ı da'vā vŭ temeddŭh yetişir ey Mŭşfik
Niyyet-i hālīşe ile el açıp eyle du'ā

Sayfa [50]

Tā ki idhiyye-i en'ām u 'atā zebh olunub
Baş idildikçe cihān hālkına hŭān-ı yağma

Geçe her bir günü m nende-i Őub -ı bayr m
Ola t  haşr-ı sa  detle m n sib-p r 
Z 'l-cen heyn-i vak r u ' zimet kim edecek
S ye-i saŐveti altında temekk n zu af 

Olamaz  amle-i zenb re mu  dil Ő h n
Turamaz pen e-i 'uŐ ra mu  bil 'an  

Sevbiyye

[Fe' il t n-Fe' il t n-Fe' il t n-Fe' il n]

Minnet All h'a  ar b oldu e er i meh-i ' d
L k yokdur giyecek Ő rt ma bir sevb-i ced d

D Őmen n ye'simi g rd kce bes m u Ő d n
Dost n   lime ba dı ca haz n u nevm d

Ben de t na lar m  kesdireyim bayramlık
 alk kesdikce b t n elbise-i s r  u sefid

Var imiŐ k ŐŐa-n vis n-ı selef  avlince
Bir ned m-i s  han- r  dem-i H r n-ı ReŐ d

Bir biniŐ vermiş a a bir g n o Şeh m sta mel
Ki yazılm Ő ya ası  zre m cerred tev id

BiniŐ nde neye yok n m-ı nebiyy-i z -Ő n
Deyu Őorduk a a a ol Şeh-i Ő hib-tehd d

Va t-i fetretde ya evvelce yapılm Ő diyerek

Eski olduğunu etmiş bu uşul uezre bedid

Benim arkamda olan kohne libasin dikiři
Hırka-i Hızr ile birlikde ya ol cüz' -i cedid

Bir mürüvvetli veliyyü'n-ni' amıñ dāmenini
Tutarak eyleyeyim hāl-i derūnum taħdīd

Ne veliyy'ün-ni' am ol mīr-i mūkerrem kim anıñ
Reşk eder tāb-ı cemāline cemāl-i ħurřīd

Ĥazret-i mīr-i münīr-i fuķarā-perver kim
Eylemiş Ĥaķķ kapusın buse-geh-i ehl-i ümīd

Sayfa [51]

Umarım cāme-i āmālimi tecdīd eyler
Etmeden riřte-i maṭlūbumu gerdūn ta'kīd

Başla Müşfik yetişir ġayri du'ā eylemege
Ramazān ġünleri emřālī sözün etme medīd

Eyleye ĥazret-i mevlā o kerem-perdāzıñ
Ģününü 'īd-i mübārek řebini ķadr-i sa'īd

Sāliye

[Fe' ilātün-Fe' ilātün-Fe' ilātün-Fe' ilün]

Ĥaķķ mübārek ede bu sāl-ı sa'ādet-fālı
Ĥazret-i āřaf-ı Cem-cāh Reřīd Pāřā'ya

Nice āşaf o hüdāvend-i mufahham k'olamaz
Āsimān süllem-i iclāline ednā-pāye

Nice āşaf o kerem-kār-ı mu'azzam k'edemez
Sāyesi dahı tenezzül melā'-i a'lāya

Dürr-i iklîl u vezāret ki cevāhir-sencān
Kılamaz efser-i iqbālını teşbîh aya

Cevher-i ferd-i feḥāmet ki bi-ḥaḳḳ-i Qur'ān
Mişl u mānendi ne gelmiş ne gelir dünyāya

Ḥaşmınıñ ṭā'ir-i iqbāli hümā olsa döner
Lāne-i Kāf-ı ḳasāvetde ṭuran 'anḳāya

Muḥliş-i pākī ki terkībde muḥtāc olmuş
Şīn u rā ḥarfī ile ḥarf-i dāl u yā'ya

Dāldır devlet ile şānına dāl u şīn'i
Yā'sı yümn-i ḳademe rā'sı şavāb-ı rāya

Şulḥ vaḳtinde gören ney-şeker-i ḥāmesini
Beñzedir cennet-i ḥuld içre olan tūbāya

Līk hengām-ı veḡā añdırır ol ejderi kim
Yed-i Mūsā'da imān vermez idi a'dāya

Naḥl-i zaḳḳūma döner şāḥçe-i mercānı
Düşse ger cemre-i ḳahr u ḡazabı deryāya

Müşterî-baht u kader-ķudret u gerdün-mesned
Bermekî-tıynet u yemm-i cûd u saķāvet-māye

Naķş içün dāmen-i elķābın ‘arūs-ı fikrim
Bu uşûl üzre çekerek kār-ı kef-i imlāya

Sayfa [52]

Hāmî-i devlet u dîn hāmîl-i mihr-i temkîn
Kurre-i ‘ayn-ı herāmîs-i Felātün-vāye

Sāl-ı tārîhini yaz ğayri yeter ey Müşfik
Hakķ sa‘îd ede bu nev-sālî Reşîd Pāşā’ya

**Müşarün İleyh Hāzretleriniñ Maḥdüm-ı Ma‘ālî-mevsūmları Devletlû ‘Alî Ğālib Pāşā
Hāzretleriniñ Vezāretleri Tārîhidir**

(Hüve vezîrün ğālibün)

1267

**Devletlû Übbehetlû Ser-‘Asker Pāşā Hāzretleriniñ Revnaķ-baķş-ı Mesned-i Vālā-yı
Şadāret Olduķlarına Tārîhidir**

[Fe‘ilātün-Fe‘ilātün-Fe‘ilātün-Fe‘ilün]

Şıhr-ı Cem-pāye Muḥammed ‘Alî Pāşā-yı ğayyūr
Oldu tābān ufuk-i şadrde mānende-i bedr

Çekeriz kâṭıbeten dest-i mazālîmden etek
Hele bir kerre geķe penķesine sîne-i ğadr

‘Adli vaktinde gelir hātıra ‘ahd-i fārūk

Dem-i ahrında tezekkür olunur vak‘a-yı Bedr

Dilerim aşre dek ol mihr-i sipihr-i germin

Her günü ‘id ola her bir gecesi leyle-i adr

alemüm yazdı beyân levhine Müşfik târi

Buldu nev-adri Muhammed ‘Alî Pâşâ ile şadr

1268

Devletlü Übbehettü ‘Âlî Pâşâ Hazretlerinin Târi-i Şadâretleridir

[Fâ‘ilâtün-Fâ‘ilâtün-Fâ‘ilâtün-Fâ‘ilün]

Geçdi bu eyyâm-ı feyz-encâmda bâ-‘avn-i a

‘Âlî Pâşâ’nın yed-i ‘âlisine engüşterin

Sayfa [53]

Zât-ı ‘âlisiyle geldi şadr-ı ‘âlû’l-‘âle fahr

Bâ‘iş olmuşdur mekânın adrine adr-i mekân

Lâ ahenî kim bicâhin bil ahenihâ begim

Çünkü buldu sen gibi bir âşaf-ı devlet-arın

Nice kim makûm kılmış lev-i arı mühr-i mihr

Bu daı kılsun cihânı ser-te-ser zîr-i nigîn

Bî-bedel târi inşâd etdi Müşfik bendesi

‘Âlî Pâşâ oldu zîb u zîver-i şadr-ı berîn

1268

**Devletlü Übbehetlü Ra'uf Pāšā Hazretlerinin Beşinci Def'a Maḳām-ı Şadāret-i
'Uzmāya Sāye-endāz-ı Feḫāmet Olduklarına Beşinci Kerre Olduklarını İmā Etmek
Üzere Bulunmuş Olan Tārīḥdir**

[Fe'ilātün-Fe'ilātün-Fe'ilātün-Fe'ilün]

Yine sa'd-āver-i şadr oldu ra'ufü'l-vüzerā

Düşdü düşmanlarının yıldızı tā naḥs evine

Bu beşāretle ne denlü yerinirse ḥaşmān

Dostānı o ḳadardan da ziyāde sevine

Dü lebinden ḳalemiñ kāğıda çıḳdı tārīḥ

Ḳıldı derīçe ra'ufü'l-vüzerā mihri yine

1258

**Feḫāmetlü Devletlü Muştafā Nāilī Pāšā Hazretlerinin Mesned-bülend-i Şadārete Zill-
efken-i Şān ve 'Āṭıfet Olduklarına Tārīḥdir**

[Fā'ilātün-Fā'ilātün-Fā'ilātün-Fā'ilün]

Sayfa [54]

Bārekallāh iş bu eyyām-ı sürūr-encāmda

Mihriñ oldu Muştafā Pāšā-yı efḫam ḥāmili

Āsmān-ı ta'zīm ile tārīḥe Müşfiḳ baş eger

Şadriñ oldu Muştafā Pāšā-yı ekrem nā'ili

1269

Ser-‘asker Pāṣā Ḥazretleriniñ İkinci Def‘a Qapūdān-ı Deryā Olduqlarına Tārīḥdir

[Fā‘ilātün-Fā‘ilātün-Fā‘ilātün]

Şıhr-ı mu‘azzam Muḥammed ‘Alī Pāṣā

Kim kefidir ‘āleme kulzüm-i iḥsān

Oynadamaz keştī-i şān u vaḳārın

Şarşare olsa mu‘īn riḥ-i Süleymān

Depredemez fülke-i cāh u celālin

Olsa daḥı bād-bān atlas-ı devrān

Zerre-i iḳbālī pertevde ḥūrşīd

Kuṭra-yı en‘āmı feyż-āver-i ‘ummān

Cāh-ı qapūdānīye oldu şeref-baḥş

Ben daḥı tārīḥini eyledim i‘lān

Āşaf-ı yemm cūd Muḥammed ‘Alī Pāṣā

Oldu bununla iki def‘a qapūdān

1267

‘Uṭūfetlü Muḥtār Beg Efendi Ḥazretleriniñ Māliye Nāzırı Olduqlarına Tārīḥdir

[Fā‘ilātün-Fā‘ilātün-Fā‘ilātün-Fā‘ilün]

Nāzır-ı māliye oldu mīr-i muḥtār-ı kerīm

Şā‘irānıñ bulduḡu tārīḥe gerdün baş ege

Öyle lāyık düştü bu manşıb o mīr-i efḫama

Şāre tārīhen ‘acīben kavlinā (Muhtār Bege)

Sene 1268

Sayfa [55]

Ya‘kūb Pāşā Hazretleriniñ Yerine Yūsuf Pāşā Hazretleriniñ Selānik Vālisi Olduğuna Tārīhdir

[Mefā‘ilün- Mefā‘ilün- Mefā‘ilün-Fe‘ülün]

Cenāb-ı Āşaf-ı Yūsuf-liķā ki haşre ķadar
Zemāne etmeye mışbāh-ı hānudānına yuf

Selānik’e olup ol dāver-i zamān vālī
Alınca tōldu nuķūd-ı beşāret ile ukūf

Hisāb-ı cā’ize üzre tamām olur tārīh
Oturdu manşıb-ı Ya‘kūb’a mecd ile Yūsuf
1268

Velehu Diger

[Mefāilün-Mefāilün-Mefāilün-Mefāilün]

Biḥamdillāh erişdin şol dem-i āmāle kim ālām
Çıķıp imķān-serādan rüy-i ber-rāh-ı ‘adem oldu

Keder bīcā u hırmān bī-ķarar u ye’s bī-menzil
Perişān cümle illā zūlf-i cānān ḥam-be-ḥam oldu

Besīm ol ey dīl-i Ya‘kūb-ı ḥasret dīdeler rūşen
Cihān şarķen ü ğarben Yūsuf-istān-ı kerem oldu

Neden döndüñ gül-i beyzāya gāhī verd-i şafrāya
Karīnīñ gālibā ey kīse dīnār u direm oldu

Yed-i beyzā-yı ihsān çıkdı ceybiñ taşra çākinden
Leyāl-ı lā-tebeddül sāz-ı eyyām-ı ni‘am oldu

Sebeb bilmem nedir bu gülsitān-ı vaḳti vaşf için

Sayfa [56]

Dehān-ı ‘andelīb hāme-i gūyā-yı naḡam oldu

Bu āvān ol zamānlardır ki bir zāt-ı Ferīdūn-fer
Vezāret tīḡin aldı şāhib-i tūḡ u ‘alem oldu

Daḡı çok geçmeden oldu Selānik şehrine vālī
Bununla yine şanma ḡadri yā pīş u ya kem oldu

Vezāret lafzına ma‘nā idi zātı ezel şimdi
Faḡat ma‘nā vü şūret birbirin buldu etemm oldu

Zihī zāt-ı bülend-‘ünvān ki taḡrīr-i sıfāt için
Felek levḡ u ‘amūd şubḡ şıdk-ı imlā-yı ḡalem oldu

Bilā teklīf eder her iki şey’in beynini te’līf
Tesāvī nisbeti ortada hem olmadı hem oldu

Yeter Müşfik ‘arz-ı tārīḡ-i ityān etme dur yohsa
O zātıñ vaşfi ḡayret-sāz-ı aşḡāb-ı raḡam oldu

Olunca mün‘azil Ya‘küb Pāşā söyledim tārīh
Selānik şimdi cāy-ı Āşaf-ı Yūsuf-şiyem oldu
1268

Devletlü Muḥammed Pāşā Ḥazretleriniñ Edirne Vālisi Olduḫlarına Tārīḫdir
[Fe‘ilātün-Fe‘ilātün-Fe‘ilün]

Bārekallāhu Muḥammed Pāşā
Oldu vālī-yi Edirne el-ḥaḫ

Me‘ḥazu’l-cūd ki ef‘āl-i ‘aṭā
Maşdar-ı mekremetinden Müşfik

Sayfa [57]

Ḥ‘āce-i re’-yi Felātūnisi
‘Aḫl u fi‘āle verir ders u sebaḫ

Olamaz gülşen-i temkīninde
Toḫuz evrāklı gerdūn-i zenbaḫ

Zātına vāye-i devlet enseb
Şānına pāye-i rıf‘at elyaḫ

Naşbı tārīḫini kayd etmekdir
Ḥāmeye maḫşad-ı aḫşā muṭlaḫ

Yümnile oldu Muḥammed Pāşā
Çermen iḫlīmine vālī-yi bā-ḫaḫ

Diger Tārīḥ-i Vefāt

[Fā‘ilātün-Fā‘ilātün-Fā‘ilātün-Fā‘ilün]

Nev-civānlık ḥāletinde bir gül-i neşkūfteniñ
Oldu şāḥ-ı ḳaddi āḥir ser-beyālīn-i zemīn

Kūnc-i şīḥat bulmayīb dārü’l-belā-i dehrde
Genc iken gencīne-āsā oldu topraḡa defīn

Aḳmasın mı fırḳatiyle dīdelerden ḳanlı yaş
Etmesin mi dāderiyle māderi āḥ u enīn

Erdi bir tārīḥ-i Müşfiḳ sem‘a semt-i ‘arşdan
Müntehā-yi sidre oldu menzil-i rūḥ-i Emīn

Zirā‘at Meclisi ‘Azāsından Sa‘ādetlü Ḥüsni Beg Efendiniñ Liḫyelerine Tārīḥdir

[Mef‘ülü-Fā‘ilātün-Mef‘ülü-Fā‘ilātün]

Verd-i nihāl-i ‘izzet serv-i cebīne-i lūṭf
Nahl-i ḥadīḳa-i nūr bir zāt-ı pāk cevher

Zāt-ı şerīfi gibi nām-ı bülendi ḥüsni
Nām-ı bülend-āsā zāt-ı şerīfi dilber

Dil-beste-i cemāli āyīne-i melāḥat
Leb-teşne-i maḳālī āb-ı ḥayāt u kevşer

Mevlā mübārek etsin irsāl-i liḫye etmiş
Ḥaḳḳā ki Ḥaḳḳ bitirmiş güllükde sūnbül-i ter

Yok yok dehen yanında yek-çend-i mûy-i hoş-bû

Sayfa [58]

Güyâ hattı-ı Hızır'dır âb-ı hayâtı söyler

Ruhsarı ile hattı beyinde dâne-i hâl

Bir Mısr hâfızdır Qur'an'ı edip ezber

Ve'-Şems sûresin geh ve'l-Leyl sûresin gâh

Şâm u şabâh tırmaz ezber tilâvet eyler

Târîhini yazarken dil-dâde oldu Hâfız

Hüsnî Beg'in yüzünde hattı buldu hattı-ı diğer

1266

Târîh-i Lihye Berâ-yı Râkım Efendi

Müşfik bi-harf-i menkûṭ be-nüvişt hûb-târîḥ

Der-levh-i rûy-i Râkım hattı-yafı-ı hüsn-i diğer

Müderresinden 'Alî Rızâ Efendinin Ru'ûs Aldıklarına Târîḥdir

[Fe'ûlün-Fe'ûlün-Fe'ûlün-Fe'ûl]

Ru'ûs aldı Mevlâ mübârek ede

Liyâkatle el-hakk 'Aliyy'ür-Rızâ

Cihân halka-gerd-i kemâli ola

Olup rahle-pîrâ-yı faẓl u zekâ

Zamān-ı karīb içre monlā ola
Cenāb-ı Hüdā'dan budur mübteğā

Ki seccāde-rüb-ı şerī'at olup
Ede ref'-i hāşāk-ı zulm u ezā

Sayfa [59]

Müderislik aldıķda aḥbābdan
Biri yazdı tārīḥ (ru'ūs-i rızā)
1266

Tārīḥ-i Vilādet Ez-Lisān-ı Peder-i Ferzend

Baḥa ki Muḥammed Ekrem'i kıldı kerem rabb-i kerīm
1267

Ṭarīḥ-i Bektāşīyye Meşāyihinden Bağdādī 'Alī Bābā'nın Vefāt Tārīḥidir [Mefāilün-Mefāilün-Mefāilün-Mefāilün]

Ṭarīḥ-i nāzenīniḥ fāḥri Bağdādī 'Alī Bābā
Göçüp menzil-res-i ser-ḥadd-i ervāḥ oldu 'aşḳ olsun

İrādetden o deñli geçdi kim dest-i inābetde
Kilīd-i dergeh-i ḥünkāra miftāḥ oldu 'aşḳ olsun

Uyandırdı çerāğın şem'a-yı fānūs-i Ḥaydardan
Erenler meclis-i ḥāşında misbāḥ oldu 'aşḳ olsun

Çıķınca çār 'unşur menzilinden söyledim tārīḥ
'Alī Bābā reh-i 'uḳbāya seyyāḥ oldu 'aşḳ olsun

1267

Yine Tarîḫ-i Bektāṣiyye Bābālarından Ma‘şūk Bābā’nın Vefâtına Tārîḫdir

[Fe‘ilātün-Fe‘ilātün-Fe‘ilātün-Fe‘ilün]

Erdi ma‘şūk-ı ḥaḳīkīsine yazdım tārīḥ
Sāde-dil ‘āşık idi geçdi cihāndan Ma‘şūk
1268

Sayfa [60]

Üçüncü Napolyon Bonapart Cenāblarının Fıransa İmparatoru Olduğuna Sene-i Mīlādiyyeden Olmaḳ Üzere Bulunmuş Olan Tārīḫdir

[Fe‘ilātün-Fe‘ilātün-Fe‘ilātün-Fe‘ilün]

Olup esbāḥ-ı fazāyiḥ ‘alem-efrāz-ı ğurūr
Nice dem olmuş idi milk-i Fıransa pūr-şūr

Sallayıp mirvaḥa-i şūrişi erbāb-ı fesād
Küre-i fitne ‘alevlendi mişāl-i vapur

Müzdeḥim-gāhları oldu tamāmen ḥalkıñ
Balyemez ṭob-ı binā-küb ile beyt-i zenbūr

‘Ihn-i menfūşa dönüp aḳmişe-i tanzīmāt
Oldu ehl-i ḥikemiñ sa‘yı hebā’ en menşūr

Pençe-i fetret ile çāk olarak kisve-i mülk
Kalmadı dāmen-i sāḥille girībān-ı şügūr

Düşdüler mezlāḳa-i mūḥişe-i teşvīşe

Uğrayıp mezbele-i cinnete aşhâb-ı şu‘ûr
Kõndu dolâbe-i nisyâna devâvîn-i uşûl
Fesh u nesh oldu tamâmiyle kavânîn-i umûr

Mâ-haşal şirzime-i fâcire-i şer zemme
Âteş-i fetrete yağdırmayacak ebr-i fütur

Sayfa [61]

Mûlk bir râbıta-i zâbıta tahtında konub
Eyledi gayret-i millet bu siyâk üzre zuhûr

Ki o günlerde Napolyon Bonapart-ı sâlis
Oldu ârâ-i ‘umûmile reîsü’l-cumhûr

Mesned-ârâ-yı riyâset olucağ memleketiñ
Emn ü âsâyişine eyledi sa‘y-ı mevfûr

Qadrine dñn görünüp câh-ı riyâset artık
Etdi icâb-ı terakkîsi olup imparator

Dest-i mi‘mâr-ı tedâbir-i hakîmânesidir
Kılan iklîm-i Fıransî yeñi başdan ma‘mûr

Hufyeten bir yere kaçd eylese sevğ-i ‘asker
Çalınır enmele-i neml ile tabl-ı tabûr

Kimse bir kimseye cevri eyleyemez ‘ahdinde
Meger ‘uşşâkına tersâ-beçegân-ı mağrûr

Gerden-efrāz-ı ta‘annüd olan ehl-i bağınüñ
Diş biler sīne-i pür-kīnine sīn-i sātūr

Cān atar hırş ile Saksonya hükümdārı gibi
Kāselīs-i himemi olmağa şāh-ı fağfūr

Beñzemez efser-i iqbāline tāk-ı hūrşīd

Sayfa [62]

Olamaz şandale-i haşmeti çarḥ-ı kanbūr

Yazdı şehnāme-nüvīsān-ı zamān tārīḥin
Oldu haşmetle Napolyon-ı Fırans imparator

Sene 1852 Milādiyye

Şāhibü’l-mesnediñ üçüncülüğü ta‘miyedir
Eksigim tutmağa kalkışma şakın ey senyor

Ba‘zı Ğazeliyyāt

Ğazel-i Mülemma‘

[Mefā‘ilün-Mefā‘ilün-Fe‘ülün]

Görünce sen şeh-i nāzik-ḥırāmı
Yitirdim dest-i tākātđan zimāmı

Yüzüñ gīsūlarıñ altında cānā
Ki ene’l-bedru fi’l-leyli’z-zilāmi

Yıkıldı ka‘be-i dil firqatinle
Bi-rabbi‘l-beyti yā zubni‘l-ḥarāmī

Ayağın öpmek için serv-i nāzım
‘Uyūnī ḳad beket mişlü‘l-gimāmi

Ḳaçan Müşfik emelden geçeceksin
İd‘ate‘l-‘ömr fī ṭalebü‘l-merāmi

DİĞER

[Fe‘ilātün-Fe‘ilātün-Fe‘ilātün-Fe‘ilün]

Ey benim seyyid u mevlā vü efendim ḥasenim
Ve‘y benim pādīşeh-i kişver-i cān u bedenim

Sayfa [63]

Fırqatıñle bükülür rişte-i ḳaddim dā‘im
Ḥasretiñle dökülür ḳatre-i dürr-i ‘adenim

İçeli ḥasret-i la‘liñ meyin ey gözleri mest
Ḳan yuṭar ḳan tükürür ḡayri dem-ā-dem dehenim

Ḥār olur bŷ-i vişālinden olursam nevmīd
Varaḳ-ı gülden eger olsa daḡı pīrehenim

Yūsufum nŷr-ı başar gibi gözümde gideli
Baña zindān görünür bāḡ-ı behişt-i vaṭanım

Mümteni‘ ise bu fırkatiñe imkānda vişāl
Vācib oldu gide mülk-i ‘ademe cān u tenim

Eyledi hüsnuñe Ferhād gibi dīvāne
Müşfikā ‘ālemi bu şāhid-i şīrīn-sūḥanım

Dīger

[Fā‘ilātün-Fā‘ilātün-Fā‘ilātün-Fā‘ilün]

Hāk-rüb-ı ḥasret olsun mihri dāmānım gibi
Pārelensin atlası çarḥıñ girībānım gibi

Zülfün istişmām ederken eşkden her tārını
Eyledim bir silk-i cevher-dār-ı müjgānım gibi

Dāğlardan kanlı kanlı gözler açdım ser-te-ser
Çeşme-i ḥūn oldu cismim çeşm-i giryānım gibi

Sayfa [64]

Görmedim dünyāyı ser-tā-ser esīr-i zülf eden
Sen şeh-i kāfir-nijād nā-müselmānım gibi

Müşfik‘iñ cem‘iyyet-i esbāb gelmez yādına
Kākülūñ gördükçe aḥvāl-i perişānım gibi

Dīger

[Mefā‘ilün-Mefā‘ilün-Mefā‘ilün-Mefā‘ilün]

Gehī ağıyār u geh yār sitem-i mu‘tāddan feryād

Dil-i dīvānem eyler āşinā vü yāddan feryād
Degildir şiddet-i āvāzesi beyhūde volkanıñ
Eder kūh-i muḥabbet tīşe-i Ferhād'dan feryād

Ne dem kim tīgini der-dest-i ḥiddet etse ol ğaddār
Deger tā gūş-i Dāvud'a leb-i fūlāddan feryād

Be-her meclis-i kibār 'aşra evrād-ı zebān olmuş
Meşārifden şikāyet kılet-i ĩrāddan feryād

Görüp āşār-ı ḥāmem bildi 'aczin şā'irān Müşfik
Eder eţfāl-ı mekteb çübek-i üstāddan feryād

Ėazel-i Nā-tamām

[Fā' ilātün-Fā' ilātün-Fā' ilātün-Fā' ilün]

Tār u pūd-i kākülünden rüyuna düzmüş niķāb
Ḥasretinden ḥaşre dek yansın yakılsın āfitāb

Sayfa [65]

Devr-i cevrinde murādım üzre bir gün görmedim
Yere geçsin ḥummā-i zerrīn-i şāb-ı nüh kıbāb

Dest-ber-i dāmen seniñle ey sipihr-i bī-şebāt
Bu keşākeş ... tā çend kīn be ḥisāb

Mu'ammā Be-nām-ı Tāhır

Bir nokta ile zāhır olur nām-ı pākiñiz

Mu‘ammā Be-nām-ı Şādık

Bi’t-tef’ il arayıp nāmını muşhafda anuñ

Süre-i Şād ile Kāf arasında buldum

Luğaz-ı ‘Arabī

Qad kīle lī fī ‘ālemi’l-miṣālī eyyühe’l-lā’ibu fī mel‘abeti’l-ḥayālī aḥberenī ‘an kelimetü efrenciyyetü lā yücidu fī elsineti’l-‘acemiyyetü ve lā’z-zenciyyetü ḥurūfuhā ḥurūfu’l-ḥalkī ‘adeden ke-ḥarfihā’l-aḥīri emmā’l-evvelü felehu derecetün ḥāmisetün fī’s-semāvāti kemā inne rābi’uhā ḥāizu’l-mertebe’l-sādise’l-maḥāmāti ve zuḥūrumā taḥte’t-turābi lā yeşīnu şāihumā ve lā yuḥillu kaderuhumā ve emmā’s-şānī kāzā vaḍa‘at fevkuhā mā tahtuhā mā yetemāyezu beynehā ve beyne fevkuhā felehu menziletün sāfiletün beyne aḥāvātiha fī’l-elifi ve’l-bā bi-ḥayṣi lā yuḥārinuhā illā lā ve biḥāzihi’l-işāretü tebeyyenet ḥurūfuhā’l-erba‘ati ve bekā’s-şālişi ve’l-ḥāmis

Sayfa [66]

emmā’s-şālişi fe-hüve şahsun ṭavīlū’l-kāmeti yeḥtācu ileyhi’t-tācu ve’l-‘imāmetü şūfī zevi ṭaylasāni ke-meşāyiḥi Ḥorasanī fī’l-fāri muḥimūn ve fī’l-eṭvāri müstakīmūn ke-ennehu rābi’u aşḥābi’l-keḥfī ve’r-raḥīmūn ve’l-ḥāmisu emri ḥāzirūn ve emere bihi li’n-nāzirūn ve’l-medlūlu ḥāzihi’l-kelime’l-sürādikātūn tenkeşifu minhā şuverūn ḡarībetūn ve ḡayri ‘acībetūn fihā kuşūrun zātūn ṭabakātūn mürtefi‘ātūn ...lū’lūi havluhā vucūhu’l-benāti’t-ṭayyibāti ke’l-meşābiḥi’l-münīrāti yel‘abunne ve yarkaşunne ma‘a ezvācihinne ve aḥibbāihinne ḥattā’r-rāiyyinne yeḍrubūne ekfiehümā’l-yümnā bi’l-yüsrā ve iḥdā eydiyehüm bi’l-uḥrā

Velehu Diğer Gazel

[Fā‘ilātūn-Fā‘ilātūn-Fā‘ilātūn-Fā‘ilūn]

Berķ uran nūh ḳubbe-i imkānda nūr-i ‘aşķdır

Dā’iren-mādār bu ‘ālem tennūr-i ‘aşķdır

Mescide vaķf etme gel rūşen-ķerāġ-ı şevķini

‘Āşķa her yer tecellīġāh-ı Ṭūr-ı ‘aşķdır

Mihrdendir māye-i kevn u ta‘ayyun zerreye

‘Āleminñ icādına ‘illet zuhūr-ı ‘aşķdır

Kendi hāliyle kımıldanmaz yerinden bir giyāh
Döndüren bu günbed-i devvārı zūr-i ‘aşkıdır

Bu merātib-hāne-i şūrīde dūndur cümleden
Bāṭinen Müşfik velī şadru’ş-şudūr-ı ‘aşkıdır

Sayfa [67]

Velehu Diğer Gazel

[Fā‘ilātün-Fā‘ilātün-Fā‘ilātün-Fā‘ilün]

El-hazer yol bulmasın cān çıkmāğa bir aradan
Merhem-i tīgīñ dirīg etme ten-i şad-pāreden

Koyma ağız açsın gönül dāğ-ı sūkūt
Pāreden ben çekdigim bir ben bilem bir Yaradan

Pāk olmaz māsivā ḥākından ‘āşık tıynetīñ
Dönmeyince sīne-i ğırbāle cismin yaradan

Görmedim yek zerre ḥāk-ı rāhınıñ hem-kıymetin
Geçdi pek cevher velī pervīzin nazāreden

Kendi kendimdendir ‘acze şekvā etmem ğayrīden
Çāresiz kaldım ilāhī Müşfik-i bī-çāreden

Temme’l-kitābu bi-‘avnillāhi’l-meliki’l-vehhāb ḳad ṭubi‘a fī maṭba‘ati cerīdetü’l-
ḥavādiş senei seb‘īne ve mieteyni ve elf

Mim

5. 1. Eser Sözlüğü

Eseri okuma sürecimizde hem kelimeleri doğru çözümlemek hem de metni doğru anlayabilmek maçıyla sık sık sözlüklere başvurduk. Özellikle faydalandığımız sözlükler Ferit Develioğlu'nun Osmanlıca Ansiklopedik Lugat'ı, Şemseddin Sami'nin Kamus-ı Türkî'si, F.J. Steingass'ın Persian-English Dictionary adlı eseri, İlhan Ayverdi'nin Misâlli Büyük Türkçe Sözlük'ü (Kubbealtı Lugatı) ve Doktor Hüseyin Remzî'nin Lügat-ı Remzî'si oldu.

Kelime	Anlam
Add	Sayma, sayılma; itibar etme, edilme
Adhâ	Kurbanlar
Aftâr	(Eftâr: Baş ve şahadet parmaklarının araları.)
Âgaz	Başlama
Ahter	Yıldız
Akîme	Kısır
Akmişe	Kumaşlar.
Aksâ	Son, en son, uzak.
Aksâ-yı merâm	Arzuların son haddi.
Aks-endâz	Çarpıp duran.
Akyise	Kıyaslar
Âlâ	İhsanlar, bahşişler
Alem-efrâz	Bayrak çeken, kaldıran.
Âlem-pesend	Herkesin beğendiği
Âlî-güher	Mayası yüce olan.
Âmâl	Ummalar, ümitler, dilekler, istekler.
Ârâmiş	Dinleniş, rahat, huzur
Arîza	Küçükten büyüğe yazılan yazı.
Asâkir-i redîfe	İkinci defa askerlik yapmakta olan askerler, ihtiyat birlikleri.
Âsiyâb	Değirmen
Âstîn	Esvap kolu, yen
Âşûb-gâh	Karışıklık yeri, gürültülü yer.
Âtîfet	Karşılık beklemeden gösterilen sevgi, iyilik severlik.
Atûfî	Çok merhametli ve esirgeyici olan kimseye, atûfetlü resmî lakabını almış zâta mensup ve âit" anlamında olup yazışmalarda kullanılır.
A'vâm	Yıllar, seneler
Avân	Hafız "âvân" diye yazmış: Vakit, zaman
Avân	Vakit, zaman.
Avâtîf	Karşılık beklemeden gösterilen sevgiler, iyilikseverlikler.
Âvâze	1. Yüksek ses 2. Şöhret, ün
Âverde	Getirilmiş, nakl edilmiş, getiren, sahip olan
Âvihte	Asılı, asılmış şey.

Bâd-bân	Yelken, gemi sereni.
Bağteten	Birdebire, apansız
Bâhir	Parlak, güzel
Bâhter	1. [yeni şâirlerde] garp, batı. 2. [eski şâirlerde] şark, doğu. 3. bakma.
Bâis	1. sebebolan. 2. gönderen. 3. îcâbettiren.
Bâlâ-ter	Daha yüksek, pek yüksek.
Bâz-gûne	1. Ters, baş aşağı. 2. şom, uğursuz,
Bed'	Başlama
Bedîd	Meşhur; görünür; açık, meydanda
Bedreka	Yol gösteren, kılavuz, delil.
Behîm	1. düz siyah şey, alacasız hayvan. 2. dik, pürüzsüz ses. ? Bihîn'dir muhtemelen
Behiyye	Güzel
Behre	Hisse, pay, kısmet, nasip
Bekah/Begah	1. Ağlamak 2.
Benân	Parmaklar, parmak uçları
Bende-i direm harîde	Parayla satın alınmış köle
Berâyâ	1. halk, insanlar, mahlukat, yaratıklar. 2. halkın, haraç ve vergi vermeyen Müslüman ve kılıç ehli kısmı [bunun dışındakilere reaya denirdi].
Berhem-zede	Karmakarışık, altı üstüne getirilmiş.
Berîn	Pek yüksek, yüce, âlâ, kadri yüksek olan
Berîn	Pek yüksek, en yüce.
Bermek	Harûn-ür-Reşîd zamanında vezirlik eden bir ailenin soyadı, [bağış, cömertlik örneği].
Ber-pây	Ayakta, kaım
Besîm	Güler yüzlü, güleç.
Be-tahsîs	Bilhassa (Tahsîs maddesinde)
Beyze	1. yumurta. 2. haya. (bkz: husye). 3. demir başlık (Ülke anlamında da kullanılıyor galiba?)
Bıdâa	Sermaye, anapara, bilgi
Bidâ'e	1. Sermâye, mal, 2. mec. Bilgi sermâyesi, bilgi hamûlesi
Bî-dirîg	1. esirgenmeyen. 2. esirgemeyen, elinden geleni yapan.
Bî-dirîg	1. esirgenmeyen. 2. esirgemeyen, elinden geleni yapan.
Bihîn	İyi, a'lâ, müstahsen
Bî-mağz	Beyinsiz, akılsız, hoppa
Binâ-gûş	Kulak memesi
Bismil-geh	Salhane, hayvan kesilen yer
Bîş u kem	Fazla ve eksik
Bûm	Baykuş
Büdûr	Hızla geçme, ileri geçme
bürde	isimlere eklenerek "götürülmüş, götürmüş, götüren" mânâlarına birleşik kelimeler yapar.
Bürûz	Ortaya çıkma, belirme.
Büzeyre	Bitkilerdeki spor, tohum.

Câh	Yüksek mevki, makam, rütbe
Câize	1. yol yiyeceği, azık. 2. hediye, bahşış, armağan. 3. ed. eski şâirlere, yazdıkları medhiyeler dolayısıyla verilen para ve bahşış.
Câlînûs	İlk çağların, Hipokrat ile beraber en büyük Grek hekimi
Celî	Âşikâr, meydanda, belli
Celîs	Birlikte oturan, arkadaş
Cemmâz	Hızla giden.
Cerîh	Yaralı
Cesbân	Layık, yaraşır
Cevelân-gâh	Koşu, savaş yeri
Ceyb	2. cep. 3. gömleğin açıklığı, yangı.
Cezm	Kesin karar, niyet
Cibâh	Alınlar
Cihân-âferîn	Cihanı, Dünyâyı yaratan.
Cû	Arayan sıfatı yapar
Cûd	Cömertlik
Cüvânî	Gençlik
Çâh	Çukur
Çârub	Süpürge. (Çârub-keş: Süpüren, tekke şeyhi)
Çermen	Edirne'nin bir nahiyesi
Çûbek	Davul tokmağı, değnek, sopa; çomak
Dâd	1. adalet, doğruluk. 2. ihsan, vergi.
Dâd u sitâd	Alım satım
Dâder	Kardeş
Dâiren-mâdâr	Çepeçevre, firdolayı.
Dakâyık	İnce ve anlaşılması güç ve dikkate muhtaç olan şeyler
Dâl	İşaret eden, gösteren
Dârâ	1. Keyâniyân denilen eski Fars hükümdarlarından dokuzuncusu, Keykubad. 2. hükümdar. 3. Cenâbı hakk'ın bir adı.
Dârû	İlaç
Dâverâne	Hükümdar, verzir veya büyüğe yakışacak şekilde
Dâverî	1. hükümdarlık, hâkimlik. 2. kavga. 3. dâva ve mahkeme. 4. bir kimseye hâinden şikâyet etme. 5. iyi ile kötüyü ayırdetme.
Dekke	Masa
Derende	Yırtıcı
Der-kâr	1. malûm, aşikâr, bilinen, belli. 2. işde, iş üzerinde bulunan.
Dest-ber	Üstünlük, kuvvetlilik
Devât	divit, kalem koymak için madenî sapı ve ucunda bir de hokkası bulunan âlet.
Devâvin	Şair divanları
Deymûmet	Devamlılık

Dîbâ	Renkli dokuma motiflerle süslü lüks bir çeşit ipek kumaş, canfes kumaş.
Dîdeler-rûşen	Bir kimsenin sevincini, mutluluğunu anlatmak için "gözünüz aydın olsun!" anlamına iyi bir dilek.
Dihende	Farsça: Veren
Dil-sîr	Gönlü gözü tok.
Dirahşân	Parlak, parlayan
Diraht	Ağaç
Direm	Akçe, para, dirhem
Dirîğ	Esirgeme
Dîrîne	Eski
Dûş	Omuz
Dürer	Büyük inci taneleri
Dürrî	İnci gibi parlayan, parlak, panlıtlı. [çok zaman "yıldız" hakkında kullanılır].
Eâzım	Pek büyük olanlar, büyük adamlar
Efken	Salan
Efser	Tac
Efsûs	Yazık, hayf
Ekmâm	Çiçek tomurcuğu
Elbâb	Akıllar, akıllı kimseler
El-hâletü hâzihi	Henüz, şimdi, hâlâ, bugün, bugünkü günde, şimdiki zamanda, şimdiye kadar
El-hazer	"Sakin, sakınalım, sakınız," mânâsına kullanılır.
Enâm	1. bütün mahlûklar, yaratılmış olan canlılar. 2. halk, insanlar.
Enâmil	Parmak uçları
Encümen	Bir yere toplanma, öbek olma
Enfûs ü âfâk	Nefis ve dışı.
Engüşter	Engüşterî de denir. Süs için parmağa takılan yüzük.
Enhâ	1. taraflar, cihetler, yanlar. 2. yollar.
Enseb	Daha (en, pek) münâsip, uygun, çok yerinde.
Erîke	Taht.
Erzân	1. Ucuz. 2. lâyük, uygun, yerinde.
Erzîn	İki katlı, yeryüzü?
Eskam	Hastalıklar, illetler
Eskâm	Hastalıklar, illetler
Eşheb	1. beyaz, kır at. 2. soğuk [gün]. 3. güç iş. 4. i. arslan. (Bâz-ül-Eşheb: Hz. Abdülkadir Geylânî'nin lâkabı.)
Eşi'e	Şua'dan. Işıklar. Aydınlatma
Etıbbâ	Doktorlar
Etrâb	Akranlar, bir yaşta olanlar
Evc	Yüce, yüksek, bir şeyin en yüksek noktası, doruk
Ezmine	Anlar, vakitler, çağlar, zamanlar
Fass	Yüzük taşı
Fazâyih	Edepsizliği, alçaklığı gerektiren işler, şeyler.

Fehâmet	Ululuk, Azamet
Felek-câh	Felek mertebeli, rütbesi gök kadar yüksek olan.
Fer	Tantana, debdebe, şan ve şevket, celadet (Örnek: Fer-i devlet)
Ferâid	Tek, eşsiz olanlar
Ferişte	Melek, melek huylu
Fermâ	Emreden, buyuran
Ferruh-fâl	Falı kutlu, uğurlu olan.
Ferzend	Oğul, çocuk
Fetvâ-penâh	Fetva kapısı yani Şeyhülislam
Filike	Filika
Fûlâd	Çelik, polat
Fûlk	Gemi
Fürûzân	Parlayıcı, parlayan, parlak.
Gabrâ	Yeryüzü, arz
Garrâ	1. alnında beyaz bir lekesi, akıtması olan [at ve sâire] 2. ak, parlak, güzel, gösterişli, nümâyîşli, şatafatlı
Gars	Ağaç dikme, dikilme
Gazanfer	İri aslan
Gehvâre	Beşik
Gerden-beste	Boynu bağlı, boyun eğmiş, itaatli.
Gerdiş	Dönüş, devretme
Gevâh	Şahit
Gırbâl	Kalbur, iri delikli elek.
Girih-gîr	"Düğüm tutmuş" düğümlü, dolaşık
Gîsû	Omuza dökülen saç, uzun saç, saç örgüsü, kâhkül.
Gîsû-dâr	Saçlı. (Ahter-i Gîsû-dâr: Kuyruklu yıldız)
Gîtî	Dünya, âlem, cihan
Gîtî-sitân	Cihanı zapteden, cihangir
Gûnâgûn	1. Türlü türlü, çeşit çeşit 2. Renk renk.
Gûne	Türlü, gidiş, tarz, yol
Gunûde	Uyumuş, uyuklamış
Gurre	1. aklık, parlaklık. 2. atın alnındaki beyazlık, akıtma
Gül-bün	Gül kökü, gül biten yer.
Gül-çîn	Gül toplayan
Gürg	Kurt
Güster	Yaymak, yayan
Güzârende	Geçici, geçirici
Hâk-rûb	Süpürge.
Hall	Çözme
Hamâme	Güvercin, kumru
Hâme	Kalem
Hânân	Diyenler (Amin-hanan maddesinde)
Hân-ı yağma	1) tabiatın ibzal ettiği nimetler; 2) fakirlere, yoksullara dağıtılan yemek
Hân-kâh	Tekke, dergâh (Hânikâh biçimi de vardır.)

Harf-i menkût	Noktalı harf. (Tarih düşürürken sadece noktalı harfler dikkate alınır.)
Has u hâşâk	Çerçöp
Hasâil	Huylar, tabiatlar
Hatve	Adım
Hatve	Adım.
Hâver	Güneşin doğduğu taraf, doğu, şark [Eski şâirler tarafından “batı” anlamında da kullanılmıştır]. Karşıtı: BAHTER.
Hâver	Şark, doğu yönü, gün doğusu.
Hâyîde	Ağızda çiğnenmiş, ağızdan ağıza dolaşmış, bayat, köhne söz.
Hayt-ı ebyaz	Fecir zamanı ufukta beliren ve gittikçe artan sabah ağartısı. (Hayt: İplik, tel)
Hayyiz	Mevki, tarafı meydan
Hazar	Barış ve güven
Hemr	Yağmak, dökülmek.
Hemyân	Heybe, dağarcık, çanta
Hengâm	Vakit, zaman, mevsim
Herâmîs	(Herâmîs: Adam üstüne sıçrayıp hamle eden arslan ve kaplan yavrusu.)
Herem	1. kocama, kocalma, ihtiyarlama.
Hıram	Nazlı, edalı, salına salına gidiş,
Hırmân	Mahrumiyet, ümitsizlik
Hırmân	Mahrumluk, ümitsizlik.
Hıyre-sâz	Göz kamaştırıcı.
Hibâle	İp, tuzak, bağ
Hibr	1. Öğretmen. 2. Mürekkep
Hilâl	Ara, aralık (O sıralarda?)
Hil'at	Eskiden, pâdişâh veya vezir tarafından takdîr edilen, beğenilen kimseye giydirilen süslü elbise, kaftan.
Hirâset	Ekincilik, çiftçilik (Harâset)
Hitân	Sünnet
Hulk	Huy, tabiat
Hullet	Dostluk, içten sevgi
Hulûs-i bâl	Gönülden samimiyet
Hulûs-nâme	İlgi ve bağlılığı göstermek için yazılan mektup
Hunyâ	Şarkı, türkü söyleme
Hurûs	Horoz
Hûş	Akıl, fikir, şuur
Hutbe	Kitabın veya bir konuşmanın başındaki süslü nesir
Hutbe	1. Hatibin minberde halka verdiği dînî öğüt. 2. kitapların başındaki süslü nesir başlangıcı.
Huzzâk	İşinin ehli olanlar
Hübût	İnme
Hüveydâ	Apaçık, besbelli
Ihn-i menfûş	Didilmiş kumaş.

İkd	Gerdanlık, dizi, dizme
Innîn	İktidarsız, kısır, güçsüz, puluç
Istabl	Ahır
İbdâ'	Yeni ve güzel bir şeyi ilk defa meydana getirme
İber	İbretler, alınan kötü dersler.
İbret-bîn	İbret almış
İbtidâr	Bir işe sür'atle, çabuklukla başlama.
İbtihâc	Her şeyde bolluk
İctirâ'	Cür'etlenme, cesaret etme; yeltenme.
İctisâr	Cesaretlenme
İğlâl	Gallelenme, tarlada mahsul, ekin erişme.
İklîl	Tac
İksâ'	Giydirme, giydirilme.
İktinâh	Kühünü, esâsını, kökünü anlama
İktirân	Yakın varma, yanına gelme, yaklaşma.
İktitâf	Meyve toplama, devşirme
İlliyyîn	Cennetin ve gökyüzünün en kutsal, en yüksek tabakası.
İltikât	1. yere düşmüş bir şeyi kaldırıp alma. 2. devşirme, devşirilme, toplama. 3. türlü kitaplara başvurarak bilgi toplama.
İltiyâm	Yara kapanma, onulma
İnbâ	Haber verme
İndirâs	Kökten yıkılma, adı sanı kalmama, eseri kalmayacak şekilde yok olma. [en çok bina hakkında kullanılır].
İnhizam	Hezimet
İn'ikâd	Teşkil edilme, kurulma
İnkırâz	Bir kalabalıktan, bir bütünden tek kişi kalmayacak şekilde tükenme, bitme.
İrâdet	1. irâde, dileme. 2. gönül isteği.
İrâe	Gösterme, ibraz, gösterip öğretme
İrtikâb	1. kötü bir iş işleme. 2. yiyicilik, rüşvet yeme.
İstibkâ'	1. devamını, sürmesini isteme, 2. muhafaza etme, saklama, koruma
İstidâme	1. bir şeyin devamını, sürüp gitmesini dileme. 2. dönerek uçma.
İstidâne	Borç alma, alınma; ödünç alma.
İstifsâr	Sorma, sorulmai tefsir etme
İstiğrâb	Garip bulma, şaşma
İstikrâz	1. ödünç para alma, alınma. 2. faizle para alma.
İstizâde	Ziyâde olmasını isteme, ziyâde olması istenilme.
İşgûfe	Şükûfe, çiçek (Hafız, işgûfe olarak kullanmış.)
İştîşmâm	1. koklama, koku alma. 2. karîne ile anlama, hissetme.
İtâle	Uzatma, uzatılma
İtyân	1. getirme, getirilme. 2. söyleme, bildirme. 3. isbat.
İzâe	Aydınlatma, ziya verme
Kadime-cünbân	Yola çıkma

Kallâb	1. kalıptan kalıba giren, düzenbaz, hilekâr. 2. Kalpazan
Kân	1. mâden ocağı, mâden kuyusu. 2. bir şeyin menbaı, kaynağı.
Ka'r	1. çukur şeyin dibi, dip, nihayet. 2. derinlik
Karîn	1. yakın 2. bir şeye sahip olan, nail olan. 3. hısım, arkadaş gibi yakın olanlardan her biri. 4. pâdişâhın dâima yakınında bulunan, mabeyinci.
Kâr-zâr	Kavga, savaş
Kâsât	Kaseler
Kâtibeten	1. tamamıyla, bütünüyle, hepsi. 2. hiçbir zaman, asla.
Kebş	Erkek koyun, koç
Keçkûl	Keşkûl, [eskiden] dervişlerin veya dilencilerin kullandığı, Hindistan cevizi kabuğundan veya abanozdan yapılmış dilenci çanağı.
Kef	Köpük
Kef-gîr	"Köpük tutan", kevgir, delikli kap, süzgeç; kepçe.
Kefter	Güvercin
Kerrâr	Savaşta döne döne saldıran. Hayder-i kerrâr (döne döne saldıran arslan) Hz. Alî'nin lâkabı.
Kerrûbî	Büyük melek
Keştî	Gemi
Kevkebe	1. gökteki yıldız. 2. süvari alayı. 3. gösteriş, tantana.
Key	Büyük hükümdar, pâdişâh (Farsların masal hükümdarı Keyyumers)
Kımât	Sargı, örtü, sarılacak bez
Kışr	Kabuk
Kilk	Kamış kalem
Kûb	Vuran, vurucu
Kudûm	1. uzak bir yoldan, uzak bir yerden gelme; ayak basma 2. Mevlevilerin kullandıkları çalgı
Kudüm	1. uzak bir yoldan, uzak bir yerden gelme; ayak basma
Kulzüm	Deniz
Kurâ	Köy
Kurta	Küpe
Kûsfend	Koyun
Küdûret	1. bulanıklık. 2. gam, tasa, kaygı
Küngüre	Kubbenin tepesi, en yüksek yeri.
Küre	1. kuyumcu ocağı; demirci ocağı; mâden ocağı. 2. küre.
Küşad	Açma, açılma, açılış
Küûs	Kâseler, içi dolu kaplar, çanaklar, kadehler, bardaklar, şarap dolu bardaklar...
Lâne	Yuva, kuş yuvası
Laubali	İlişiksiz, kayıtsız, saygısız, senli benli [şey, kimse], (Arapça "aldırış etmem").
Lede-l-mutâlaa	Okuduktan sonra
Lihye	Sakal
Lîka	[eskiden] mürekkep hokkalarına konulan ham ipek, lök.

Li-maslahatin	İş icabı
Li't-teşmûl	Dâhil etmek
Lücce	Engin su, kalabalık
Lü'lü'	İnci
Mâ hasal	Hâsıl olan, meydana gelen şey, netîce.
Maâlî	1. yüksek, derin fikirler. 2. şerefler, ululuklar
Mağbût	Gıpta edilmiş, imrenilmiş.
Mahmasa	Açlık, açlıktan zayıf düşme
Makâlid	1. kilitler, kilit dilleri, anahtarlar. 2. hazîneler
Makarr	1. karar edilen, durulan yer, karargâh. 2. oturulan yer. 3. ocak, merkez 4. paytaht, başkent
Makûle	1. takım, çeşit, soy. 2. ilim tasnîfi yapılmış, kategorilenmiş
Mâl-â-mâl	Dopdolu
Mâliş	Sürme, yüz sürme
Mâ-mezâ	Geçen şey, geçmiş şey, geçmiş zaman
Mansıb	1. devlet hizmeti, me'mûriyet. 2. makam, rütbe, derece, orun
Ma'râz	Bir şeyin çıktığı; arz olunduğu, sunulduğu yer
Masûn	1. saklanmış. (bkz. mahfuz). 2. sıyânet olunmuş, korunmuş, korunan. 3. salim, sağlam
Mâşita	Gelini süsleyen kadın.
Mazâmin	1. ödenmesi lâzım gelen şeyler. 2. mânâlar, mefhumlar, kavramlar. 3. nükteli, cinaslı, san'atlı sözler
Mazmûn	Nükteli, sanatlı, ince söz
Mebânî	Binalar, yapılar; temeller. [Arapçada sözün yapıldığı yer mânâsına gelen "mebnî" nin cem'idir]
Mecâzib	Meczip olanlar, meczuplar
Mecme'	Toplanılan yer, mecmua
Meczûm	1. Niyet edilmiş, kat'î karar verilmiş. 2. Cezimli, son harfi harekesiz olarak okunan kelime "ilm, cezb.." gibi
Mefârik	Başın tepe kısımları
Mefsûd	Kan alınmış, kan alınan
Me'haz	Bir şeyin alındığı, çıktığı yer; kaynak.
Mehbit	İnecek yer, iniş yeri
Mehd	Beşik
Meh-tal'at	Yüzü ay gibi parlak, güzel olan
Meknûz	1. Hazîneye konan, hazîne de gizlenen. 2. Saklanan, gizlenen, saklı, gizli:
Melâ-i a'lâ	Büyük ve ileri gelen meleklerin toplandığı yer
Meleân	Dolu, memlu, pür (Mel'ân da deniyor.)
Memlûkiyyet	Kulluk, kölelik
Menâsıb	Payeler, makamlar, rütbeler, dereceler
Menâşir	pâdişâhın verdiği vezirlik veya müşirlik fermanları.
Meniş	Huy, tabiat
Mensûc	Dokunmuş, örülmüş

Menşur	1. Neşrolunmuş, dağıtılmış, yayılmış. 2. Pâdişâhın verdiği yezirlik, müşirlik veya kazilkuzatlık rütbelerinin tevcihini hâvî ferman.
Me'nûs	Ünsiyet olunmuş, alışılmış; alışık
Men'ut	Medhedilmiş
Menût	Asılı, bağlı
Menzilet	1. derece, rütbe, yükseklik derecesi, (bkz: paye). 2. inecek yer, konak yeri; ev; hâne
Mersâ	Liman, geminin demir attığı yer.
Mervârîd	İnci (mürvârîd biçimi de var.)
Mesalih	İşler. (Eshâb-ı mesâlih, Erbâb-ı mesâlih: Hükümet dâirelerinde bitecek işleri olan kimseler.)
Mesânîd	Rütbelere, derecelere
Mesârr	Mutluluk, sevinç
Mesned	Büyük mansıb, makam
Meşhûn	Doldurulmuş, dolu
Metâf	Tavaf edilecek yer.
Mevâdd	Maddeler
Mevfûr	Çoğaltılmış, çok, bol.
Mevrid	Varacak yer, varacak yol
Mevsûm	1. vesimlenmiş, nişanlanmış, damgalanmış, işaretlenmiş, imlenmiş. 2. isimlendirilmiş, ad verilmiş
Meyâmin	Uğurlar, bereketler, mutluluklar
Meyn	Yalan
Mezlaka	Ayak kayacak yer, kaypancak yer. mec. Yanlışlığa düşmeye sebep olan hal.
Mikrâz	Kesecek alet, makas
Mıs bâh	1. kandil, çıra, meşale; az ışıklı kandil
Midâd	Yazı mürekkebi; yazı yazmaya mahsus siyah veya renkli sulu madde
Midemme	Tırmık
Mîh-kadem	Ayağı kırık.
Mîn/Meyin	1. Ben, benim 2. Yalan, yalan söyleme, çiftçilik
Mîrvaha	Yelpaza
Miskiyyü'l-hitâm	Mükemmel bir şekilde sona erme
Muâdâ	Karşılıklı düşmanlık
Muadd	Hazırlanmış
Muallâ-elkâb	Yüce lakap ve rütbelere sahip olan
Mufahham	Saygı, büyüklük, ululuk kazanmış, kerem sahibi, itibarlı
Muhassal	1. tahsil olunmuş, hâsıl edilmiş, elde edilmiş. 2. hâsılı, hulâsa, sözün kıyası, işin sonu
Muhât	Sümük; sümüğe benzeyen yapışkanlı nesneler
Muhatara	Korku
Muhavvel	1. tahvîl olunmuş, değiştirilmiş. 2. havale edilmiş, gönderilmiş; ısmarlanmış, bırakılmış
Muhâzî	1. birbirinin karşısında ve bir hizada bulunan. 2. mat. Paralel

Muhibbi	Muhibbe ait, muhib ile ilgili.
Muhlis	Dostluğu gönülden olan. [eskiden, büyükten küçüğe yazılan resmî yazılarda bir nezâket dili olarak "ben" mânâsına gelen "muhlisiniz" kelimesi]
Muîd	Gözeten, ilgilenen, hazırlayan, inzibat te'mînine me'mur muallim yardımcısı
Mun'imâne	Velinimete yakışır şekilde
Munsif	İnsaflı, kötülükte ileri gitmeyen
Mûr	1. karınca. 2. yoksulluk, fukaralık sembolü.
Murâfaa	1. mahkemeye verme; mahkemeye getirtme; duruşma, yüzleşerek mahkeme olunma
Mûris	Getiren, kazandıran, miras bırakan
Muşt	Yumruk, avuç
Mutarrâ	Taze
Muvâhât	Kardeşlik
Muvasala	Kavuşma, yetişme
Muvâzabet	Bir işe durmadan çalışma, bir işle dâima uğraşma.
Muvâzabet	Bir işe durmadan çalışma, bir işle dâima uğraşma.
Muzâfân	Bağlanmışlar.
Muzîk	Sıkan, darlaştıran, darlaştırmacı, sıkıştırıcı,
Mübâadet	1. [iki kişi] birbirinden uzaklaşma, 2. birbirini sevmeyip soğuk ve uzak durma
Mübâhât	Övünme
Mübtegâ	Arzu edilen, istenilen.
Müdârâ	Yüze gülme, dost gibi görünme.
Müeddâ	1. te'-diye olunmuş, eda olunmuş. 2. i. mânâ, mefhum.
Müfâd	Mana, kavram, meal, mefhum.
Mülemma'	1. parlak 2. alaca 3. bir kısmı Türkçe, bir kısmı Arapça veya Farsça söylenmiş olan manzume. 4. bulaşmış, sıvanmış.
Mümâss	1. temas eden, dokunan, ilişen. 2. geo. Teğet.
Mürâsele	Mektuplaşma
Müsemmem	Kat'i kararı verilmiş
Müstahli	Süslenmiş (Tahliye: Süsleme, donatma, bezeme, donatılma)
Müstaid	1. istîdadlı, kabiliyetli, bir şeye kabiliyeti olan. 2. akıllı, anlayışlı
Müstebân	Meydanda, açık olan, açık olarak anlaşılan
Müstedîm	1. istidâme eden, devamını isteyen. 2. devamlı, sürekli
Müstemedd	Kendisine yardım edilen, edilmiş olan
Müstemidd	Yardım isteyen
Müşg-âlûd	Mişke bulanmış
Mütebahhir	Bilgisi, deniz gibi geniş ve engin olan.
Mütelâî	Parıldayan, ışıldayan
Müterettib	1. sıralanmış. 2. ait olan, üstüne düşen. 3. îcâbeden, gereken. 4. meydana gelen, dolaylı.

Müttesif	Bir hal ve sıfatla vasfedilmiş olan. Kendisinde bir hal ve sıfat mevcut olan.
Müveccibe	Talkım
Müzdehim	İzdihamlı, kalabalıklı, sıkışık
Müzdehim-gâh	Kalabalık yer.
Nab'	Pınar, kaynak, yerden suyun fışkırması
Nâbit	Yerden biten
Nâfe	1. misk ahusu denilen hayvanın göbeğinden çıkarılan bir çeşit misk, koku. 3. mec. Güzelin, sevgilinin saçı.
Nâgeh-zuhûr	Ansızın, vakitsiz oluveren.
Nağme-perdâz	Şarkı söyleyen.
Nâ-hemvâr	Çarpık, eğri, düz olmayan. 2. zf. dâima,
Nahs	Uğursuzluk
Na'l	1. ayakkabı, papuç. 2. nal. 3. oturacak yerlerin en aşağısı.
Nâsût	İnsanlık
Nazîr	Benzer, eş
Nehem	Nehmet: Yüksek himmet
Nehzat	Hareket, yola çıkma
Nemek	Tuz
Nemmâm	Koğucu, araboza
Nesak-sâz	Tertîbeden, düzenleyen; düzen veren.
Nessâr	Saçan, dağıtan
Ne-şükûfte	Açılmamış
Nevâz	Okşayan
Nev-hatt	Sakal başı yeni çıkmaya başlamış [genç].
Ney-şeker	Şeker kamışı
Neyyireyn	"cisimlenmiş iki nur" Güneş ile Ay.
Nigîn	Mühür, yüzük
Nihâde	Konmuş, konulmuş
Nihâlî	1. nihâli, sahan altlığı. 2. halı, kilim.
Nihrîr	Bilgili, tecrübeli, âlim, fâzıl, mahir kimse.
Nikât/Nekkâte	Noktalar (Kubbealtı)/damlalık (El-maany)
Ni'ma/Numan	Nimet/Kan
Nühüfte	Gizli, saklı
Nümûd	"Gösteren, görünen, benzeyen" mânâlarıyla kelimeleri sıfatlandırır.
Nüsah	Nüşahlar. Tekmîl-i nüsah: Medresede takîbedilmesi şart olan bütün dersleri okuyup bitirmek.
Pertâb	1. Atılma, sıçrama. 2. geriden koşarak hız alıp atılma.
Pervîz	1. üstün. 2. elek. 3. süzge 4.balık. 5. güzellik. 6. h. i. İran hükümdarı Hüsrev'in lâkabı. 7. cilve. 8. erkek adı.
Pesend	1. beğenme, seçme
Pesendîde	Beğenilmiş, seçilmiş
Pey-ender-pey	Arka arkaya, ardısıra, durmadan; azar azar.
Pîrâ	Süs, süsleyen
Pirâhen	Gömlek

Pister	Yatak
Pîşe	1. san'at, meslek. 2. iş.. 3. huy, tabîat, âdet, alışkanlık. 4. kaval.
Pîş-gâh	Ön, huzur
Pûr	Oğul
Râh	Rahatlık, huzur, şarap, avuç içi, gitmek
Râhe	El ayası, avuç içi
Rahne	1. Gedik, yarık, yırtık ve bozuk yer. 2. zarar, ziyan, bozukluk.
Rahş	Gösterişli, yürük ve güzel [at].
Raiyyet	1. sürü, otlatılan hayvan sürüsü. 2. bir hükümdar idaresi altında bulunan ve vergi veren halk.
Rây	1. rey, fikir, oy. [nazımda "râ" şeklinde kullanılır].
Râyet	Sancak, bayrak
Redîf	Arkadan gelen, birinin arkasından giden
Refref	6. Hz. Muhammed'in Miraç gecesi bindiği dört binekten sonuncusu; sidretülmüntehâ'dan sonra üzerinde gittiği yaygı veya minder.
Rehâ-yâfte	Kurtulmuş
Remed	Göz ağrısı
Reşk-endâz	Gıpta ettirici, imrendirici
Revâk	1. üstü örtülü, önü açık yer. 2. kemeraltı; sundurma; saçak altı; çardak.
Revnak	Parlaklık, güzellik, tazelik, süs.
Revzene	Pencere
Rıkkıyyet	Kulluk, kölelik
Rikâb	Üzengi; büyük bir kimsenin katı, önü
Riyâz	Bahçeler; ağaçlık, çimenlik yerler
Ruk'a	1. Yazı yazılacak kâğıt ve deri parçası. 2. Yazılmış kâğıt, tezkere, mektup 3. Dilekçe, arzuhal
Ruus almak	Yapılan sınav neticesinde müderrislik hakkı kazanmak.
Rûze	Oruç
Rüchâniyyet	Üstün olmaklık
Rümh	1. kargı, mızrak, süngü. 2. mec. fukarâlık, yoksulluk.
Sabîh	Hoşa giden, hoş ve güzel olan, güzel, şirin, latif
Sahâvet	Cömertlik
Sahbâ	Şarap
Sahh	"Doğrudur, yanlışsızdır" mânâsına resmî yazılara konulan bir işaret.
Sâî	1. çalışan. 2. hızlı yürüyen. 3. haberci; haber götüren; koğuculuk eden.
Sâibe	Sâib: 1. yanlışsız, doğru, yanlışlık yapmayan. 2. maksada, hedefe uygun. 3. hedefe doğru ulaşan.
Sakem	Hastalık
Sâmân	1. servet, zenginlik. 2. rahat; dinçlik. 3. düzen, (bkz. âsâyış).

Sâmî	Yüksek, yüce, âlî [Sadrâzamla ve sadrâzamlık makâmıyla ilgili işler için kullanılırdı]
Sâmî	1. yüksek, yüce [sadrâzamla ilgili olan ve o makamdan çıkan işler için kullanılırdı].
Sarsar	Şiddetli, gürültülü rüzgâr.
Satvet	1. birinin üzerine şiddetle sıçrama. 2. ezici kuvvet; zorluluk.
Savâb	1. doğruluk, dürüstlük; doğru hareket, doğru davranış, doğru düşünce. 2. s. doğru, dürüst.
Savma'a	1. İbâdet yeri, tekke, özel tapınak. Manastır
Sây	Sürtme, cilalama
Sâz	1. müz. çalgı. 2. silâh. 3. at takımı. 4. sıra, düzen. 5. kuvvet, kudret. 6. öğrenme. 7. ustalık. 8. hile. 9. eş, benzer. 10. menfaat.
Seb'a-i Seyyâre	(yedi gezegen) Utârid (Merkür), Zühre (Venüs), Mirrih (Mars), Müşteri (Jüpiter), Zühal (Satürn), Neptün, Plüton.
Sebk	1. ileri geçme, ilerileme, evvelce geçme, vâki olma. 2. koşuda kazanan hayvan.
Sebt	Yazma, kaydetme, deftere geçirme.
Sebük-pây	Ayağına çabuk olan.
Seferiyye	Savaş durumunda bulunma.
Sekenât	Durmalar, duruşlar. (Harekât u sekenât: Davranış)
Semend	1. kula at. 2. çevik ve güzel at.
Semen-zâr	Yâseminlik
Semm-lây	Semm: Zehir, -lây: "lâyiden" mastarından söyleyen, söyleyici.
Senâ-verî	Birini medhedene, övene ait, onunla ilgili.
Senc	"Tartan, ölçen, değerlendiren" mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar.
Serâperde	1. Saray, konak vb. yerlerde haremle selâmlığı ayıran, konak veya çadır kapısına asılan büyük, kalın perde. 2. Pâdişah çadırı, otağ 3. Perde
Ser-bâlîn	Baş yastığı.
Serd	[sözü] düzgün ve münâsebetli söyleme.
Ser-dâde	Baş vermiş, baş göstermiş olan
Ser-engüş	Parmak ucu
Serîre	Gizli şey, sır; gizli fikir ve hal.
Ser-mû	Kıl kadar, pek az
Ser-pençe	Güçlü, kuvvetli kimse
Ser-rişte	İp ucu, tutamak, ilgi, bağ.
Sevâd	1. Karalık, karaltı 2. Yazı, karalama
Seviyy	Düz, doğru, beraber, bir
Sıhr	1. kız alıp kız vermekle akrabadan olan kimse. 2. evlenmekle meydana gelen yakınlık.
Sımâh	Kulak, kulak deliği
Sıtabl	Istabl: Ahır (En yakın kelime bu.)

Sidr	1. Arabistan kirazı. 2. en yüksek makam, [ondan sonra Tanrı'ya gidilir. Siderülmünteha].
Silk	1. iplik. 2. sıra, dizi. 3. yol; meslek, tutulan yol.
Simât	Nişan, alâmet; damga, iz.
Sipihr	Gökyüzü, talih
Sît	Ün, iyi şöhret
Siyâk	Sözün gelişi, ifade şekli
Siyemmâ	"lâ-siyemmâ velâ si-yemmâ" şekilleriyle "hele, husûsiyle, bahusus, her şeyden önce" mânâlarına gelir.
Siyyân	Birbirine denk, eşit
Suhan	Söz, lakırdı, kelâm
Sur	Memnun etmek, sevinç
Sûrî	1. görünürde olan, hakikî ve içten olmayan. 2. gösterişten ibaret olan, gösterişlik.
Suver	Suretler
Sübha	Çekilen tespih, tespih tanesi
Südde	Kapı, eşik
Sügûr	Sınırlar, düşman ağzı olan yerler.
Süllem	Merdiven
Süm'a	Görsünler, işitsinler diye yapılan göstermecilik.
Sürâğ	İz, işâret, eser, nişan
Sürur	Tahtlar, yatacak yerler.
Sütûde	Övülmüş, övülmeye değer
Şâh(i)çe	Küçük, ince dal.
Şâhid	1. sevgili, (bkz: mahbûbe). 2. güzel
Şâh-vâr	1. şaha, hükümdar yakışacak surette. 2. i. iri ve iyi cins inci.
Şakâyık	Düğün çiçeğigiller familyasından, çeşitli renkte güzel çiçekler açan, süs bitkisi olarak yetiştirilen bitki
Şâkke	Zahmetli, eziyetli
Şebîke	1. (bkz: şebeke.) 2. batı taraflarında Arapların giydikleri hasırdan örülmüş bir başlık.
Şehriyye	Aylık.
Şemâil	1. Huylar, tabiatlar. 2. Bir kimsenin dış görünüşü
Şenşene	Âdet, usûl
Şerâr	Kıvılcım
Şerc	Anüs, makat (Modern sözlüklerde anal)
Şettâ	Değişik, çeşitli, türlü
Şirâ'	Yelken, gemi yelkeni
Şirzime	1. bir şeyin küçük bir parçası. 2. küçük, az olan topluluk.
Şiyem	Huylar, tabiatlar
Şukka	1. parça; kumaş veya kâğıt parçası. 2. küçük tezkere, yazı.
Şûriş	Karışıklık, kargaşalık
Şükrâne	Şükran alâmeti, iyilik bilme nişanesi. (-gi: -lık/-lik anlamı katıyor.)
Şükûfe	Çiçek
Tâbe	Tava

Tabh	Piştirme, pişirilme
Tahmîr	Yoğurma, yoğurulma, mayalandırma
Ta'miye	1. körletme, kör etme. 2. kapalı şekilde anlatma. 3. ed. "ebced"le bir târihte, hesabı doğru bulmak için çıkartılacak veya eklenecek sayı.
Tanîn	Tınlama, çınlama, vızıltı
Târ	Tel, iplik, karanlık
Târ u pûd	Ariş ile argaç. (çözü ile atkı)
Tarf	Bakış, göz ucu
Tarh	1. atma, koma, bırakma. 2. dağıtma, bölme, ta'yin. 3. kurma, düzenleme. 6. bahçede çiçek dikmek üzere ayrılan yer.
Târî	Ansızın çıkan, birdenbire görünen
Tasdî'	1. baş ağırtma, baş ağırtılma. 2. tâ'ciz etme, can sıkma, rahatsız etme.
Tasmîm	Kesin karar verme
Tatarruk	1. yol bulma; yol bulup gitme. 2. dövülme.
Taviyyet	Gönülde gizli olan kasıt, niyet
Tayy	Dürme, bükme
Tebrie	1. birini temize çıkarma, şüpheden kurtarma. 2. borçtan kurtarma. (Tebriye diye de okunabilir.)
Teferrüc	1. Eğlenmek için yapılan gezinti 2. Ferahlama, içi açılma, gamı gitme
Tefîl	Fal açtırma, fala baktırma
Tefvîz	1. ihale, sipariş etme, edilme. 2. dağıtım. 4. tas. her şeyi Allah'tan bekleme.
Tehemten	İriyari, boylu poslu yiğit. (Tehem-ten: Eski İran kahramanı Zal oğlu Rüstem'in lâkabı.)
Tehiyye	1. selâm. 2. selâm verme. 3. hayır dua etme. 4. beka, mülk, mâlikiyyet.
Tehniyet	Tebrik, kutlama, hoş geldin deme.
Tekârîr	Takrirler, teklifler, önergeler
Tekâsül	Üşenme, tembellik; ilgisizlik.
Telâtum	1. [dalgalar] çarpışma. 2. çok dalgalanma.
Temeddüh	Böbürlenme, kendini övme
Temhîd	Yayma, döşetme, düzeltme, düzenleme
Tennûre	Mevlevî dervişlerinin semâ âyîni sırasında giydikleri geniş eteklik.
Tensîk	1. düzene, yoluna koyma, düzenleme, sıralama; düzeltme.
Terâfuk	Arkadaş olma, yardımlaşma
Terdîf	1. arkası sıra yürütme, yürütülme, 2. ed. ardı sarı söyleme. 3. terkiye alma.
Terğîm	Kırmak, sürtmek
Terkîm	Rakam, atma, yarma, yazma
Tersâ-beçegân	Hristiyan çocukları.

Tevcîh	1. çevirme, yöneltme, döndürme. 2. söz atma, bakma [bir kimseye-]. 3. mânâ verme, yorumlama, 4. rütbe, mevki verme.
Tevcîhât	Rütbe vermeler, verilmiş rütbeler.
Tev'em	İkiz, benzer
Tevkîr	Güzel karşılama, ağırlama; ululama
Tevsen	İyi ve sert at
Tezkâr	Hatırlama, anma
Tırâz	"Donatan, süsleyen" mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar.
Tîşe	1. balta, nacak, külünk. 2. keser.
Tobra	Torba
Tûbâ (Sonu elif)	Cennet'de Sidre'de bulunan ve dalları bütün Cenneti gölgeleyen ilâhî ağaç.
Tûbâ (Sonu ya)	1. güzellik, iyilik, hoşluk. 2. rahatlık. tûbâ-leke ne mutlu sana!
Tubûl	Davul, savaş davulları
Tumâr	Tomar, dürülmüş nesne
Turre	1. alın saçı. 2. kıvrık saç lülesi
Tûtiyâ	Göze çekilen sürme
Ukâb	Kartal
Uküf	Yumruk
Unûf	Burunlar
Ûr	(a.s. a'ver, avrâ'nın c.) 1. tek gözüler, tek gözlü kimseler, 2. silâhsız, mühimmatsız olanlar.
Usfûr	Serçe
Utûfet	Lütuf, nezaket, şefkat
Ûbbehet	Büyüklik, ululuk.
Ûbhet	Büyüklik, ululuk, (mehâbet, übehet). Ûbbehetlü: sadrazamlıktan ayrılmış olanların resmî ünvanı.
Ûftâde	1. düşmüş, düşkün; biçâre. 2. âşık.
Ûmniyye	1. Ümit, umut. 2. istek, arzu. 3. niyet, kuruntu.
Ûns	Alışkanlık, alışıklık, alışma
Ûnsâ-üns	Sıkı fıkı konuşma, alışkanlık, ünsiyet
Ûstühân	Kemik
Ûşkûfe	Çiçek
Vâle	1. ılgımsalgım (gökkuşağı), serap. 2. bir çeşit ipek kumaş. 3. nâle.
Varak-kerdân	Olmayacak, boş işlerle meşgul olan [kimse].
Vaz'	Koyma, konulma
Vedd	Dostluk (Vidd ve vüdd şekli de var.)
Vefk	Uygun, uyma, uygunluk
Vegâ	Gürültü, patırtı, kavga; savaş.
Vesîm	1. güzel yüzlü. 2. rastıklı. 3. damgalı.
Yek-çend	Birkaç
Yek-deme	Bir anda geçici, süreksiz

Yeke-tâz	[Düşmana] yalnız başına saldıran yiğit, (bkz: yekke-tâz).
Yemm	Deniz
Yerâa	1. kâmiş; yontulmamış kâmiş kalem.
Yesâr	Sol, varlık, zenginlik
Yümm	Deniz
Yümn	Uğur, mut, bereket
Zalâm	Karanlık
Zânû	Diz
Zarâet	Alçalma, tevazu, kendini küçültme
Zehhâr	Dolu, taşkın, coşkun [deniz]
Zehre	Çiçek, yiğitlik, cesaret, öd, safra (Zühre de olabilir.)
Zehre	Öd, safra
Zekan	Çene
Zenbak	Zambak
Zerîn-külâh	Güneş.
Zevrak	Kayık, sandal
Zihî	1. ne güzel, ne hoş. 2. aferin, bravo!
Zimâm	Yular
Zîr	Alt, aşağı
Zîr-i zîn	Eyer vurma
Zûr	Kuvvet, güç
Zûr-kâr	Zorlayan
Zü'l-cenâheyn	İki kanat sahibi, zâhirî ve bâtinî ilimlerde üstâd olan zat
Zünbûr	Eşek arısı

6. SONUÇ

Hâfız İsmail Müşfik Efendi, bir köle tüccarının oğlu olarak doğmuştur. Kendisine bahşedilen ses, zekâ, şairlik ve münşîlik yeteneklerini kullanarak hem sosyal hem bürokratik hem de edebî alanda akranları arasında temayüz etmiştir. Çağdaşı olan nice aydın gibi yetiştiği kalemlerin geleneğine uyarak süslü ve kapalı bir anlatım tarzıyla yazılar kaleme almış, kendi döneminde revaçta olan bu tarz sayesinde ün kazanmıştır. Kalemde yükselmesi konusunda kendisine yapılan haksızlıktan mı yoksa istemeden mümessili olduğu bu tarzın zihin dünyasında yarattığı çelişkilerden mi kaynaklandığı çok da açık olmamakla birlikte neticede önce kendisini tasavvufa vermiş sonrasında da ihtimaldir ki yaşadığı dönem ve şartlar sebebiyle aklını yitirmiş, son demlerine şahit olduğu o koca imparatorluğun makus talihine ortak olarak tarihteki yerini almıştır.

Çoğu zaman eserler sahiplerini meşhur ederler. Hafız İsmail Müşfik Efendi'yi meşhur eden Müşfiknâme'si değil daha kalem döneminde ve sonrasında Cerîde-i Havâdis gazetesinde kaleme aldığı müstakil yazılarıdır. Bu yazıların bir kısmı bilahare Müşfiknâme'de de yer almıştır. Müşfiknâme, Hafız İsmail'in seçme yazı ve şiirlerinin yer aldığı bir antoloji mahiyeti taşımaktadır. Bu yazılar içeriklerinden çok üsluplarıyla temayüz etmiş yazılardır. Keşke Cerîde'de yer alan yazılarda yazar adları yer alsaydı da Hafız Müşfik'in kaleme aldığı yazıları tespit edebilseydik. Böylece kendisi, edipliği hakkında daha rahat ve daha net bir karara ulaşabilirdik. Maalesef tarih bize bu şansı vermemiştir. O yüzden kendisini ancak Müşfiknâme'sindeki yazı ve şiirleriyle kritik edebiliyoruz.

Müşfiknâme'nin münşeat bölümü ağır ve süslü de olsa yazarının kabiliyetini çok açık bir biçimde gösterecek, Ziya Paşa'nın takdirini kazandıracak, Namık Kemal'e örnek oluşturacak güzellikteki yazılardan oluşmaktadır. Tarz kalem tarzıdır, Hafız Müşfik Efendi bu tarzda yazmak zorundaydı. Zorunda olduğu bu tarzın hakkını vermiş, yazılarda isimlerin bulunması gereken yerlerde kullandığı “filan efendi” gibi ibarelerden çıkardığımız kadarıyla diğer kalem erbabına gerektiğinde isim kısmını değiştirip kullanabilecekleri örnek yazılar bırakmıştır. Hemen her biri kendi konusuyla ilgili birer numunedir.

Şiirleri klasik dîvan şiiri geleneğine uygun yazılmış, aynı temaların işlendiği ve aynı sanatlarının, söz oyunlarının kullanıldığı bir yapıdadır. Devrin aydınlarının hemen hepsinin ortak yönlerinden biri de divan şiirine vukufiyetleridir. Hepsi en az bir divan, hiç olmazsa bir divançe oluşturmaya yetecek kadar şiir yazmışlardır. Bu, o dönem aydınlarının olmazsa olmaz özelliklerindendir. Kimisinin bir ya da birkaç şiiri meşhur olmuş, belki günümüze kadar gelmiş hatta bestelenmiştir. Çok azı bu alanda tebarüz etmiş ve şair adıyla anılır olmuştur. Hafız İsmail Müşfik Efendi, şairlik yönünden ortalama bir şairdir. Çağdaşları gibi o da şiirde sırtmaz. Onun da bestelenen bildiğimiz bir şiiri (Giderek) vardır. Ancak onu az çok meşhur eden ve bu araştırmaya konu kılan yönü bu ortalama şairliği değil münşîliği ve muharrirliğidir.



KAYNAKÇA

Ahmet Cevdet Paşa (Haz. Yusuf Halaçoğlu), Ma'rûzât, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1980.

Akün, Ömer Faruk, Namık Kemal'in Mektupları, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1972.

Akyıldız, Ali, Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1993.

Azamat, Nihat, "Mehmed Tevfik Bosnevî", TDV İslam Ansiklopedisi, C. 28, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003.

Bursalı Mehmed Tahir Bey, Osmanlı Müellifleri, Meral Yayınevi, İstanbul, 1972.

Cerîde-i Havâdis, Sayı. 683, Cerîde-i Havâdis Matbaası, İstanbul, 1270.

Durmuş, İsmail, "İnşâ", TDV İslam Ansiklopedisi, C. 22, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000.

Durmuş, İsmail, "Lugaz", TDV İslam Ansiklopedisi, C. 27, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003.

Ebuzziya Tefvik, "Rical-i Mensiye", Mecmua-i Ebuzziya, C. 9, sayı: 93, Kostantiniye, 1317.

Faik Reşat, Yeni Letâif-i İnşa yahut Muharrerât-ı Nadire, Kasbar Matbaası, İstanbul, 1307.

Fatîn Davud, Hâtimetü'l-Eşâr, (Haz. Yrd. Doç. Dr. Ömer ÇİFÇİ), T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2017.

Gültekin, Hasan, "İnşâ ve Tarihi Gelişimi", International Journal of Central Asian Studies (<http://www.iacd.or.kr/pdf/journal/13/Binder19.pdf>, Erişim Tarihi: 20.05.2018) Sayı 13, 2009.

Hâfız İsmâil Müşfik Efendi, Müşfiknâme, Cerîde-i Havâdis Matbaası, İstanbul, 1270.

Halaçoğlu, Yusuf, Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991.

İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, Son Asır Türk Şairleri, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969.

İnalcık, Halil, Şâir ve Patron, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2003.

İpşirli, Mehmet, “Bâbîâli”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 4, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991.

Kütük, Rıfat, (24 Mayıs 2014), “Hâfız İsmâil Müşfik Efendi”, 10 Mart 2018, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2783>.

Kütükoğlu, Mübahat S., Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik), Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 1994.

Mardin, Şerif, Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996.

Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmanî, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1996.

Muharrerât-ı Nâdire, (Haz. Prof. Dr. Ali AKTAN), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2018.

Onan, Necmettin Halil, Namık Kemal'in Talim-i Edebiyat Üzerine Bir Risalesi, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1950.

Öztürk, Yaşar Nuri, Son Devir Türk Tasavvufu ve Bosnalı Muhammed Tefik Halveti, Yeni Boyut Yayınları, İstanbul, 1996.

Senih-i Mevlevi, Divan-ı Senih-i Mevlevi, Takvimhane-i Amire Matbaası, İstanbul, 1275.

Şemsettin Sami, Kâmûs-ı Türkî, İkdâm Matbaası, İstanbul, 1317.

Şemsettin Sami, Kâmûs'ul-A'lâm, Mihran Matbaası, İstanbul, 1308.

Tanpınar, Ahmet Hamdi, XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1988.

Temelkuran, “Tevfik, Divan-ı Hümayun Mühimme Kalemî”, Tarih Enstitüsü Dergisi, Sayı 6, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1975

Uludağ, Süleyman, “Halvetiyye”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 15, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997.

Uzun, Mustafa, “İnşâ”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 22, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000.

Uzun, Mustafa, “Münşeat”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 32, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006.

Yalçınkaya, Mehmet Alaaddin (Editör), Osmanlı Diplomasisi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2013.

Yusûf Nâbî, Münşeat-ı Nâbî (Nâbî’nin Mektupları), (Haz. Doç. Dr. Adnan Oktay), T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, İstanbul, 2017.

Ziya Paşa, Şiir ve İnşa, Hürriyet Gazetesi, Londra, 1285.

Ziyad Ebüzziya, “Ceride-i Havâdis”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993.

EKLER

1. ESERİN TIPKIBASIMI







رکاب شاهانه به عرض حال

عمران فرمای دارالخراجه عالم و مدنیست بخشنای نوع بنی آدم
 حضرت نوری شهیدت سلیمان نامه جهان داری و مطلع دیوان
 شوکت شهر باری شوکتو عظمیو بادشاه افند از حضرت نوری
 مادام البیت الحرام سر در رفوعه سرور و کرامتی وار بکه
 معدلت شبیکه جهان بناید برد و امیر بوسون عرض حال
 ضراعتال بندگانه بود که جا کر کینه لرینک خانه نوم آسپاسی
 مانند دارابی الدردا خراب و ویران و بیوت عنکبوت آسپاس
 ناقابل اسکان اولوب تعمیر و تجدید بدینه دخی قدرت عاجزانه
 تعلق ایده مبه جکندن خانه ویرانه مذکور که عمارت نیاب
 اولسنه کافی عطیه بهیه و صدقه سنیه حضرت
 شهنشاهیلری استرحام اولمشدر اولیاده

کذلک رکاب عرض محالی

عرض محالی تضرع مال بنده مورافدار لریدر که چاکر کینه لری
 سایه های پایه سلیمانیرنده بندکان سلطنت سینه وز مره
 مضافان دولت علیه لرندن ولوب بوندن اقدام کرک ایام حض
 و کرک هنگام حرب و سفرده پنجه پنجه خدمات جسمیده مستخدم
 بکن تقلبات زمانیه و تبدلات کونیه ایله طرف کیرات
 جلوانه مک جمله سی ستاره سبانه بندکانم سئلور زیر غلام
 اخفایه چککش اولد بقدن تحیلی زماند نبر و قوللری برآر
 صورت بولنما مثل و بقله اشبو صحت بدن و قوت جان و تن
 و فتنده آرزو و بکلده اولد بقم خدمات مناسبه نک برسنده
 اسخدمه عرض نیاب اوله مد بقدن فوق مایه ضرورت نک
 و مکرر بولنیش اید و که مرجعه بوقوللری بر محک قائمقا ملقبه
 شادان و کامور بیورملری بابنده

مذکره

بوندن اقدام چاکر کینه لری سایه احسانوایه و کالتینا هیلرندن
 بعض مامورینلرده مستخدم و اولد فقه مرفه الحال و مفتقم

ایکن بوارالق یا سمیزار سامان بند کانه بادخزان حاد بشه
 دوران ايله پریشان و بوسيله سینه وزانوی عاجزانم مشت
 بخوار افسوس و حرمان اولمقدده و قلت معیشت علت
 مهلکه سندن عارض اولان امراض استدانه واستقرضه زوال
 وانقرضه عدم نظر قندن ظلمت دلخسته کنی افتقار ايله
 لیل و نهارم فرق اولما مقده اید و کنه ترجما مبتلا اولم
 اسقام هلاک انجام ذل و احتیاجدن نصیح مزاج ایلکم
 خصوصنه اشربه شافیه بنده پروری و ادویه کافیه
 عنایت کسریلری بیدریغ وارزان و برخد مت مناسبه ایلک
 بنده مستد بملرین شادان بیورملری با بنده

مقام والای حضرت سرعسکری

سرعسکر زربن مغفردوران وصاحبقران میدان چرخ کردان اولان
 مهر رخشان آسمان علم افراز نور و رایت کشای طلوع و ظهور
 اولدقجه خورشید رخشنده سپهر سرعسکری وغره تابنده
 افق سپهسالاری ولان جناب شجاعتنصاب مشیرانلری
 تنسیق فرمای امور جمهور عسکری اولملری دعوات اجابت
 آیاتی تلاوتیله عرضحال چاکر بمقدار لریدر که بنده نعل اقتدارلری
 بیایات نظام ظفر اشجام شاهانه دنیرو خد مت واجب المنفحرت

جنودیده استخدا اولنوب وقتيله زبر قومانده عاجزانه مده
بولان نضراتك اكثرى مراتب رفيعه به نائل و درجات مقاصد
ومطالب برينه واصل اوله رق بنده لری ايسه بر مقتضای شیوه
قدر بوز با شیلن رتبه سندن بر خطوه ایلر ویه حرکت ایده جک
قدر قدر واسحقافه قدر تیاب اوله مد یغدن بین العسا کر
شرمسار و حزین وجوش هوش و افکار بند کانه جنود
نامعد و آلام ايله انهمزاه قرین اولق محاطره لرنده بولند یغی
محاطعلم عالمشمول سپهسالار یلیری بیورله فده اولیا بده

نکبه فقیر ها چون قائم مقام بلده طرفدن وقاف ناظرینه
طریقت علییه خلوتیه مشایخندن مدت مدیده فلان بلده سندن
سیاحه کشیک ارشاد اولوب بود فعه صومعه ناسوتدن نکیه گاه عالم
ایم هویه طی مکان ایلان احمد افندیک یرینه خلفای مقربینندن
عباده افندی دا عیبری قعود ایدرک درویشان حقیقت اندیشان
بدرقه طریق وره نمای شفیق اولوب ناسوتیرات جذبات
مجد و بات ايله خانقاه فیوضات پناه لرنده بیله انشراح
صدور وقوعیله ماننده قلب عاشق خراب وسینه جاک
اوله رق تعمیر واجبا سنه کشاد روزنه انتظار ایلش اولدیغی

معلوم دونلری بیورلدقد.

مالیه ناظرینه تفاعدلک ایچون مذکره

تسین عمر بند کانه عدد سبعینه بمش ویراعه هرم و پیری
انف قامت چاکرانه می دال ایتمش اولغله بارکران خدمتی بدوش
وشاهد نازل اندام ما مورینی دراغوش ایلکه قوت واشتها
قالما مش ایدو کندن بوندن بویله شهریه حالیه عاجزانه می
اخذ ایدرک خانه چاکرانه مدح کوشه کیرتفاعدی وآرام
اولقلغک وفتی کلش اولدیغی محاطعلم عالییری بیورلدقد

قله چراغ اولقی ایچون مذکره

خالق اللوح والقلم تعالی ذاته عن السهو والسقم حضر نلری
صح کشیده منشور فقامت اولان جناب بلند الفنا کتب
صدارینا هیلرینک صحایف مجموعه ایام عمر و اقبال اورانلرین
نامعدود بیورسون معروض چاکرکینه نریدرکه کفی قلم
الکتاب فخرآ و رفعة مدی الدهران الله اعظم بالقلم مفاد نجه
صناع لازمه انسانیه دن الزیاده مایه مسار ومابه
الاختیار اولان کتابت صنعت جمیله سی حین صبا و تمدن برو

آرزو کرده عاجزان را اولمغله دوات نیاز دوات بندگانه ملک
 درون حقه ضراعت مستحوتی لیه تارنا رساعدم مکارمعا ده
 صداری پنا میلرله مالامال امنیه و آمال بیوردق چاکرکینه لری
 بیوان همیون قیلنه چراغ بیور-لری با بنده

مذکوره

قانون سفریه اوزره لیاالی مظله ده اجرای خدمت فره غولی
 و نکمها فی ایدر ایکن قضای ناکمظهور آسمانی ابله سوارا و ندیم
 حیوانه و رکوندای عارض اوله رق بعینه وقوعه کلان پرتاب
 ضروریسندن حرکت باز کونه بندگانه مر وقوعنده متعاقبا
 کلکده بولتان تقصیرات عسکر دن برینک اذک مزواقی دیده
 یسارمه اصلایت ایلش اولغله چراغان دوات طرفندست
 صنعت دیده دوزی به مسارعت ظهوره کاه رنک رخنه
 روزنه چشم علیم اکی بلور سزجه التیام بولش ایسه ده قوه
 با صره سی کلپا محو فرائل و سواری ضابطمانک طرف
 یسارند قوماندارلق اصولنی اجرا ایلری لازم کلد بکدن
 اونوری بوندن بویه سواری ضابطلغنده استفادام اولغله
 قادت بندگانه متعلق اولیه جفنی کافه اطبا قائل و شاعر
 ایدوکنه بناء دیده فلا کندیده عاجزان مه مکافاة و برصغند

۸
 کوزم قالدیغنه زحماً طغوز نضردن مرکب مغلفات بندکانه ملک
 اداره سنه کافیه معاش تخصیصیه مقاعد ویا خود رتبه عاجزان
 ترفع ایله عساکر دیفیه بیادکانی ضابطی ایله فولرینی ذروه
 مقاصده مقصاعد بیورملری لدی الاسفلام وافع اوله حق
 حسن همت علیه لرینه منوط برما ده اولدیفی آشکار بولمغان
 اولیا بده

تبریک عید اضحی و قربان هدیه سنه دایر تذکره
 اتباع فرمای ملت ابراهیم وفد اکنده ذبح عظیم اولان حضرت
 رب کریم حلولی تقرب ایلبان اشبو عید میا من بدید اضحای
 ذات والای منجانه لرینه سعید اندر سعید ایلک دعوات
 عمیر البرکانی اجابتگاه عرش رحیمه ترفع و تقدیر اولند فذل صکره
 بندۀ درینه لری پابسته حباله التفات بیغایات و کردن
 گرفته کند توجهات مکارم آیانلری اولدیفغان اغور میا من
 موور عالی برنده فدای کیش جان ایده بیلور برچا کرخا کبرابر لری
 اولدیفی صورنه اخراج ایلک ضمنده بسملکاه آسان والالینه
 اون راس قربانلق قیون اهدا قلمشدر

ساعت هدیه سنک وصولی مبین حضرت
 صدراعظمی به بازیلان تذکره
 بانی موقوفه امکان تقدست ذاته عن احاطة الزمان والمكان

حضرت قنری دقیقه شناسی موردین و دولت و کره کشای مصباح
معضله ملک و ملت اولان ذات یوسف صفات و کالینا هیلرینک
کفه میزان شنشنه حسنه و لوحه معنی غای عدل ساعه خبر
من عبادہ سبعین سنه اولان دست کرم پیوست آصفانه لرینی
لی قیام الساعه محفظه خاتم شهر یاری بیورسون بوکره اولان
اغابنده کريله جا کرکینه لرینه برعجب صنعتی ساعتم با قلده
ویرر روزه داران غمه شام مسرتدن خبر دقیقه سنجه بر
ساعت جها نقیمت و پسندیده صنعت احسان و ارسال
بیورملری نعم جلیله سارره لری مقابلنده ثانیه بانه حرکت
ایدن زبان محبت بیان عاجزانه می بتون بنون حصار دای
شکرانکی ایلش اولد یعنی محاط علم عالم آرای صدارتینا هیلری
بیورلد فیدم

بدا قران جمعیتنه دعوت تذکره سی

مخدوم چاکری امین بنده لرینک یدی یاش دیشلری چیه رف
اعقادگاه حروف اولان اسنان لازمه سی برکال اولد بغنه
بناء آداب مستحسنه اسلامیه اوزره بدا تلاوت قران
ایلسی ضمنده عقد و زینبی اقضا ایلان جمعیت ظاهرا لبرکت
شریفه نک کله جک پخشیه کونی اجراسی نصیب کرده بندگانه

بولمش اولغله بوم مذکوره لطفاً خانه چا کرانه می شریفه
رضیت علیه لری بیدریغ بیورلق با بنده

مولده دعوت تذکره سی

سید ولد بنی آدم صلی الله علیه وسلم افند منزه منقبه ولادت
 سنیه لری قنات اولغی اوزره یارنکی چیشنبه کونی خانه عاجی ایدر
 بر جمعیت باهر المیمتک انقادی مصمم اولغله ذات والالربنک
 دخی جمعیت پر مسعدت مذکوره ده بولملری ممتنای بندکانه مد

سیرانکا هه دعوت تذکره سی

نوروز سیاسن بروز سلطانیکن حلوی و فصولا ربعة سنویه دن
 فصل الربیع مسرت بدیعک و صولی جهتیله بوکته گاستان
 جهان ماء الحیوان نیشان ایله تازه لغش و درختان میوه دایر
 و اشجار ذات الاثمارک نهفته مانده اکام بطونی اولان
 اشکوفهای کونا کون سر بر آورده ظهور اولمش اولغله نفر جگاه
 ص و عام اولان کاغذ خانه و بهاریه مثلومواضع عالمیستند
 هر بی رشتک انداز فردوس برین اولوب قدرت خلاف
 جهمان آفرینه دبع عبرت بین ایله نظرونکاه حقابن اکنتا
 ایله نباتات ارضیه دن اخذ انواع عبرایلمکک وقتی کلش

اولد یغنه بناء یاران وفا شعاراندن بعضیلرله یارنکی جمعه
کونی کاغد خانه طرفه پیاده سوار عزیمت وله جغزه مینی
ذات سنه لرینک جمعیت انسا انس بند کانه مزده بولمقلغی
آردو کرده چا کرانه مراولمغین اولما مبد

کده لست

لا ابانی منشان احبا و باده نوشان ذوق و صفادان بر قیاح
بفر یاران و فرانشان ابله یارنکی پنجشنبه کجه سی خانه عاجزید
طرح انجمن عیش و عشرت و اداره کوس لطافت عکوس
انس و الفت اولنه جقاید و کنه و ذات صبیح انصافات
عالمیرینک کلمات ملیحه سی اول مجلس فیضا فیضه نمک
و بیکر بری منظر و الا لری شبود ورة الفلک انسا انسه ملک
اوله جقارینک بناء مدمه قدوم میمنت لزوم سسید لری
بید ریغ بیوربله رق دکه الحار انتظارا و لان خانه و براند مری
تشریفه رغبت ابله برنگاه مؤانست بند کانه مری غبطه
اندا ز مجلس جمشید و سیما نور سیما ی نازنین لری افکا سیده
اشعه اقداح فلو مری خیره ساز چشم خورشید بیور مری
با بندن

مسند بلند صدارت تبریکنه داسر

نکھیان مقابلہ دین و دولت و نسقسا زامانظیر مہا و ملک
 و ملت اولان جناب پسند القاب خدیوانہ لریک شہو آوان
 سعادت افزانندہ مقام صدارت عظمایہ سایہ انداز شان
 و فخامت بیورلد قلمی و سائنط مناشیر تبا شیر ایلہ معلوم
 عہدیت ملزوم چاکرانہ مراولدیغی کبی ایا نقاطہ کلکی
 جمال دولتہ خال مبارک اولہ سکا بومقام عال العہد
 دعای فرخفالی درجات زبب مقال وجواہر پیام مسرت
 انجام مژدہ رسان ایلہ کجینہ سینہ آمال بندگانہ مالامال
 قلندر ہمیشہ ربز نکالی و تقدس حضرت لری ذات
 فہم الصفات وکالتینا ہیلرینی الی آخر لا بام ووفق صدر
 دیوانخانہ انام و سایہ مراحموایہ ولی النعمانہ لری راحت
 افکن مفارق خاص و عام ایلدری دعوات خیریت
 ایا نیلہ عرضحال تبریکمال عاجزانہ مسکی الختام اولمغین
 اولکابدہ

تبریک لیلہ رغائب

سراغ سرا بردہ جاہ و جلالت و چراغ ظلمت بردہ ظلم و خسارت
 اولان جناب عدالت نصاب داوری لریک نام سکا می اصفانہ لری
 زیوردهاں تحسین بیان سروشان مقربین و آوازہ طبول
 معد لشمول فاروقانہ لریلہ قبہ سماخ کردون برطین اولمغین

د عوات بدیهی الثاثراتی متعاقب حلول ایلان لیلہ رغابت
تبریک و تهنیتی و خبیہ ذمت و وسیلہ عرض عبودیت
چاکرانه مرا و لمشدر همان جناب خالق اللیل والنهار تعالی ذاتہ
عن احاطة العقول والا فکار ذات فرشته صفات اصفا نہ لرینہ
لیلہ شریفہ مذکورہ بی مبارکترین ایلری دعای بالخیری
استزادہ اہام عمر و اقبال واستدامہ ہنکار مجد واجلال
ولی الخیر ضمنندہ لذت بخش زبان ستایشیان چاکرانه ماولان
ادعہ معتادہ بندکانہ م تردیف قلخشا ولدیغی معلوم
مکار مملزوم مستیرانہ لری بیورد قدہ

تبریک رمضان

جناب روزہ فرما و روزی بخشای بنی آدم تعالی ذاتہ
عن کیف و اکم لیلۃ القدر کرم و صباح العید لطف
و ہمم اولا ان ذات بر مکی شیم ولی النعمانہ لرینک فنا دیل جوامع
مجد واجلال و عاطفترین مانندہ نجوم آسمان تابان و فوزان
ایلری دعوات معتادہ بندکانہ مہ علاوہ حلول ایدن شہر
رمضان مغفرتنشانک حق الحق عالیرندہ مبارکترین اولق
دعای واجب الا داسی ایضا واشد احتیاج ایلہ محتاج اولدیغم
انار توجهات مکار و مغایات عطوخیلری استبقا قلخشا را و لبابہ

تبریک جواب

خزینة شقائق بنده نوازی و کجینه خصال خاطر ساز یلیرین
 مکنوز اولان جواهر کرانیهای نواضعی ارانه و اشراق
 اراده سبزه رمضان شریف غفران ردیفک تبریک و نهینتی
 حاوی راحه پیرای افتخار و مباهات اولان عنایتنامه ولی العالیینک
 مشتمل ولد یغی فراند شا هواده تغیرات التفات آیات و مرقومید
 متلانیه مخاطبات مکارمغایات بهبه لری منورساز عبون
 هوش و فکریت و فرطه بنا کوش فخر و مسرت اولدیغندن بوجمله
 آیین بهین مکنز پروری رعایت سینه لری حیرت آور عقول
 و ادراک و بومرتبه تلطیفات مالانهایه علیه لریه سرعوبیت
 افسریندکانه مقابل کنکون افلاک اولوب هر حاله مداومی
 اولدیغم دعوات دیمومت ایام عمر و اقبال داورانه لری
 آورده زبان تکرار قلنمش ایدوکی بمنه تعالی محاطعلم عالم اولری
 بیورلد فده

سال جدید تبریکی

جناب ابداع فرمای سین و اعوام و ترتیب بخشای ازمنه و ایام
 تعالی ذاته عن الظنون والاهوام مهتران سپهر اکرام و بدر
 آسمان لطف و نعام اولان ذات والای خد بویلیرین الی بوم
 القیام خطبه عظیمه نامداری و رتبه جلیله مکارمکاری

ایاه موصوف الانام ابلری دعواتی اقامند نصبره حار لیلله
مشرف اولنان سال جدید میا من بدیدک حوسا منی فوالنم الزم
نبریک و تسعیدی و اساس ممتنع الانداس عبودیتک تمهید
و تشییدی ضمنده عرضحال نبریکمال چاکری نرفینه اجسرا
و مرفوع خاکچای فلك احوالی قلمشدر اولیادرح

نبریک منصب

دباجه رساله عز و عاطفت و سرلوه کتاب مجد و ایت
اولان جناب معلل الفاب داوون نبریک منشور بخت عالمیری
طغرای غمزی و زادت ایله تزیین و لسته رف بوسنه والیلکی مسند
بلندی دخی عهد دولت عده خد بوانه لرینه نوجه بیورلش
ایدوکی بشارت مسرت افترا فی دسیده سمع چاکرانه و اولغله
همان رتبه فانی و نقد س حضرتلری مسند عال اعمال مذکوری
ای الامید کاتب سنیه لرله مفتخر و میا هی بیورملری دعوات
اجابت آیاتی تذکار قلمش ایدوکی بیان معروضده نبریککامه
عاجزی نرفینه اجسرا و قلمشدر اولیادرح

نبریک جوابی

عواطف علیه اهتفت کینی سنا نیدن من غیر لیا فقه ^{حضرت} عهده

۱۶
چاکرانه مه توجیه بیوربلان رتبه وزارتک تبریکه دائرله پیرانی
تغظیر اولان امرنامه سامیاری مزایای نهیت احواستندن
استیصال ایش اولدیغم مسرات مالانها به به متشکراً مکمل
سازدیوان مجد و اقبال و شیرازه بند مجموعہ ولت واجلال
اولان ذات برمکی الحیضال حد یوانه لرینک مادام العالم
آرایشده مسند والای کامرانی بیورملری دعوت سیمه سکی
ایضا اولنه رقاشیوتشکرنامه بند کانه نرغیر واملادومرغ
خاصکپای معلالری فلنشدر اولیابنده

توصیه

شهورتله ده طلبه علومک اشغال تخصیص لریم خطیل ولنه رف
فرا و فصبه لره بالعزیمه عقد مجلس مواعظ والاعلام سنان
و فرایض ایللری اصول حسنه و قواعد مستحسنه لرنه بولند یغ
اوزره بود فقه مستعدان طلبه مومی الیهمدن فسطوکی محفل
افندی افاضه میاه نصایح ضحنده زیر حکومت سینه لرنده
بولنان بعض بلده لره اوغرایه حق و لغله حقند حرم
لایقه افاضل بیوری بیدریغ وارزان بیورلیق باینده

شیرنه

بنده در محرابه لرینک باد و لناب ولی النعمین لرینک غیر
 مجلای و بنا هر اولد بغنه عالم الغیب والشهاده حضرت لرینک
 کواهم اولوب هر وجهه حسودان مسند والای اولان کوهک
 نوفی ترغیر و خیر خواهان دایره دولترین بولان زمره اصدقا
 خطرنده اجرای مراسم توفیر و تعظیما بیلک اصول محاسن مولی
 معتاد اید کش اولد بغنه مبنی تمیز نیکان و بدان و تفریق احسا
 و دشمنان خصوصه فرست قلبیه چاکرانه کرامت مرتبه سنه
 وار مش اولغله بعض نما مان هدایان کویانک براهین کاذبه
 و فضا یای سالیله لرینه اعتماد ایلد بنده قدیم و چاکر
 مسند لرینک اولان فلان افندیه بنده لرینک صحیفه عبودیت
 صمیمیه سنی کشیده خط بطلان ایلد مانده طور برای ترک
 و نسیان بیور و قتری مسموع چاکرانه م اولد فده افندی مومی
 الیه بنده لرینک حقند اشبو معامله واقعه حضرت
 ولی النعمان لرینک محور لایقنده اولوب اولد بغنی تحقیق ایلک
 وزره وقعه کدان تجارب خفیه چاکرانه مدد
 کند و سنک حلیه صداقت ایلد آراسته اید و کی متحقق
 وله رفی غمه سازانک سرد و اتیان ایلد کمری اقبسه خبیثه نک
 نتیجه داد کذب صریح اولد بغنی ذهن چاکرانه مدد بدیهی و عیان
 اولغله بوندن بویله کرک مومی الیه بنده لرینک و کرک بنده

احسان شرمند. لری خند. محتاج اولد یغم نوجمات بیغیا ت
منه لری بد ریغ وارزان بورلق بایند. واولمالده

توصیه

سیاه زرین کلاه مهرانور عور المنور باختر و خاور اولد یغم قطب دائرة
وزارت و نقطه حلقه عدالت اولان ذات ستوده سمات آصفان لرینک
پیرایه بخش مساند دولت و اقبال بدی و آرایشده هنده مناصب عمل
واجال سمرمدی بیورملری دعوات اجابت آیا تی مخلوص البال
ادا واکال اولد قد نصکره عریضه غیوریت و فیض جا کرانه م
بودر که ماموریت جلیله وزارت ایله در سعادت بدن نهضت
و حرکت بیورد قلمی کوند تبر و سمره چشم افتخار اولان خاکهای
سای ولی النعمان لرینه عرض رفته رفیت اینک مللده ایکن طریقت
علیه بگاشیه فقر اسدن جعفر با نام بر مرد لا اله الا فی مزاج تکمیل
سیر و سلوک معنوی ضمنده سیاحت صوریه به محفل
کورینه رک از بودلق سمنه عزیمت و حسب الطریق مفرح کویت عالم الطیر
اولان یانیه شهرینه او غریبه رق پیشگاه مکارم اکنه سامیلرینه اطاله
کچکول ضراعت ایلویه جک اولسی و ملایمه حسنه اتخاذ و سجیه
بهیه درویشان جمیلری اوزره موی الیه خفنده احتیامات
لا یغه مسافر و ریلری رجا و یاز قلمش ایدوکی منه تعالی

نقزیه

جناب حی لا یموت الذی اخض بذاته الکبریا والجبروت
 خورشید آسمان شان وجلالت وچمشید بزمگاه دولت ابد
 مدنا ولان ذات ملکصفات مشیرانه لربنک شاهد نازنین
 ایام عمر و اقبال والا لربنی صفات حسن وآن جاودانی امیله
 موصوف و منعوت ابلک دعوات بدیهی البرکات فی ذکارتد نصیحه
 عرض حال شلیق مال جا کرانه مر بودر که سریره دان حکم تقدیر
 ولان ضمیر آینه نظیر لربنه جلی و عیان و وارسته کلفه نقل
 و بیان اولد بغی و زده اشوش کوفه زار امکانه بر غنچه
 نایب و منز که خزانده اولیه و پرورد مطربولنر که صراوب
 صولیه بناء علی ذلک بو عالم فانیده وفق مطلوب و زره
 آرام و اقامت و استراحت امور مستغلبه دت
 اولرب وجود توقع بشر سهام نا که ظهور آسمانی به سپر
 بولش بولسبیله آشوبگاه زمین و میدان کارزار ارضینده
 لیل و نهار هزاران صغار و کبار زخم خورده تیر
 ممت اوله رف طی طومار حیات این کلکن اولد قلمی مثللو
 ب کره برادر عالی که هر لری فلان بک افتدی ترک
 کلشنسری فنا و نقل چمنصفه بقا ابلشراید و کی
 سموع جا کرانه ما اولد بغی انده کوکل الدن نه کلور صبر و رضا

غیری دبه رله خواه و ناخواه قلب تا سف جلب چا کرانه مه
 نسلی ویر مکرم و بو حالت دحرابی و پریشان حالی ایله دعوان
 دیمومت ایام عمرود و لتربینه کریان کریان مواظبت ایلکده
 اولد یغنی انا معرضنده اشبو تعزیتا مه چا کری نرفیم و تقدیمه
 اجزا فلنشدر

نسلیه

مورد المامات سبحانیه و مهبط تجلیات رحمتیه اولان
 قلب کرامت جلب عالیترینه واضح و عیان اولد یغنی اوزره
 عسر و احدی ابکی بستر نقیب ابدیه چکی فان مع العسر یسر
 ان مع العسر یسر آیین کریمینده عسر لفظ لری معرف باللام
 اولد یغنی ان اخر اولک عینی و بستر که لری بالعکس ~~کر~~
 کلد یکندن احد هما آخرک غیری و نسلیه تحقیق بتکین موخر
 رتبه قدیمه لرینک فات فات فوقنده درجه عالمیه به کمال
 و افضای مراد والا لرینه و اصل بیور یله جعفرینه دال
 اولمق اوزره کچنلده مسند بلند کریمانه لرندن انفضا لری
 واقع اولمش ایسه ده خامه کذار غریرا ولان براهین قاطعه به
 نظر گذرنا مرآت تابناک خاطر آصفانه لرنده انفعال و اغیار
 اتاری روفا اولمه جفی مجزوم چا کرانده اولد یغنه بناء

بویا بدیه رسمی و عادی تسلیم نامه مخیر برندن احتراز اوله رف
یا لکر فربضه ذمت عبودیتم اولان ادعیه سندیه و انبیه
بهیه لریله کذرانده صبح و عشا اولد یعنی انبا و افشا سیاقده
عربضه عبودیت فربضه چا کری ترفیت اجتناف قلمشدر
اولیا سیده

خلوص

چا کر خا کبر بر لری رشک انداز هاله البدور اولان خلقة
بامب د ولتخاب و الالری منتسبان صداقت نشا فی زمره سندن
بولکد بغم شرف عالمها سنده مبی ذمت عبودیتنه فرض عین
اولان د بمومستایلم عمر و اقبال ولی النعمانه لری دعوات
مدیه لبر صفا فی آورده زبان مواظبت قلمغده و صبح
و مساسا اسلم کرمین مما س مملو کیت و مبانی ممتنع الاندر اس
خفصا حسن و رفیقینه تفویبه و یرمکده اید و کم انشاء الله
تعالی محاط علم عالم آرای منعمانه لری بیورلد فک

خلوص

چا کر خا ک مقدار لرینک موضوع خلوص و طوبیت و محمود
قبیت و عبودیت بندن مرکب اولان فضیله اخفصاص و مملو کیتی

قضا یا ی بدیهیه دن بولنسی جمته دلائل خارجییه ایله اثبات
و تصدیق اولنق تکالیف شافه سندن وارسته و من الا زل
حمایه حرب بر اخلاص و سیر بندکانه مرحله کیسوی نوجهان
سینه لرینه کردن بسته اولدیفنه بناء صبح و مسا استزاده
ایام عمر و دولت و استدامه هنگام راهت و عاطفنلری دعوان
مؤثره سبله امرار اوقات حیات ابلکدن بشفه حقدیه بر مستغله
نافعه بونه مدغمی افاده معرضنده عریضه عبودیت فریضه
بندکانه امل و زرقیر و خاصکبای معلائی کریمانه لرینه
تقدیر قلمش اولغله سرد فزخبر خواهان دلنزه دولنلر
اولان بوبنده دیرینه لری حقدیه نوجهان بیغایا است
ذره پروریلری بیدریغ وارزان بیورلق با بیده

احبادن برینه مکتوب

ارواح مجردة برادرانه مزعالم اجسامه تنزل ایلریدن مقدم
مبایتمزده حسن انس و الفت موجود اولد بغندن من الا زل
بری بریمزله کوریشور و بو عالمنا سونه هبوط ایده لیدنبرو
کلیستان نلاقی و مصاحبتده وفق دخواه اوزره قونوشور
وقوفلا شورا یکن برارالق بیتمزده وقوعه کلان مباعدت
صوریه بی مفارقت معنویه بر تبدیل ایله طرف مخلصیلرینی

کلیاً منشی بیوردی پیام صحت و عافیت لری حاوی بر قطعه
ورقچه کل لجه موجه البجه لری ناکا رقد بلرندن در بچ
بیورملری طبع و فایع نازکا نه لربنه موافق کورند یکی بیاننده
شبوکا به نامه مخلصاندم نرفیم و سوی والای نازکا نه لربنه
تقدیم قلمش اولند یعنی

مکروب

نهالستان معارف قدیمه مزده دست باغبان نقد بر ابله
غیرس اولمش ولان استجار حب حقیقینک بر برک سبزی بیله
فتاده زمین بسمه وریا اویتقدن مصون و سنبلزار موافق
صمیمیه مزده از هکار در نکارنک دوستی و خلت و شقایق
کهریا کون و ذو و محبت ابله مزین و مستحون ابله ده برمدند نبرو
و افغ اولان مباعدت صوریه جهتیه حد یقه مواصلت
علیه کردن اقتطاف شکوفه الفت و کلیمتی انس
و صحبت ابله امکان بولنه مد یقندن المراسله نصف
المواصله مدلولجه دیده کشای انتظار اولدیم جواب نامه
والا لرندن استنظام بوی هرام ابلک آرزو سنده بولند یعنی
افاده سیاقده شفه والاکاری نرفیمه ابتدار
اولمشدن

مکتوب

سپهر دوارک کردش نا همواری چمنبله سناده سباده بند کانه
 محور مقصود و مرام او زره دور و حرکت ابد مد یکدن
 کافر آمال عاجزانم رهین چیز حصول و مخالفت روزگار
 زور کارایله سعبینه امنیه کنزان مدخی سوا حل مطالبه موصول
 اوله مدبغنه بناء بنده مستخدمیلری رئیس فلکه فلا کسیر
 وغریق جله اضطراب و حیرت اوله رقا اهل استغراق ولان
 محاذیه نکت ظواهر شرعیه بنده نا موافق و ادب عبودیت
 غیر مطابق حرکات لا ابالیانه لری دامن عفو و رحمان ایله مستور
 و بهان قلند بی مثل و یوقوللربیک دخی یکی سلنه دند و شرایط
 لازمه مملوکیتن معدود اولان عرض رفته الوقت خصوصیه
 ظهوره کلان تکامل کسنا خانه سنی عفو و مسامحه سینه لری
 بیورنیق با بنده

مکتوبه جواب

برود فقه انا مل آرای نجیل اولان تحریرات التفات ابات منعمانه لری
 مضامین عنایت قرینی رهین قوه مدرکه جا کرای و لوب متعلق
 و موصوف اولدقلری شمائل بر کزیده بنده نواز بلری اقتضا سنجه
 جا کرد برینه لری فامتا استحقاق بند کانه مدن بالان تر خلعت

فانخره مخاطیات سنیه لر بیه اکسا بیورملری نعمت جلیله سی
مقا بلنده قوللری دخی منسوج دستکاه مداومتم اولان اقسه
ادعیه خبریه لر بیک نار و پوراجا بتموردی خیط ابیض شکرانکی
ایله برهمزده واختلاط ایندر ممکن اولد یغنی افاده سیافنده
تقدیم عریضه جا کری به اجتناسار اولمشدر

مکتوب

فیو کخذ الغرما مورینی بود فعه ذات سنیه لر بیه احواله و در سعاده
اولان مصباح الحزله حل عقدہ تقطیل بنان رای سریع الاجر لر بیه
حواله قلنش ولد یغنی قرین سمع ثنوری اولد فده جناب رایتضا لر بیه
متصف و مخلق الولد قلری حلیه پاکیزه لیاقت کامله لر
اقضاسندن اولنوری محول عهده غیرت عده لر اولان مامور
واقع لرندن آشوری مرینه ده ممنونیت مخلصه حصوله کلمش
اید و کئی افاده سیافنده شغه محبانه مزین قیمه ابستار
اولمشدر

مشا بختن برداته

مجلس ملائک جلیس ونادی فیوضات انیس مرشدانه لر بیه
انواع اشکوفه نجات وسلامرا تحافدن صکره شو و جمله عرض
کدسته مرام اولنورکه ذات بسطای سمان بیخانه لر طرفه

جریان آیدن آنها را شنیدم و خاشاک ریادن
صافی و پاک و شجره ثابت الاصل اخلاص درویشانم سایر
افکن مفارق ساکنان افلاک اولمق درجه لرینه رسیده اولمغنی
معلوم کرامت ملزوم جنید یلری بیورلد قدہ بوندن بوسيله
اشارت و توجہات روحانیہ علیہ لرین حق بند کانه مدہ بیدریغ
بیورملری معرضندہ اشیو ضراعت نامہ محبی زقیمہ ابتکار
اولمفسدرا ولبابده امر وارادہ حضرت ولی الہم کند

مکتوب عربی

غیب اهداء افشہ النجیات والسبلات واثخاف امفہ
اللطائف والدعوات استنبی مزاجکم الظریف واستفسر
خاطرکم اللطیف والمدعو من مولای عزوجل انی جابکم الاعن
الاجل تنکی علی سر السرور ونحتوی ما وجد من الخیر ومطلوکم
الذی قد سبق کلامہ بیننا و بینکم قریب من حیز الحکولہ
علی وفق الامنیہ والمأمول یاسیدی کلنا خدمۃ دار السلطنۃ
السنیہ وعبید باب الدولۃ العلیہ فلہذا بیننا مشارکۃ
قویہ ومناسبۃ صوریۃ ومعنویۃ لما غابت ہیکلتکم
النظیفۃ عن عبوننا قد ترقی استیاقنا الی ذرۃ جبال
الکمال وصعد تخسرنای علی قلیل لا یخمن قدر ارتقاہا اسطرلاب

الحبال تم المثال

اسب هديه سنه دائر

یکه ناز عرصه بنده پروری و اشهب سوار جولانگاه مراجر
گسرنی ولان جناب معلا الفاب ولی الثعانه لرینک سده سنیم
سده مثال و عنبه آسمان مرتبه مال العالری فاشان صداقتنانی
زمره مباحات بهره سندن بولغفلیم حیثیت موجب المنحرفندن
هورنی نوسن اینهاج و سرور عاجزانه ملک جنبش یکدمه سنه
شبو فضای وسیع الانهای ارض و سما ایه کف قدرتک
تنک و مضیق کورنمکه اولدیفی شارت و ایماضمند کشیده
سنگ و کتاب کریمانه و سزاوارترین قبول منعماندری
بیورلق و زده بر داس اسب عربی اهدا و ارسالنه اجنرا
اولنوب مربوط صطبل والالری قلنه رفی دخترفرف
خرام افتخاری حرکت اموز سمنده سپهر دداریسورملری باندن

التماس

حامل عریضه عبودیتقریضه جاگری افندی بنده لری
فصحای نادره کوی زمان و بلغای اعجاز نمای دورانک امری
القیسی و اصول سلاست شمول الشاده دهرک نرکسی

صاحب خمس اید وکی زاده طبع بلاغت نبی ولان شواحد
 قصائد و غزلیات و فوائد بر فوائد مکاتیب و تخریاتند مستبان
 و لغله مجمع اصحاب آداب و مرکز آداب الباب اولان دایره ذره
 ولی النما لرندن استخدا مه شایان بر بنده لری اولوب بویا بده
 تحقیقات واقعه چاکرانه م حاله مطایق و افندی مومی الیه
 قولرینک اطوار و حرکاتی مزاج دولت امتزاج اصفانه لرینه
 موافق کوردیکی تقدیرجه دیوان کاتبی خدمتبله قایلرلی
 التماس کرده عاجزانه مراولعین اولیاید

علمادن برینه مکتوب

خواجه مستوجب البهجه افندم حضرت لرینک مهبط ارواح مقدس
 علیین ولان مجلس فضا ئل جلیس نخر برانه لرینه عریضه شاکرد
 شاکر الانصا لریدرکه ذات فضیلتمات کامل لرلی رسعاندده
 فاضله علوم نافعه بیورد قلمی خلانده بنده قلیل الاسطر اعلم
 ضاعه بضاعه اوقات حیات ایتیه لله هرکون حضور فائض السور
 عالیرینه مداومت و حلقه مزاجه ندریس و تفریر لرینه مواظبت
 یله التقاط قرائه عالمبها واقباس فوائد لایمحصی به دسترس
 مرفقیه ایله حجاز مغفر نظاره جمازه ران عزیمت ولد قلمی
 کوند نبروکا فاسیحونان و بتخصیص چاکرکنر بضاعه لری
 سرمایه موجود و موضوع همیان تجارتمورد مزاولان سبایک

تقاریر نازکانه لرینی اتلاف ایله طفل ایچدخوان مثلوقالند یغزو مینی
فضای ما مضی نیت خبریه سیله انشا الله تعالی در سعاد قف
تشریف لری وقوعنده جمله حلقه کرد مجلس ندریس انیساری و لغه
اماده اید و کمزی افاده سیاقند صحیفه عریضه تلمیذانه م
ترقیه و نهاده رحله تقدیم قلمشدر

کذلك علما دن برینه مکتوب

رحله نشین فضل و حکمت و سبق آموز کمال معرفت اولان ذات
فضیل شمای تضرع وانه لرینک شاگردانی زمره سندن بولند یغم شرفه
مینی ذمت تلمیذانه مه فرض مین اولان ادعیه خبریه لر تلامیذانه
ورفکردان مجموعه لیل و نهار اولد یغنی انباه واسطه جوی ایکن
بود فیه مستفیدان طلبه علوم مدن فلان افتدی علی در سعادت
طرفه عربیت و خاکبای والا لرینه فرش چیه مواصلت ابدیه جلد
اولد یغنی بیضاء استفسار طبع بیضاوی پسند واستقصای خاطر
از محشری مانند لری ضمتنده عریضه چاکرانه م ترقیه و املا
ولدی المطالعه دعوات منافع ایات علیه لر یله بنده دعا
جوینده لرینی یاد و دلشاد بیورملری بنا ز یله افتدی مومی الیه
نسلیما بر قطعه تفسیر بیضاوی اهدا قلمشدر

النماس

فیه کردن مقام صداریتینا هیلرینه عکس اندازولان آواز
 عبودیت قدیمه و نفحات مملوکیت مسندیمه چاکرینیم هوالمکیر
 انفس و افاق و ذات کروی: سمات فخمانه لرینک دخی بندکان
 صداقت نشان حقفرندن اذنان بیوریلان مساعدات بیغایات
 جلیله لری صیت بلند جها نپسندی برده شکاف صماخ زهره
 طاق نه رواق اولوب اشبو مناسبتین قویین یعنی چاکرینک لرینک
 رفیت خاصه عاجزانه سیله جناب معلا القاب و کائناتینا هیلرینه
 سحیه هیله و شنشنه ستنه بنده نواز بیلری منضیا سینه منمای
 بنده کانه مر اولان موادک کیفیت اجراییه سنده هم والا نهم
 خد بوانه لری بیدریغ وارزان بیوریله جفته جزعیتین حاصل
 ایلش و نلردن بریسی دخی برادرزاده ما احمد بک قوللری اولوب
 مومالیه بنده لری جوق زما ندنبرو مهمه او طه سنه مداومت
 و امر کتا بنجه اقوان و اترا بی میانه سنده کسب تمایز
 و رجحانیت ایشل اولد یغندن بحله زمره مفحوت بهره خواجکانه
 دخالت ایلسی خصوص بنجه و ساطت التماس عاجزانه می التماس
 ایلش اولد یعنی محاط علم کائنات آرای ولی التعمیلری بیورلدن
 اولیاده و هر حاله

کذلك التماس

مدت مدید دارالعلوم اولان آستانه سعادت آشیانه ده
 تکمیل نسخ مختصر و منتهی و تحصیل فنون و معارف شئی بد رتک
 الحاله هذه فسطهونی بلده سنده اجرای میاه تعلیم و تدریس
 لیلیان فلان افندی داعی دبرینه لری درخوانان زمان
 و متبحران کوراندک دفریدی و مدرسه فضل و آدابک معید
 و انس بدیدی و لوب هرجهستله مدرسلک لفظنک معناسی
 کند و سنده موجود ایسه ده اثنای امتحانده در سعادت ده
 یوکنه ما مش اولد یغندن معنای مذکور لبا س مخصوص الیه
 تریبین ایده ما مش و حالبوکه بومثلوا اصحاب فضل و کمال
 سایه احسوانوایه حضرت فتواپنا هیلرند قاعد سجاده
 مراد اوله کلد کلری درکار بولمشر اولد یغنه بناء افندی مومی الیه
 داعیلرینه مدرسلک رتبه سنک نوجیه و اعطاسی خصوصیه
 اشارت علیه مشیختینا هیلری رجا و التماس قلمشر ولد یغنی
 محاط علم عالمشمول ولی النعمیلری بیورلد قده اولبا بد

مکتوب

اسیر زلف کره کبر و جریع شمشر سریع التأثیر اولدیغیم
 محبوب نازنین نراکت پروردما قدم حضرت تیرینک مالشکاه

جباه عشاق ولان خالك قدم توتيا توأم والالربنه دودسیاه
 آه د ننجبر اولمش مداد سواد مشک الود ابله تخریر و نرفیم
 ولان عرض حال پریشان مقال بند کانه م بودر که و کنت اظن
 الحب فی القرب وحده ولما داران الحب فی القرب والبعد
 مود اسخه قلاب انجداد عشق جوانینک رابطه داران حب
 نهایی مدحباله تغلق بیدرک اوزاقدن و یقیندن کردن گرفته
 زنجیر ضبط و تسخیر ایده جکی ذوقا و یقینا معلوم و مشهورم
 اولما مش ایکن اشبه هنگام اسف انجاماره سکه و فوم کلان
 مهاجرت سینه لریله برق آتشین مفارقت خرمسوز صبح
 و طاقم اولوب نبض شناسان امرجه عشاق ولان اطباء
 حذاق نراکب تسلیم بخشا لرندن نداوی جوی درد درون
 ایکن دلبرم غم سفر کرد خدا را باران اجه کم بادله
 مجروح که مرهم با اوست بینک مالی حسب حال بند کانه م اولم
 نسخه ک مرض عشقه علاج ابلدی هیچ ای شیخ کرمان فروش
 ازده صوبن ایچ مضمون صحت ثویجه مشایخ خوش نفسانک
 نسخه لرندن اثار جمیت راحت و طبای حذاق شعارل
 حقه لرنده داروی صبر و سلامت کوریه میه جکی تجربه
 کذار عاجزانه مرا ولسدر لیاالی مظله افتراق امتدای و آتش
 عالمسوز اشتیاق از دیادی جهتیه حال بر ملال مجبانه م انواع

سقام و آلامی مورث اوله جفتدن هیکل لطیف نور انبیری
 اخراج و دیده شهوده اراده طریقیله چشمه مدیده هجرانه
 علاج ابدیه الحاله هذه اول هیکل منور و اول بیکر بره
 منظر تصویریه اکفند اولدیغی افکاده به اجتناسار اولمشدر

خلوص

ذات ملکصفات ولی النعمانه لرینه درکار اولان خلوص
 خصوصیت منصوص عاجزانم کالشمس فی وسط السماء
 بدیهی و هویدا و تخصیص خاکجای والایرینه جبینها فی
 ناله فیدن محرومیت سببیه مشاهد دینار پیرانوار لری
 استیافتدن تنوره درون عبودیت مشکون بندکانه مکتوبیکون
 شعله فروز اخلاص و مملوکیه اولفنده ابدوکنی انشاؤسیله
 شعاع ایکن بودکفه بوسنه صراحتی خاندانندن فلان یک بند لری
 تصدیق کمر سعادت طرفه تهیه ساز اسباب نهضت و حرکت
 وقادمه جنبان فضل و عزیمت اولدیغندن میرموی انبساط
 و ساطنیه تقدیر خاکجای والایری قلمق اوزره عبودیت
 چاکری ترقیر و املا و من غیر حد بوسنه نافه سی اوله رقیب
 طلوم کوریه ارسال و اهداسته اجتهاد اولنوب هدیه باجبره
 بنده کانه می سوزار دوش قبول بیورملری سبک است

۳۴

عریضه

بندۃ احسان شرمندہ لری باب دولتمآب عالیترینہ انتساب
ایلمک شرف عالمہا سسہ نائل وپرو جملہ سرمنزول مقصود
چاکرانہ ما اولان آستان بلندایوان داوریلرینہ فرش رخسارۃ
عبودیت اینمک مرتبہ سسہ واصل ولقا ملندہ بولمنش وکدن
مدیدہ دنیرو چارسوی افعال وبارا اشغال بندکانہ مہ داد
وسناد مامورینجہ فساد کساد عارض وخطری اولدیفندن
دولاب اداره عاجزانہ مآسباب بی آہ دوقیم رک اقوات بومہ
نذارکنده دخی ناراض طراب و حجاب الکلیہ دوجار اولدیفندہ
بالترحم چاکرخا کبرابر لری قوۃ مقنا طبعیۃ عنا بتریکہ
طرف دیشرف ولی النعمانہ لرینہ جذب و جلبہ حال ضرورت
اشتمال عاجزانہ مہ جسیان بر خدمت ایلہ ترفید بیورہ جملہ
مبشر سوی بندکانہ مہ بر قطعه فرماننا مہر حکمیکانہ لری
ارسال واحسان بیورلمسی بابندہ

خلوص

اوتہ دنیرو عنیہ کردون مرتبہ والا لرینہ سریدادۃ انتساب
وعبودیت اولدیفم شرف عالمہا سسہ مبنی منجور دمت چاکرانہ مہ

اولان دیومشاه اعر و اقبال منعمانه لری دعوات بدیهی
 الثانیاتی تداوینیه اکتفا اولنه رفی تصدیع سر عطف و تفسیر
 ولی النعمانه لری اولماق اوزره معروضات منعافیه تقدیمدن
 احتراز اولمش ایسه ده زخار خلوص و انحصاصک کثرت
 نایطیدن سفن حرکات و سکناتده قرار و استقامت بولنه میده
 عبودیت کامله و مملوکیه خاصه نک شرابط لازمه و آداب
 مخصوصه سنک خلا فی حرکانه جرأت و اجتناب ایلله بوکوره
 عربضیه خلوص فیضیه چاکری تقدیمه اجزا و من القلیوما لوف
 و محتاجی بولند یغم توهمات مکارمغایان ولی النعمانه لری
 استیفا قلمشده اولما بیک

عربضیه

امامه سجه وزارت و دیباجه سنجه و کالت اولان ذات
 حضرتک مبارکینا هیلرینک سده سینه و عینه علیه لری
 چاروبکشاندن بولند یغم جهتله مرتب عهده عبودیت
 عده چاکری اولان استدامه ایا اعر و دولت و استزاده
 هنگام مجده و عاطفت داوران لری دعوات اجابت آیانیه
 و رفکردان مجموعه دورنک لیل و نهار ایدوکی فاده معروضند
 بود فیه تمصلیه بو طرفه ما مور اولوب نخام ما مورینله

در سعادت جان بنه عزیمت ایلیان خواجگانند احمد بك بنه لری
وسيله حسنه انجا ذيله عرض حال ضرا عنمال چا کرانه
ترقیم و مبر مومی الیه بنه لرینه تسلیم خاک پای عبون آرای
و کالینا هیلرینه تقدیم قلمشدر اولیا بنه

مکتوب

برادر حقیق پرورم افندم الدنیا مزرعه الاخره فحوا سجنه
میان اخوت شانه مزده کائن حراثتگاه انس و اینکله فمزه
حب اللذیذ حب مودت اکله بکی تقدیرجه عالم بشکله انتقال
اولند یعنی زمان المنکاتون فی الله زمزه نجاست بهره سنک
قدم نهاده ترقی اولد قلمی درجات عالیه محبت دایمه به
ناشل اوله جفی اخبار صحیحجه ایله ثابت اولد بفرمودن ابکی برادر
جان برادر کلستان موانسینلرنده آب روی حقیق ایلمه
بسلوب وجوده کنوره بیلد کلمی تازه فدان مودت کلمی
شیره سی بربرینه ایصال ایلد کلمی صورتده ریاض حضرای
جا و دانیدن اقطاف ایله جکلمی اشکوفهای کونا کونی کذلک
یکدیگره ارمغان ایله جکلمی ریب و کان اولما مغین شمعی قدر
مکتوب محبتنا سلوب کلمی سوی شاورى ارسال اولما سی
جو خفله کلمه حمل و قلمش ایسه ده بوندن بوسيله دخی طرف

مخلصیلرینی برور قباره لریله شادان بیورمدقلری صورتده
بتون بتون بیو فالغکزه و بریله جکی معلوم عالیلری بیورلدقده
اراده افندمکدر

جواب

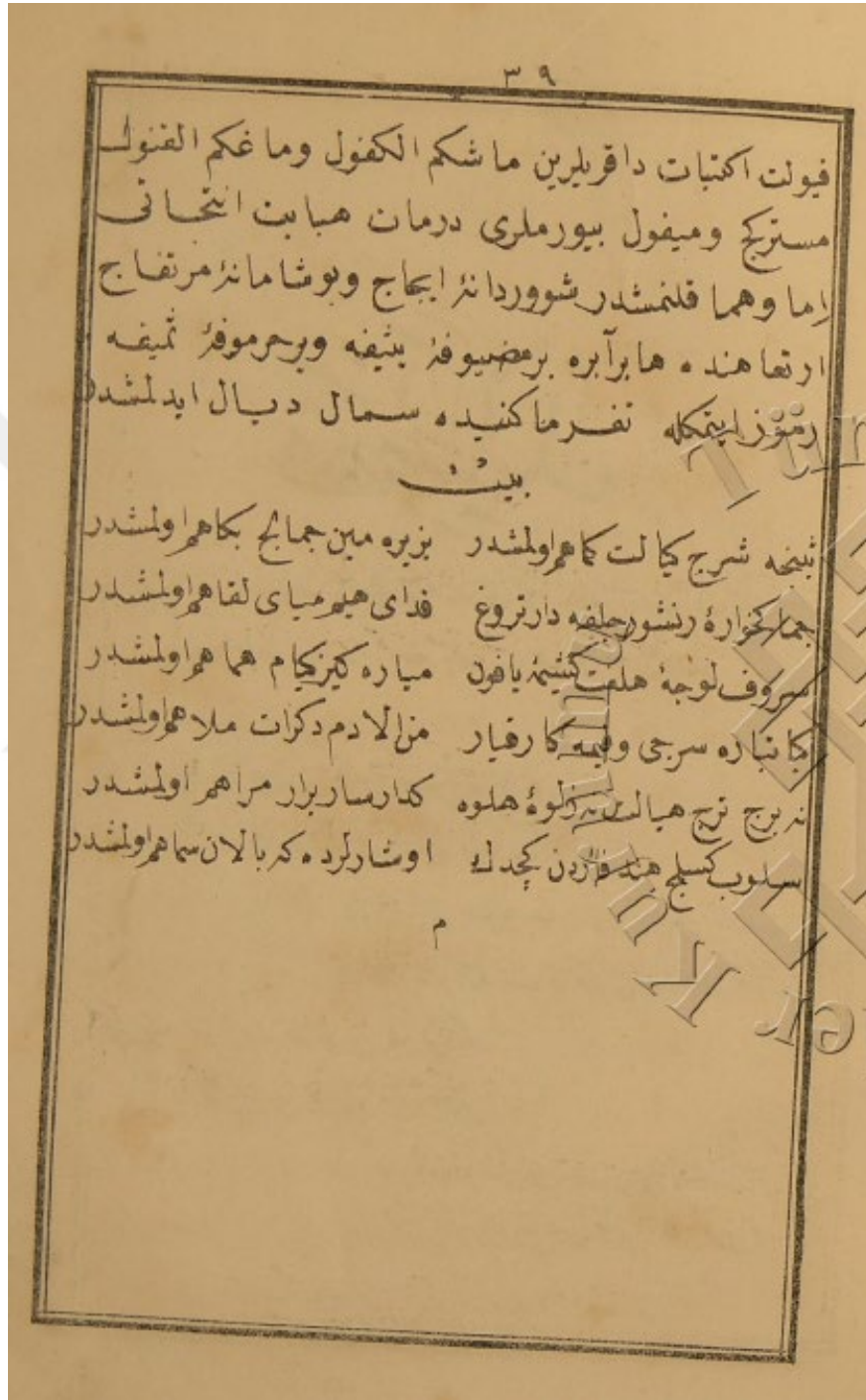
معلوم حقیقتلر و ملری اولد یغی اوزره ساحلین موالتنیزه
میان سنده قوج ایلان بحرین قعر موآخانه حس و عاشاک
بعد صوریدن بر ضرر و مرآت بختلای مودنیزه صورر کارنک
دوریدن انفعال و کدر طاری اوله میه جغی مثللو بعض عواض
سبیلله مراسله کیفینده دخی وقوع ایهال ایله محبت قلبیه
نقصان ترتیب ایده میه جکی و بتخصیص (داکتریب) صنعتی
اوزره لوحه درونیزه عکس افکن ثبات اولان هیاهل لطیفه
عشق و شوق کتبخانه پاره مستقر لری برافوب بره کین میه جکی
طرفینک مجزومی ایکن برار وقتد نبرو سوی والالرینه کاغد
کیندرلما مستی بیو فالغیزه حمل بیورملری بند لری غریف
مجه استغراب ایلشد رهنه ایسه بومقوله کا به لراوه دنبرو
بیتزده دوران ایدن لطافتدن عداولنه رفی مجرد استفسار
طبع ظرافت نبع عالیلری سیاقده ورقه مخلصیتکاری
نزهتیه اجتنار اولمشدر افندم

صورت مضبوط

ایکی سنہ دینو ملک کفرہ سایہ انداز عدل و عافیت اولان وزیر
 فلامون نظیر دوللو با سکا حضرت لری شما تیل کریده رعیت
 بروری و خصا تیل بسندیده معدلت کسری ایله منصف بر
 آصف منصف اولوب بیضه بیضای امور جمهور اهالی
 زیر عنف کای نابیر صانبه لرده شکسته قشرو بیغز اولمکن
 سالر و ککبوزان حقوق و مراعاتک جمله سیرها با فیه
 سرینجه عقاب و مظالم اولد بیغه بناء بویه بر مشیر مشری
 تدبیرک سایه حقانینوایه داورانه سنده الی الاخره سربا این
 راحت و آسایش و غنوده پسر امن و آرامش و ملوک خصوصی
 قاطبه اهالی مملکت فوللرینک دلوخواه و اقدام احوال بند کانه لری
 بولند یغیان ساقا فیه تعالی محاط علم عالم آرا لری و لولو فله

مکتوب بیغنی

درغلو مستنبو اخدم
 هجران مکفسکه مرانیدن شذازه بیز بیصهور و بکیران مشغسته
 پهرانیدن دنازه فیز هیشور اولان شکوچه ضایعه و هفومه
 یا ضمه نک هر برمد قرق مستغیشندن دومان لادبری هر طون
 و سرانا و بری در یون اولمغله هیشه جباح صافوالکراج کات



قَصِيدُ

شهرزاد کاندن سلطان محمد رشیدی و سلطان شهاب الدین
ولاد نلربنه د ارسویلیش اولان قضیه در

یکی شهرزاده اولدی زبور کهواره نکوبین
بری سلطان محمد رشیدی و دیگر شهاب الدین

فدوم بمن ملزومند اولایکی جوانیخت

قراط شوکته شان کلدی مهد دوله نکوبین

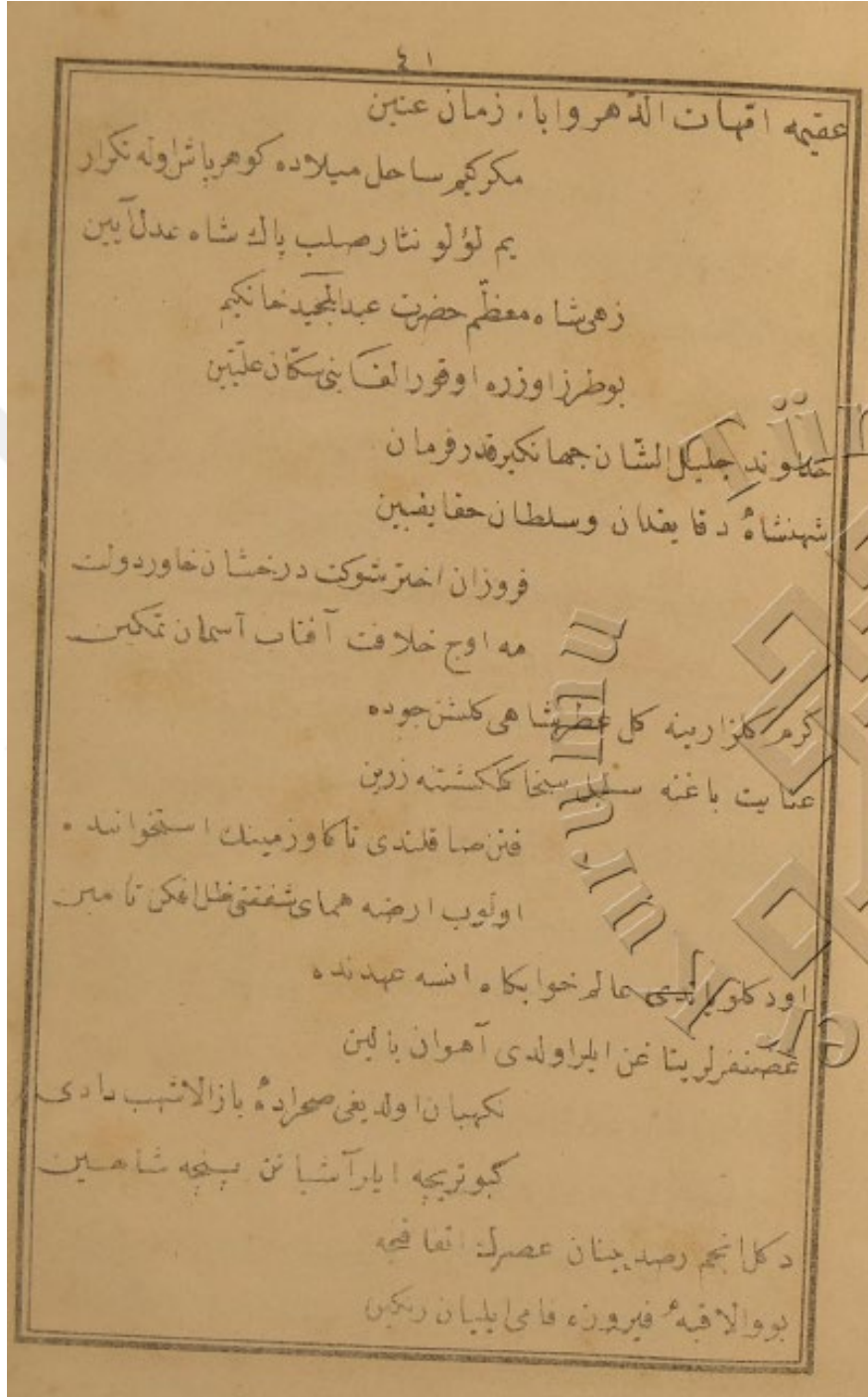
بوا یکی باد شهرزادک طلوعی نیرین آسا

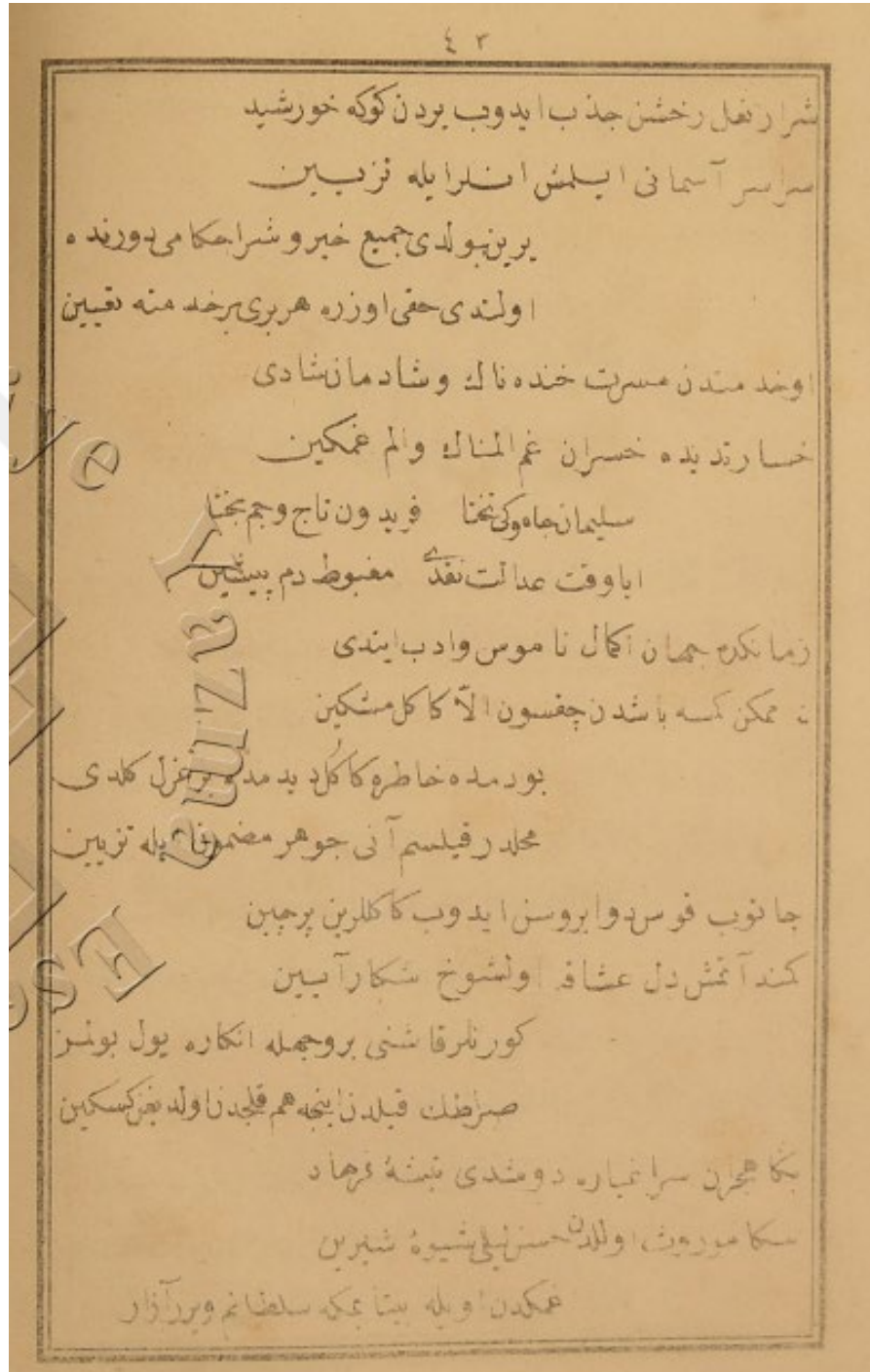
ایدر نور علی نور آینی مفهومی تضمین

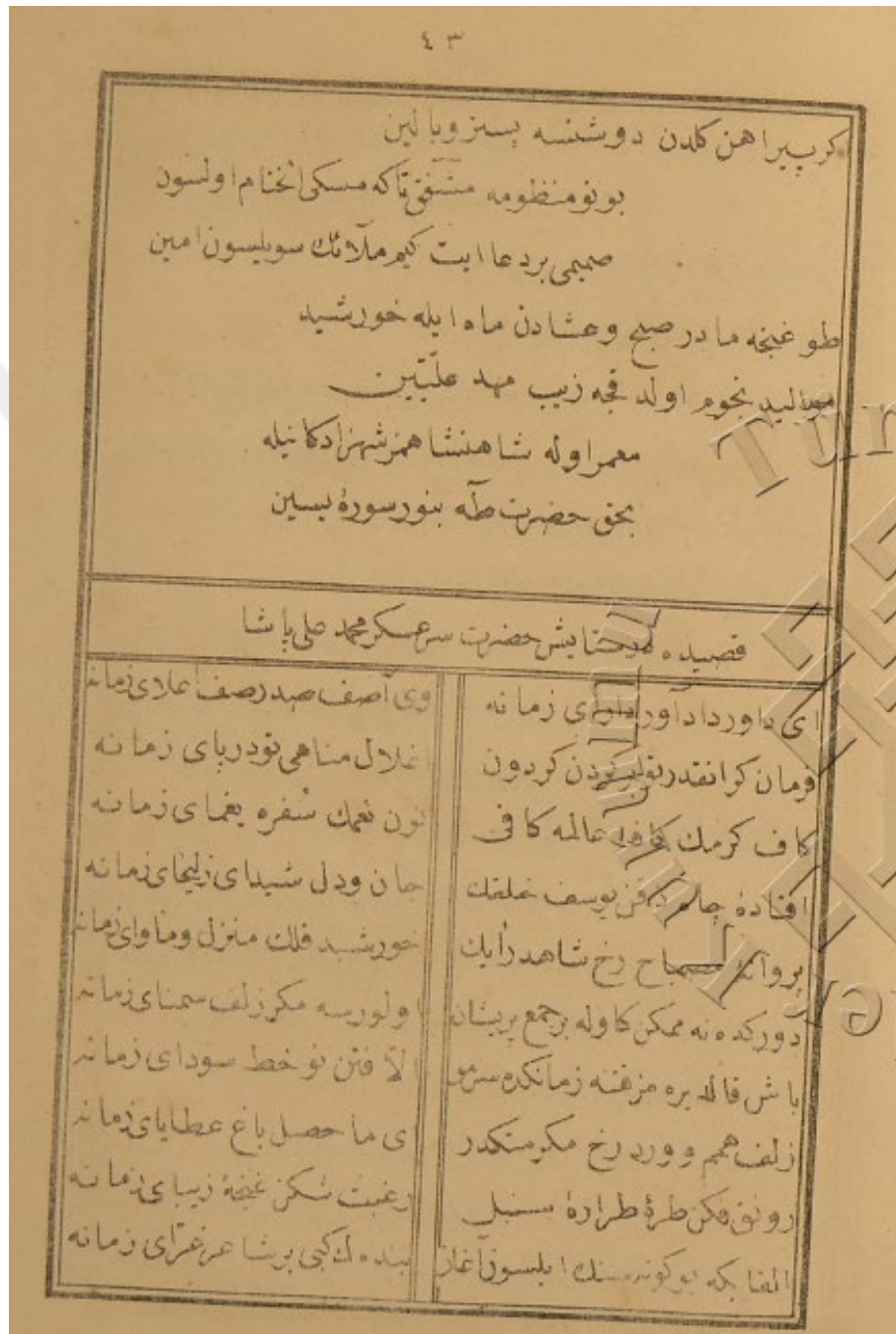
کور و با اولدی بوا حسن علی لاحسان مولد

بشر خلیا کرشادی ملاک کفرن تحسین

محسب بونلرک انبیا ماننده اولمشدر

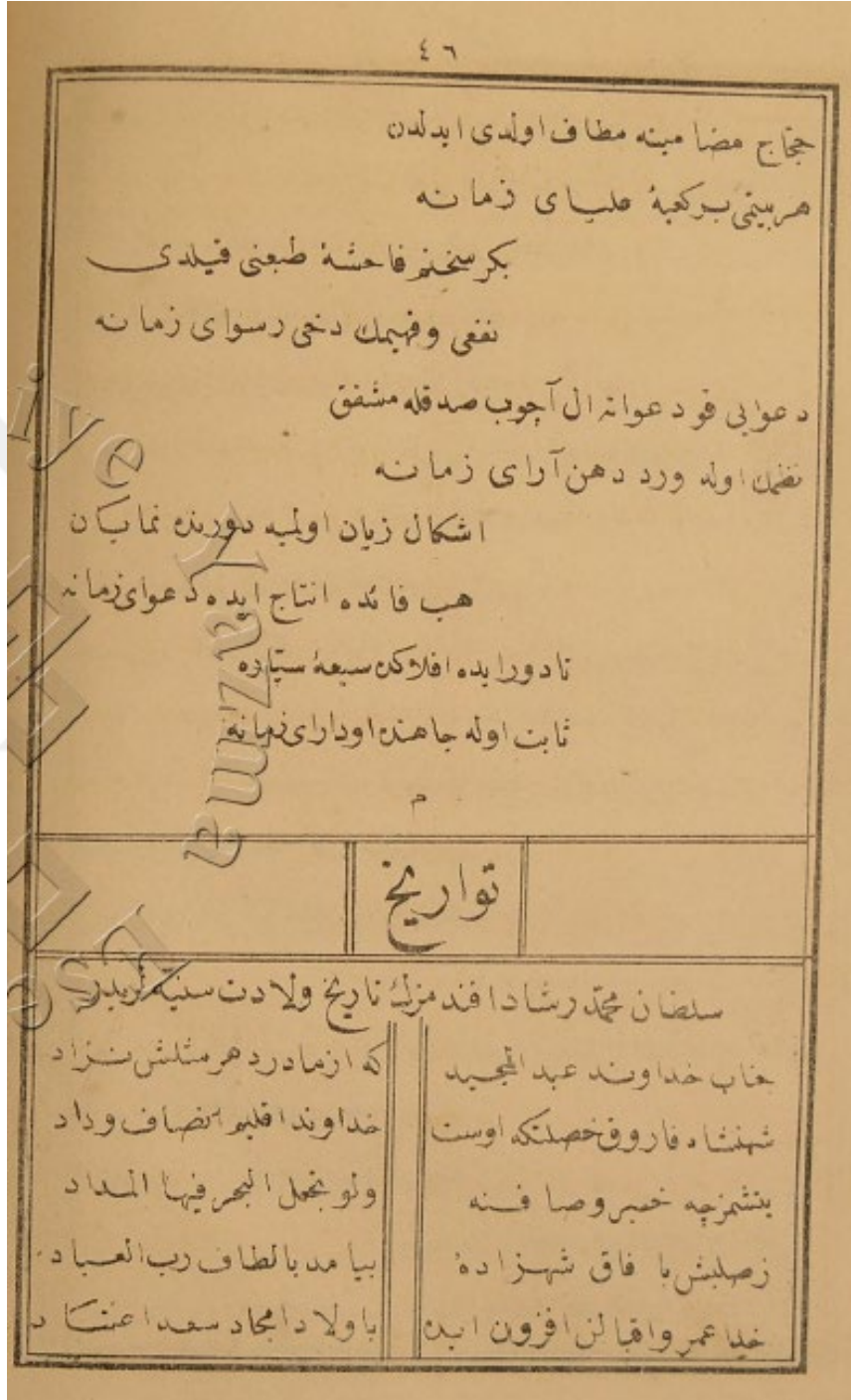






ساعی تدابیر و شفا از مصالح
 زاعی رعایا و برابری زمانه
 مه طلعت و جم قدر و فلك جاه و ملكوت
 كز آروغاحید رغوغای زمانه
 سردار فریدون فروضا لكش دوران
 بهرام نهمتن بن و دارای زمانه
 دارای زمان دینسه سزا داشته زیرا
 درگاهنه درجمله مدارای زمانه
 سر عسکر جم پابه محمد علی پاشا
 کیم سده سید رسد ره بالای زمانه
 برفض زمره کبید رحلمه ایچند
 دستن بونه قبه حضرت ای زمانه
 هر عقده بی حل ابندی سر انکشت همه
 غیر از کره کاکل سلای زمانه
 عهدنده بهر خسته کجکول بدسته
 نریاق نعم اولدی سم لای زمانه
 لا بقدر اکر اوله صطبل دری کرون
 میخ قدم رختی شربای زمانه
 اول رختن سبکایکه رفاره کلنج

۴۰
 بر خطوه اولور وسعت صحرای زمانه
 اول اشهب نازك كه صافور سين مركنده
 بر شوخ سمن زلف و دلا راي زمانه
 بر زلف اكلا فجه اولور خاطر واقع
 بر نو نخل انشا دینه ايمای زمانه
 طرف نكك كوشه غوغای زمانه
 خط شبك فته بر بای زمانه
 سر داده كند غمكه واقع دوران
 دلسته سر زلفكه كمر راي زمانه
 بن مضطرب محمصه هجر كه ای ماه مه
 سیان كورینور زمزم و صهبای زمانه
 سودای دو چشمك ايله صحرایه دوشدی
 بخون بیایان كك كیلای زمانه
 طوبا اكا كمر جنت كوك قبله ماوی
 ای قافنی رشك آور طوبای زمانه
 خمر یازم نظم بهیم عقیبنجه
 رخصت ویره كر حضرت پاشای زمانه
 وصفنده نلر نظر ایدیم هر بری ولسون
 آویخته بیت معلای زمانه



قلم جوهرین بیا زدی تازی بختی سراسر جهان یافت کار و نشاط	ایدوب ایکی مصر اعدن مستفاد زمیلاد سلطان محمد رشاد
تاریخ سورهای یون خان شهزاده کان	
شاه دوران حضرت عبدالمجید جناب اولش پناه معلا جا هیکم بر کوته در اول شهر کارانیکم مصرف بکروزه در ماه نور مهر را بندن قلیدی اقتباس ماه اولوردی مهر عالمناب ورا بندن منیر در شهر نور تصرف ایلسون دنیا بیوب بادشاه اصل سنیکم هم پیشه سی سینا فرمان ایدوب اجر اولفیکه بوسینه	کا ولدی عالم سایه سنده کامین و کامران ساحه اجلانه فمحتضای لامکان راحه احسانه سرمایه دریا و کان مهر ماه جرج فکر به ایدیدی افتران طوبیشوردی آش رشن ابله آسمان نصره علی اعدانه فی کل آن امثال سنت پیغمبر آخر زمان امر مسنون خان حضرت شهزاده کان
بنده مشفق سولید و تاریخ جوهر داری سعد اوله اجرا قلند سیر و آهن خان	
۱۲۶۳	
منفصل اولدی رشیدانوز را جا هندن کجه تنوری او با در ظلام انکیز لک لک بروفق مراد اولدی نورانی وقت و در این حکر سجدات انبیا	سیردی فرق کون قدران کدورت مانوس غیر نفوذ و لشمشک ایدوب جدره جانوس آفتابک و بره مزنا بی شمع فانوس طوبه بیلوزی و طوبی جانوس

چرخ معکوسک ابد و ب و رینی دفعه معکوس طالع سعد جهان غالب بحث معنوس که فلک کسبه یه ابراز بد مزه عبوس بال زینور ایله قوتن جناح طاوس کله مزمله نا چیزه مقابل جا موس ظلمدن غیری زمانده نوادر و غنوس ایسه عهدنک اولوب بده شکا ناموس زهره نك جالك ایدر زهره سنی نك جروش لجه همتی اوسند سحاب اوقیانوس ایتمه تطویل مقابل ایله نصیب مژدن	شکر کیمینه ید قدرین ایله رب معید اوغد یوی ینه حوز بور صدر ایتک کاوله بولدی نوروز قدومیله جهان ایله فرخ بر اولور بیش نگاه ضعیف آیینده خریده بین نظر شفقت ایله ایسه نگاه طوندی بردا من ابرای جمیع احکام نغمه برد از لغه بی ادبانه آغا ز طولدر ووب نغمه ایله صورخی اسرافلک وزنه غیری گفتن دراهم افلاک ثبت نارنج ایسمه قصد بشورای مشفق
ینه کام اولدی صدارتله دبیر ناریش ایلدی مزده رشیدالوزرا صدره جلوس	ینه کام اولدی صدارتله دبیر ناریش ایلدی مزده رشیدالوزرا صدره جلوس
اولدی آج کوزلو فلک مانده خوار آلا نک بر تخره لک ایسه کرکدر دسیا آفتابی فلکک نابه سیمین اگا بکره مز صحنه بو صحن بسبب غیر آ نعم نامتناهی جناب مولا	شکر کیم برسط اولوب سفره عید اضحا نیجه بر سفره که طبع ایتلا یحیون طعم سن صا بلی که کبری کوکل اختر کیسوداری آسمانک طبقاتی اوله مرکز ساق وضع اولمقدنه نیالینسه فی اندر بی

۴۹	کدی ولد مکوله اضحیٰ احسان قویان لیک خاییده دندانہ مقراض اولمش	ایردی وایم کا وله دلسیر مواند فخر کبرانک دخی سر رشته لطفی الا
صهرجم پایه محمد علی پاشا کیم اودر شمدی دولته قیودان بنام دریای	سختین گرمی بوسه که اهل نیا لا مکان سکم اجلا لنه ادنا پایه گشتی کوکبه جانه کردون صندل سفن مصطنه دامن ندبیری شرع حد لیا ولر تبه که مرعلی ترافتد اولو باد صلح ایله زمانده برپیشان اولد خطبه منزلت و شافی ملک توفیر آسمان جنبش و رسطوروش و دریادل	استان می قبله اصحاب رجاء اطلس چرخ قد قدرینه کهنه دیبا فلکه کهنه لیمان مکارم مرسا زور و دولته اندیشه سیدر قبله نما کوسفندان ایله کرکان دردن همپا زلف لبلائی و غا طره رخ غوغا لوح نظیمه بو تعبیر ایله ایلا املا بر مکی بخشش و حاتم منش و ابر عطا
اودا وریم همما آصف قلم کرما ای که بسملکه انعامنه قویان دنیا	توانکی ایده مدد لایقی اوزره توصیف کل نشکفته کفاره رنگ و واره قلم ما شطه روی عروس اشعار ککک افکارمه مکنون دوات مضمون لاف دعوا و تلمیح بشورای مشفق	هر سوزم کچه پسندین طبع شعرا بلبل خوش نغم کلین نظم و انشکا سخنم قاعده آموز گروه بلغا جبران دیشه مه موضوع مداد معنا نیت خالصه ایله ال آجوب ایله دعا

تا که اضحیه انعام وعطا ذبح اولنوب	بسط اید لکجه جهان خلقنه خوان یغما
کجه هر بر کوفی مانند صبح بیرام	اوله تاحشر سعاد تله مناصب پیرا
ذوالجناحین وقار وعظمتکم ایدیمک	سایر سطوقی التند تمکن ضعفکا
اوله مزحملة زنبوره معادل شاهین	طوره مزحملة عصفوره مقابل عنقا
توبیه	
منت اللهه قویا ولدی کجه مه عید	لیک یوقدر کجه جک صبرته برتوب جدید
دشمنان یا می کورد کجه بیدوشادان	دوستان حالمه باق کجه حزین ونومید
بنده طرفلری کسدره یم بایر ملق	خلق کسد کجه بیرون آتسه سنج وسفید
وارا یمش قصه توبسان سلف قولجه	برندیر سخن آرادمه هارون رشید
بریش و برمش اکا برکون او شه مستعل	که یازلمش یقه سی ووزم مجرد نوید
بشکده نیه یوق نام بی ذیشان	دیو صود قن اکا اولشه صاحبم ندید
وقت فترت یا اولجه یا پلش دیک	اسکی ولد یعنی یمش بر اصول ووزم ندید
بیم ارفه من اولان کجه لباسک دیشی	حرقه حضیل یله برلکدن یا اول جزوی جدید
بر مرقلی ولی النعمت دامننی	طونه رف ایلیم حال درونم تحدید
نه ولی النعم اول میر مکریم انک	ریشک ایدرتاب جمالینه جمال خورشید
حضرت میر منیر فقرا پروردیم	
ایلمش حق قیوسن بوسه که اهل امید	

۵۱

ایتمدن رشته مطلوبی کردن تقصید

رمضان کونلری مثالی سوزلن ایتمه مدید

او ما در جامه آمالی تجدید ایلر

باشله مشفق پیشور ضیری دعا ایلکه

ایلیه حضرت مولا او کر بردارک

کوننی عید مبارک ششینی قدر سعید

سارلیک

حضرت آصف بجاه دشت پادشاه

آسمان سلم اجل الله ادنا پادشاه

سایه سی دخی تنزل ملاء اعلا

قیله مز افسر قبالنی تشبیه آیه

مثل ومانندی نه کلش نه کلورد نیایه

لانه قاف مساوند طورون عنقایه

شین ورا حرفی یله حرفی ال ویا به

یاسی من قدمه راسی صواب رایه

بکره درجنت خلایع اولان طوبایه

ید موسی ده امان ویر مزایدی عدا به

دوشسه کرجره قهر و غضبی دریا به

برمکی طینت وینجود و سخاوت مایه

بواصول اوزره چکرکا رکف املا به

حق مبارک اید بوسال سعادت تقالی

بیجه آصف او خداوند منعم کوله من

بیجه آصف او کر مکارم عظیم کایه من

ذرا کلیل وزارت که جواهر سخاوت

جوهر و دقامت که بحق قرآن

خصمک طرا قبالنی هم اولسه دور

مخلص پایی که ترکیب محتاج اولمش

دالدر و ملت ایلیم شاهانه دال و شینی

صلح و قنده کوردن نیشکر خامه سنی

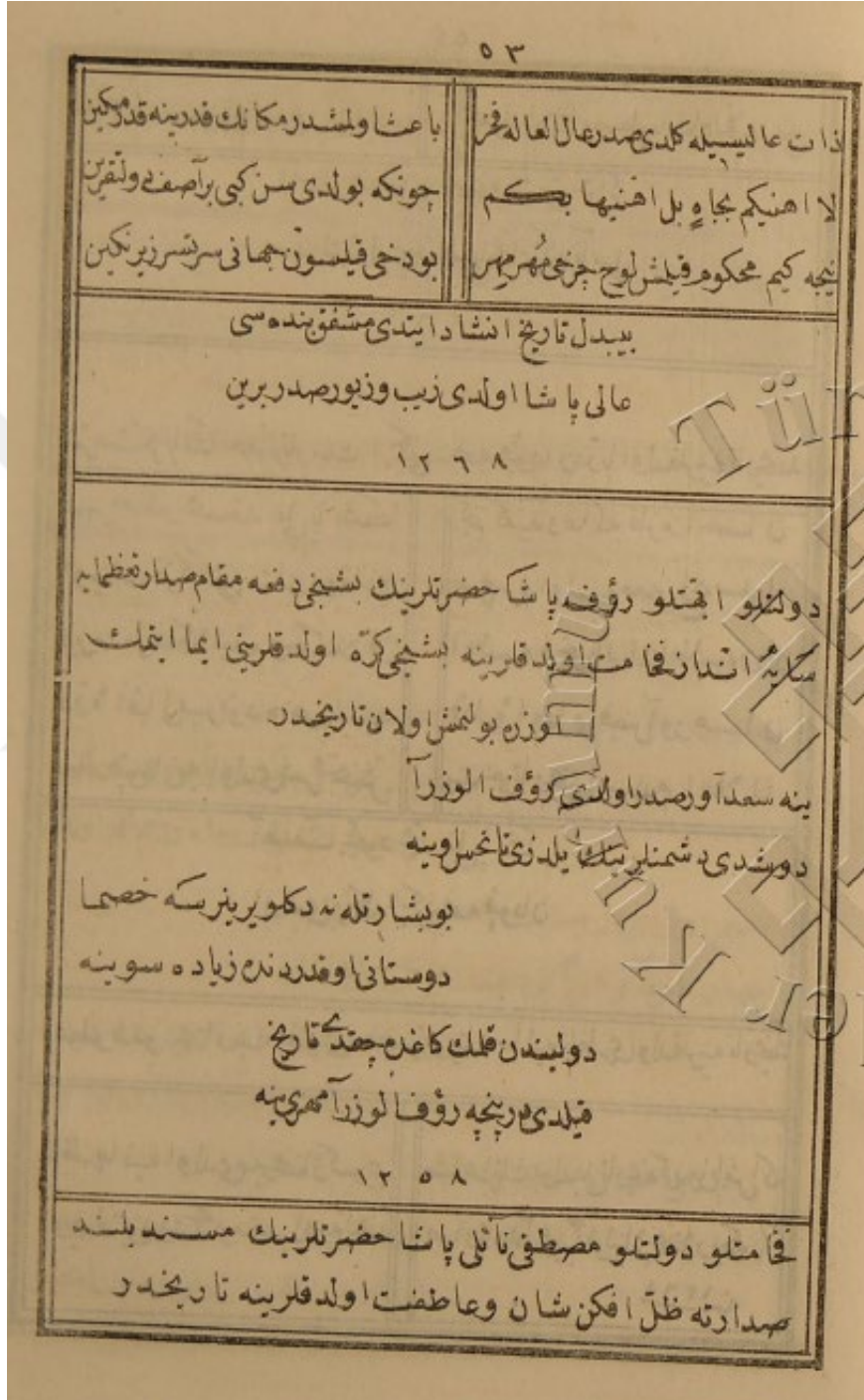
لیک هنکار و غا اکر در اول زردی کیم

نخل ز قومه دور شا بیجه مرجانی

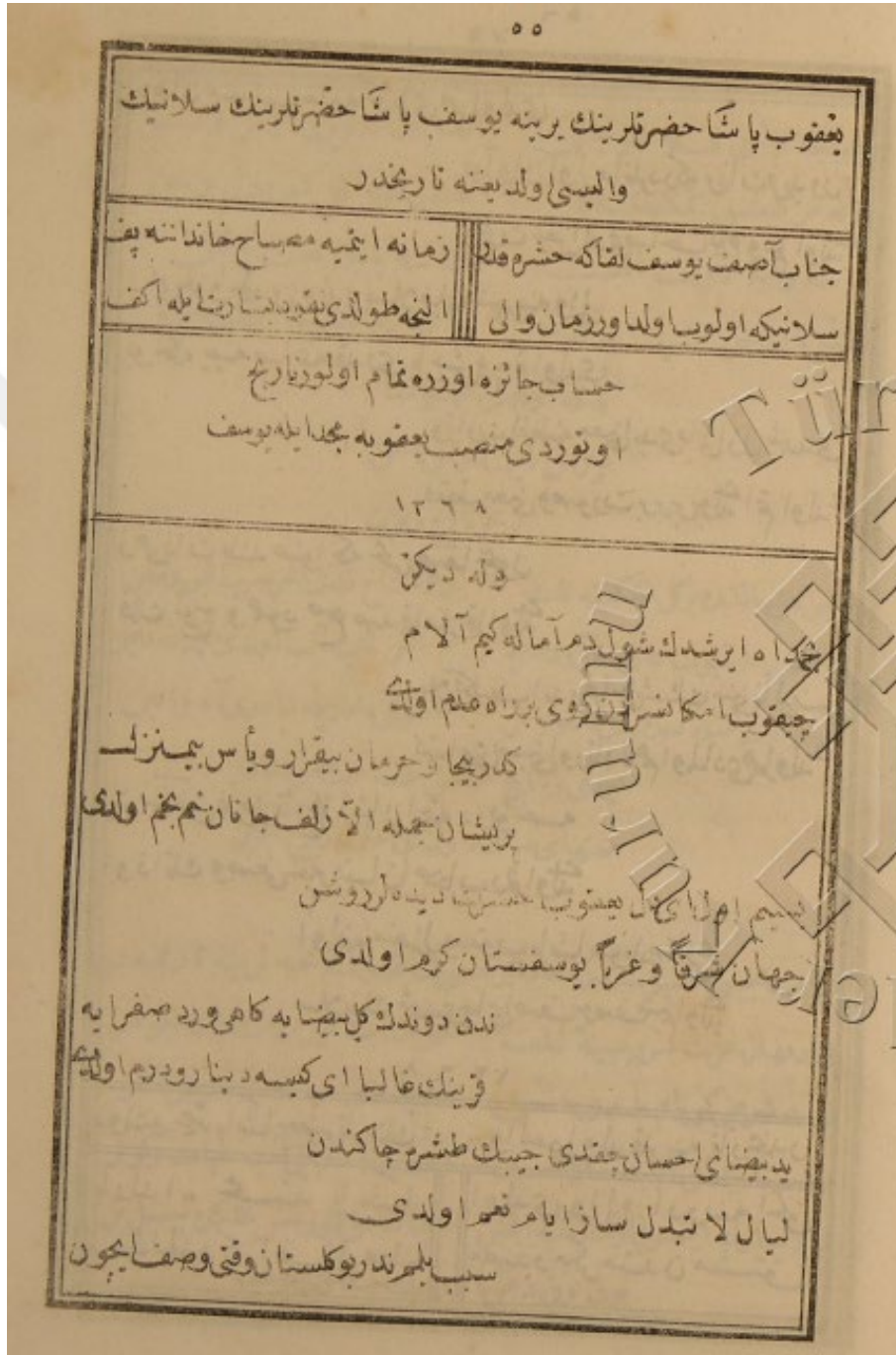
مشتری بخت و قدر قدرت و کردون مسند

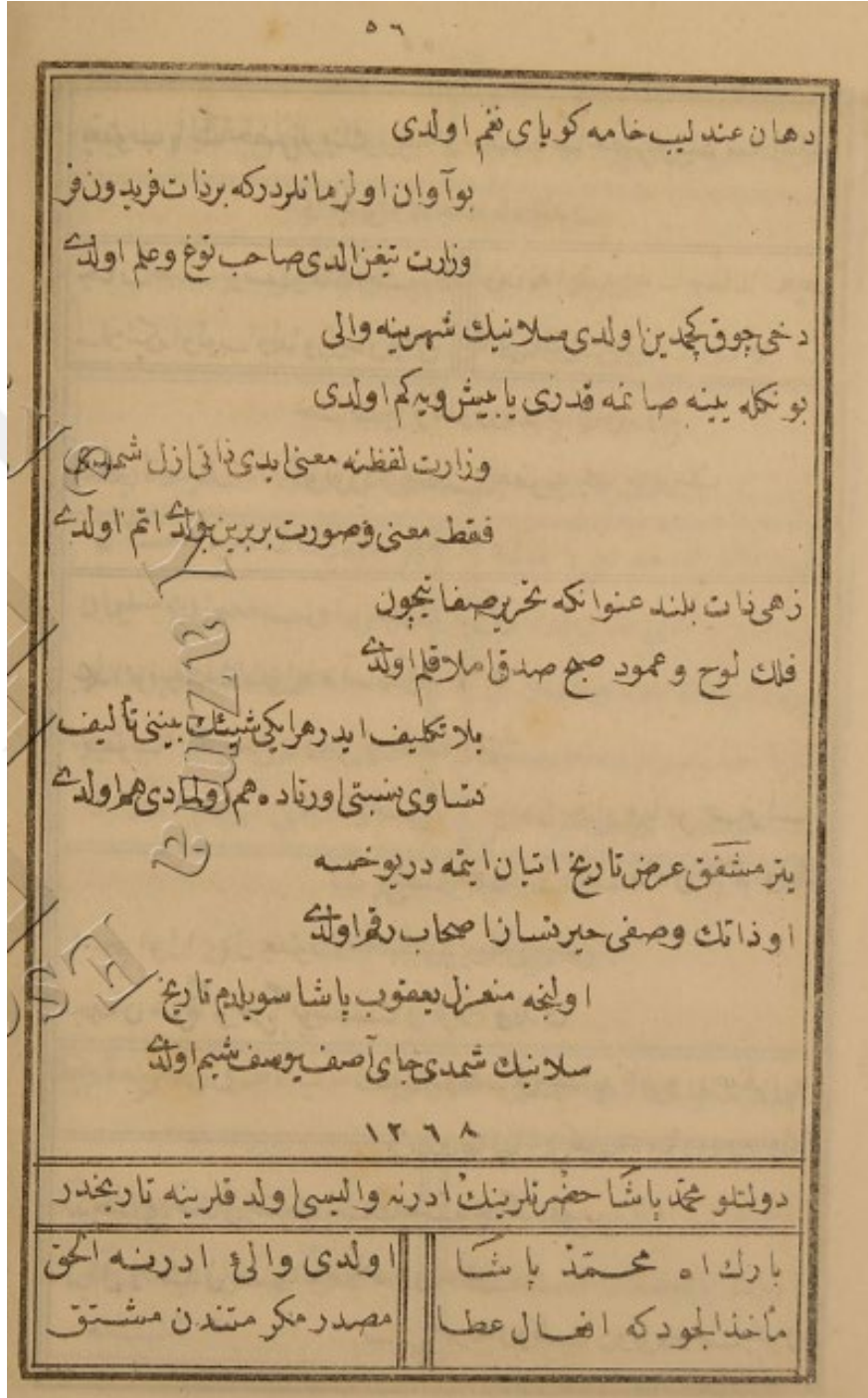
نقش ایچون دامن القابن عروس فکر

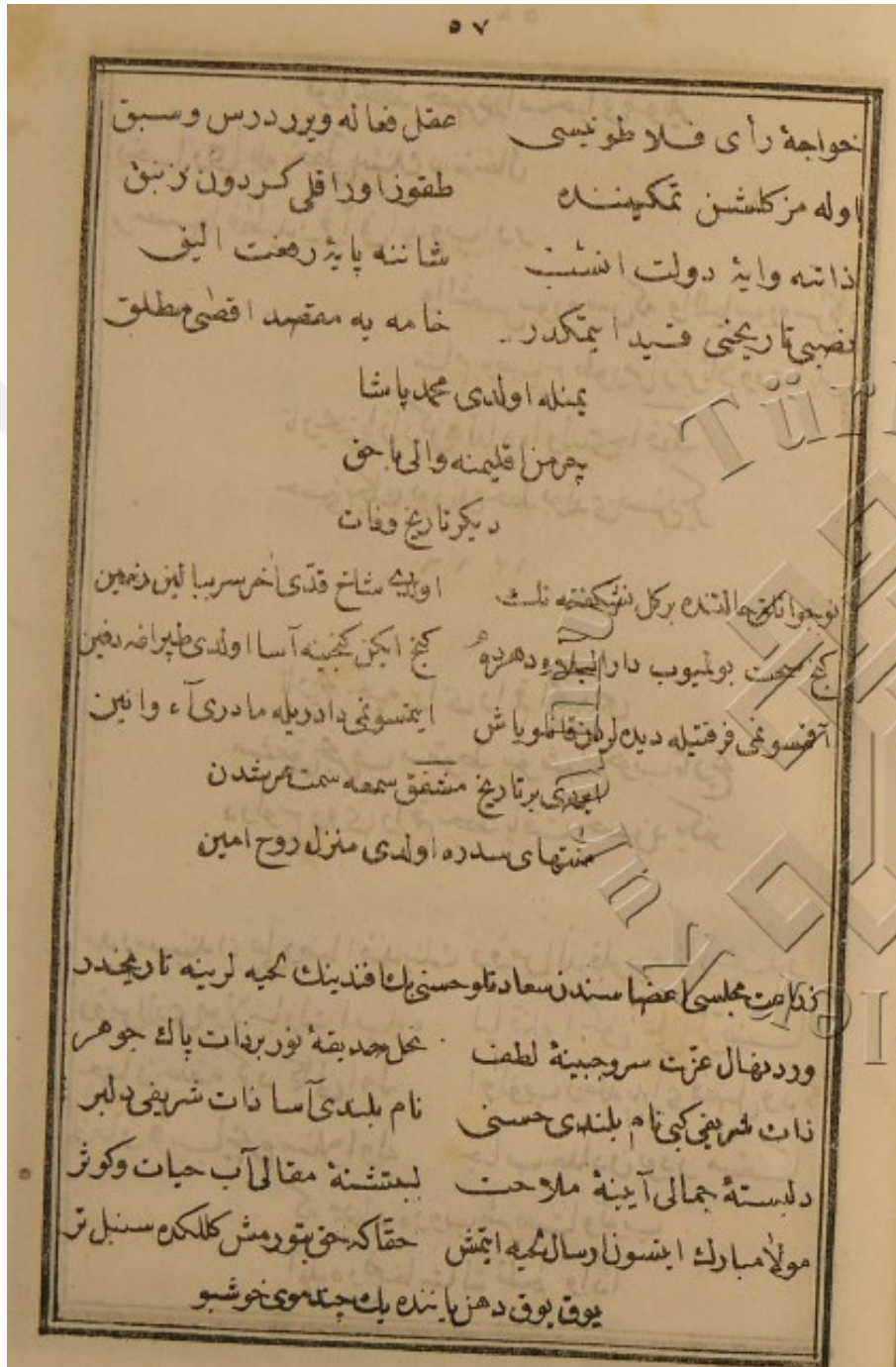
۵۲	
حاجی دولت و دین حامل مهر تمکین	قره عین هرامیس قلاطون وایه
سال تاریخی یازغیری برای مشفق حق سعید ایده بونو سالی رشید پاشایم	
مشارالیه حضرت تالریک بخدوم معالیتموسوملری دولتو علی غالب پاشا حضرت تالریک وزارتلری تاریخیدر (هُوُوَ زَیْرُ غَالِب) ۱۲۶۷	
دولتو ایتلو سرعشکر پاشا حضرت تالریک رونق بخش مسند و الای صدارت اوئند قلمینه تاریخیدر	
مهر جریایه محمد علی پاشای غیور چکرز قاطبه دست مظالم دنک عدلی وقتده کلور خاطر عهد فاروق دیلمر حشر دنک اول مهر سپهر کریمک	اولدی تابان افق صدرده مانند بد هله برکته کجه پنجه سینه سینه عدد دم فخرنده تذکر اولنور وقعه بتم هر کونی عید اوله هر یکجه سی کیله قدر
قلم باز دی بیان لوحه مشفق تاریخ بولدی نوقدیری محمد علی پاشا ایلده مدد ۱۲۶۸	
دولتو ایتلو عالی پاشا حضرت تالریک تاریخ صدارتلمیدر یکدی بویام فیض انعامه باعوز حق عالی پاشانک بدعالمیسنه انکشتیرین	



مهرک اولاد مصطفی پاشای قلم حاملی	بارک شاه اشبوایام سرور انجا مده
اسمان قطییر ماله تاریخه مشفق باش کر صدرک اولدی مصطفی پاشای اکرم نایلی ۱۲۶۹	
سرعشکر پاشا حضرت نلرینک ایچکی دفعه قبودان دریا اولد قمرینه تاریخه صهر معظم محمد علی پاشا اویناده مرکز شئی شان ووقارین دیره دمر فلکه جا وحبلا ن ذره اقبالی پرتوده خورشید جا قبودانی اولدی شرف بخش کیم کفیه در عالمه قلم احسان صهره اولسه معین ریح سلیمان اولسه دخی بادیان اطللس دودان قطره امضای فیض اور عمان بندخی تاریخنی سلیم اعلان	
اصطفی بجود محمد علی پاشا اولدی بونکه ایکی دفعه قبودان ۱۲۶۷	
عطوفتو مختار بک افندی حضرت نلرینک مالیه ناظری اولد قمرینه تاریخه	
شاه عزتک بولدی فی تاریخه کردوز باش که صهار تاریخا عجیباً قولنا (مختار بکه) ۱۲۶۹	ناظر مالیه اولدی میر مختار کریم اوپله لا یوق وشد بو منصب او میر انجه







گویا خط حضرت را بجا می نویسد

رخساری بیه خطی بیند دانه خال

بر مصرحاً فطیدر قرائی ایدوب از بر

والشمس سوره سن که واللیل سوره سن گاه

شام و صبح طور من از بر تلاوت ایتر

تاریخی باز کن دلداده اولدی جا فط

حسنی بک یوزدن خط بولدی حسن دیگر

۱۲۶۶

تاریخ حیه برای راقم افندی

مشتق بحرف منقوط بنوشت خوب تاریخ

در لوح روی راقم خط یافت حسن دیگر

مدرسیندن علی رضا افندیلتک رؤس الدقلربنه تاریخ خندک

رؤس الدی مولا مبارک امیده لیا قتلہ الحق علی الرضا

جهان حلقه کرد کمالی اوله اولوب رحله پیرای فضل و ذکا

زمان قریب ایچره منلا اوله جناب خدادن بودر مبتغا

که سجاده دروب شریف اولوب

ایده دفعه خاشاک فلیم واذنا

مدرّسك الدّقه احبا بدن

بری یازدی تاریخ (رفوس رضا)

۱۲۶۹

تاریخ ولادت ازلسان پدر فرزند

باکه محمد اکرمی فیلی کرم رب کریم

۱۲۶۷

طریق بگاشیه مشایخند بغدادی علی بابانک وفات تاریخیدر

طریق نازنینک مخیری بغدادی علی بابا

کوچوب منزل رس سرحد ارواح اولد عشق اولسون

ارادتدن اود کلوچکدیم دست انابتد

کلید درکه خنکاره مضاح اولد عشق اولسون

اویاندردی چمن عشق شمعۀ فانوس حیدردن

ارنور مجلس خاصند مصباح اولد عشق اولسون

حقیقه چار عنص منزلندن سویلدر تاریخ

علی بابا ره عقبی به سیاح اولدی عشق اولسون

۱۲۶۷

بنه طریق بگاشیه بابا لرندن معشوق بابانک وفاتنه تاریخدر

ایردی معشوق حقیقیسنه یازدم تاریخ

ساده دل عاشق ایدی کجی جهانندن معشوق

۱۲۶۸

۶۰
 او چینی نابولون بونا پارت جنانلرینک فرامشه ایمپراطوری
 اولد یغنه سنه سیلا دیه دن اولمق اوزده بولمیش اولان تاریخند

اولوب اصحاب فضایل علم اقرار غرور

بیجه دم اولمش ایدی ملک فرامشه برشور

صالیوب مروحه شورشی ارباب فسلر

کوره قنه علولندی مثال واپور

مزدحمکاهلری اولدی تمام خلقک

بال بمرطوب بناکوبایله بیت زینور

عهن منفوشه دونوب هشته تنظیمات

اولدی اهل حکمک سببی هیه مشور

بیجه فترتایله چاک اوله رق کسوه ملک

قالمدی دامن سا حمله کریبان نفور

دوشدیلر مزلقه موحشه شورکته

اوغرا یوب مزبله جسته اصحاب شعور

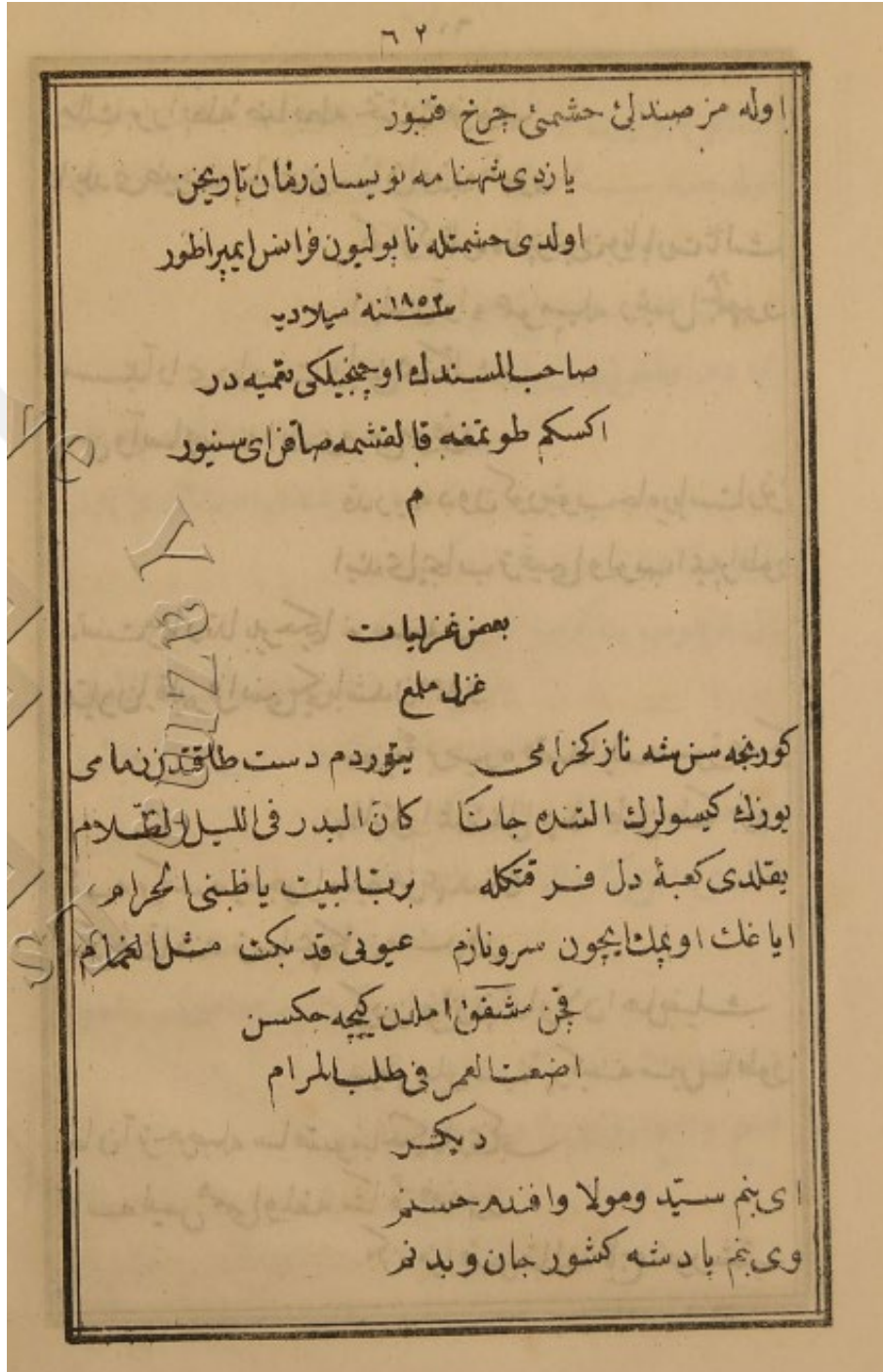
قوندی دولا بیز نسیکانه دواوین اصول

فسخ و شمع اولدی تمامیه قوانین امور

ماحصل شردمه فاجعه شردمه

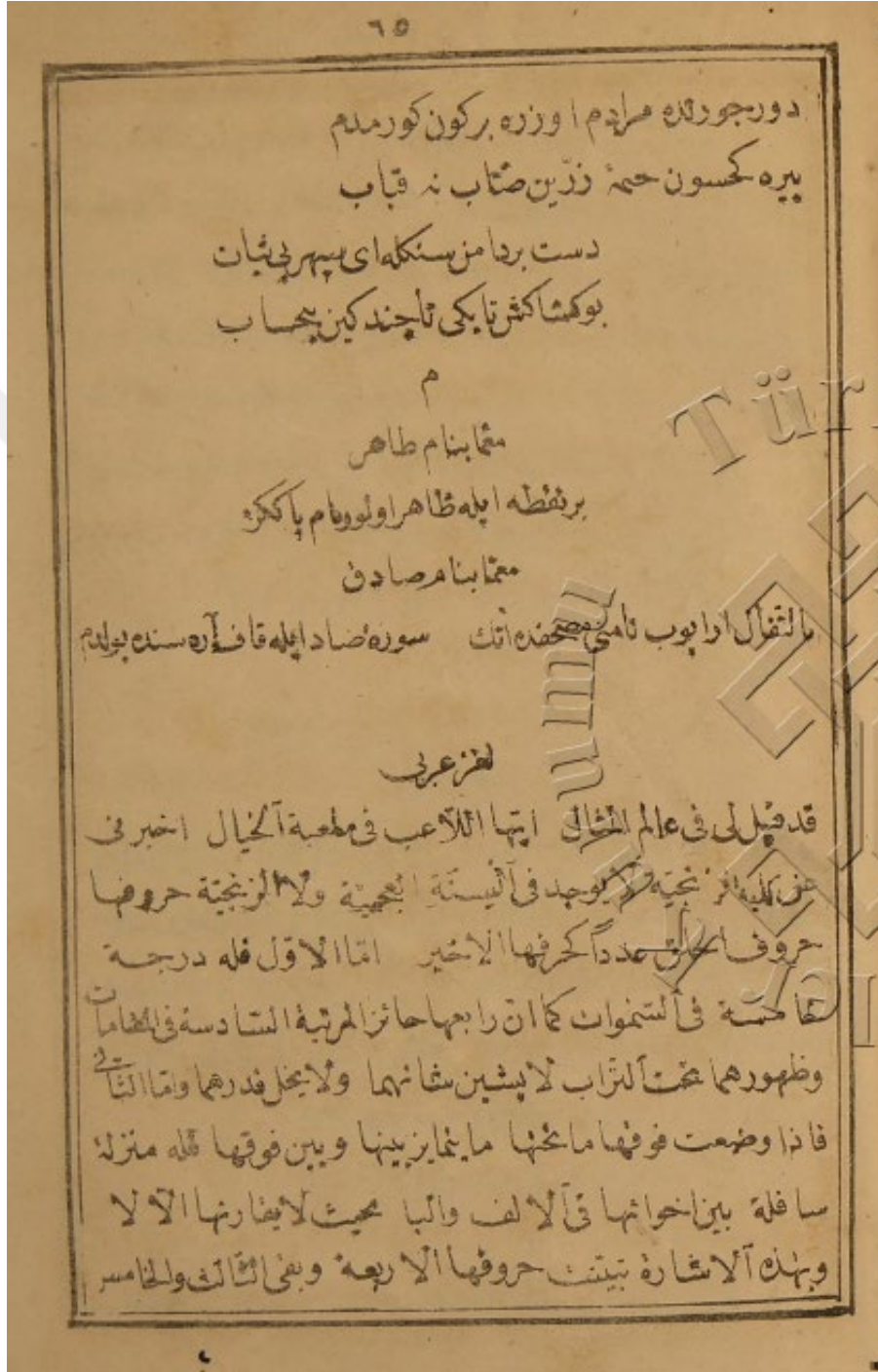
آتش فترت یا غدر میجوی سیر نفور

ملک بر را بطه ضابطه تختند قونوب
 ایلدی غیرت ملت بوسیا فاوزده ظهور
 که او کونلرده ناپولئون بونا پارت ثالث
 اولدی آراء عمومیه رئیس الجمهور
 مصیبت آرای ریاست اولیخ مملکت
 امن و آسایشنه ایلدی سمی موفور
 قدریته دون کورینوب جاه ریاست ارتق
 ایندی ایجاب ترقیسی اولوب ایمپراطور
 درختت معمار ندا بیر حکیمان سیدر
 قتلان اقلیم فراسنی یکی باشند مهور
 خفیه بریره قصدا یلسه سوق عسکر
 چالینورا نمله نمل ایلله جیل طکا بور
 کسه بر کسه به جور ایلله من عهد ندن
 مکر عشاقیه نر سا بچکان معذور
 کردن افراز یقیندا اولان اهل بیاض
 دیش بیلر مسینه بر کیننه سین سا طور
 جان آتحر صله ساقسونیا حکمداری کج
 کاسه لبس همی اولغنه شاه فغفور
 بکره مزارفسر اقبالنه تاج خور شید



۶۳
 فو ق ت ک ل ه ب و ک ل و ر ر ش ت ه ق د م د ا ت م
 ح س ر ت ک ل ه د و ک ل و ر ق ط ر ه د ر ع د م
 ا ی چ ه ل ی ح س ر ت ل ع ل ک م ی ن ا ی ک و ز ل ر م س ت
 ق ا ن ی و ط ا ر ق ا ن ن و ک و ر ر غ ی ر ی د م ا د م د ه ن م
 ن ح ا ر ا و ل و ر ب و ی و ص ا ل ن د ن و ل و ر س م ن و م ی د
 و ر و ق ک ل د ن ک ر ا و ل س ه د خ ی پ ی ر ه ن م
 ب و س م ن و ر ب ص ر ک ی ک و ز م د ن ک ی د ل ی
 ب ک ا ز ن د ا ن ک و ر ی و ر ب ا غ ه ش ت و ط م
 م س ت ق ا ی س ه ب و ف ر ق ت ک ل ه ا م ک ا ن د و ص ا ل
 و ا ج ب ا و ل د ی ک ی د م ل ک ع د م ه ج ا ز و ن م
 ا ی ل د ی ح س ر ت ک ل ه ف و ه ا د ک ی د ب و ا ن ه
 م ش ف ق ا ع ا ل ی ب و ش ا ه د ش ی ر ی ن م ن م
 د ی ک ر
 خ ا ک ر و ب ح س ر ت ا و ل س و ن م ه ر ی د ا م ا ن م ک ی
 ب ا ر ه ک ن س و ن ا ط ل س ی ج ر خ ک ک ر ی ا ن م ک ی
 ذ ل ف ک ا س ت م ا م ا ی د ر ک ن ا ش ک د ن ه م ی ا ر ی
 ا ی ل د م ب ر س ل ک ج و ه ر ی ا ر م ر ک ا ن م ک ی
 د ا غ ل و ر ن ق ا ن ل و ق ا ن ل و ک و ز ل ر ا ی د م س ر ش ر
 چ ش م خ و ن ا و ل د ی ج س م چ ش م ک ر ی ا ن م ک ی

کور مدد دنیا بی سرتاسر سیر زلف آیدن
 سبب شه کا فر زاد نامی منم کجی
 مشفق جمعیت اسباب کلز یادینه
 کا کلن کورد کجه احوال پریشاغم کجی
 دیکس
 کجی اغیار وک یار سم معتاد دن فریاد
 دل دیوانم ایلا آشنا ویا ددن فریاد
 دکلدر شدت آوازه سی پیوده وولقانت
 ایدر کوه محبت تیشه وولقانت فریاد
 نه دمکیم تیغی دست حلت ایتسه اول غدار
 دکرنا کوش داوده لب فولاد دن فریاد
 بهر مجلس کار عصره او دادن لای اولمش
 مصار فدن شکایت قلت ایراد دن فریاد
 کوردوب آثار خامه م بیلدی عجزین شاعران مشفق
 ایدر اطفال مکتب چوپن استاد دن فریاد
 عزلی تا تمام
 تار و بود کا کلندن روینه دوز مشفق
 حسرتدن حشره دلد یا شون یا قلشون آفتاب



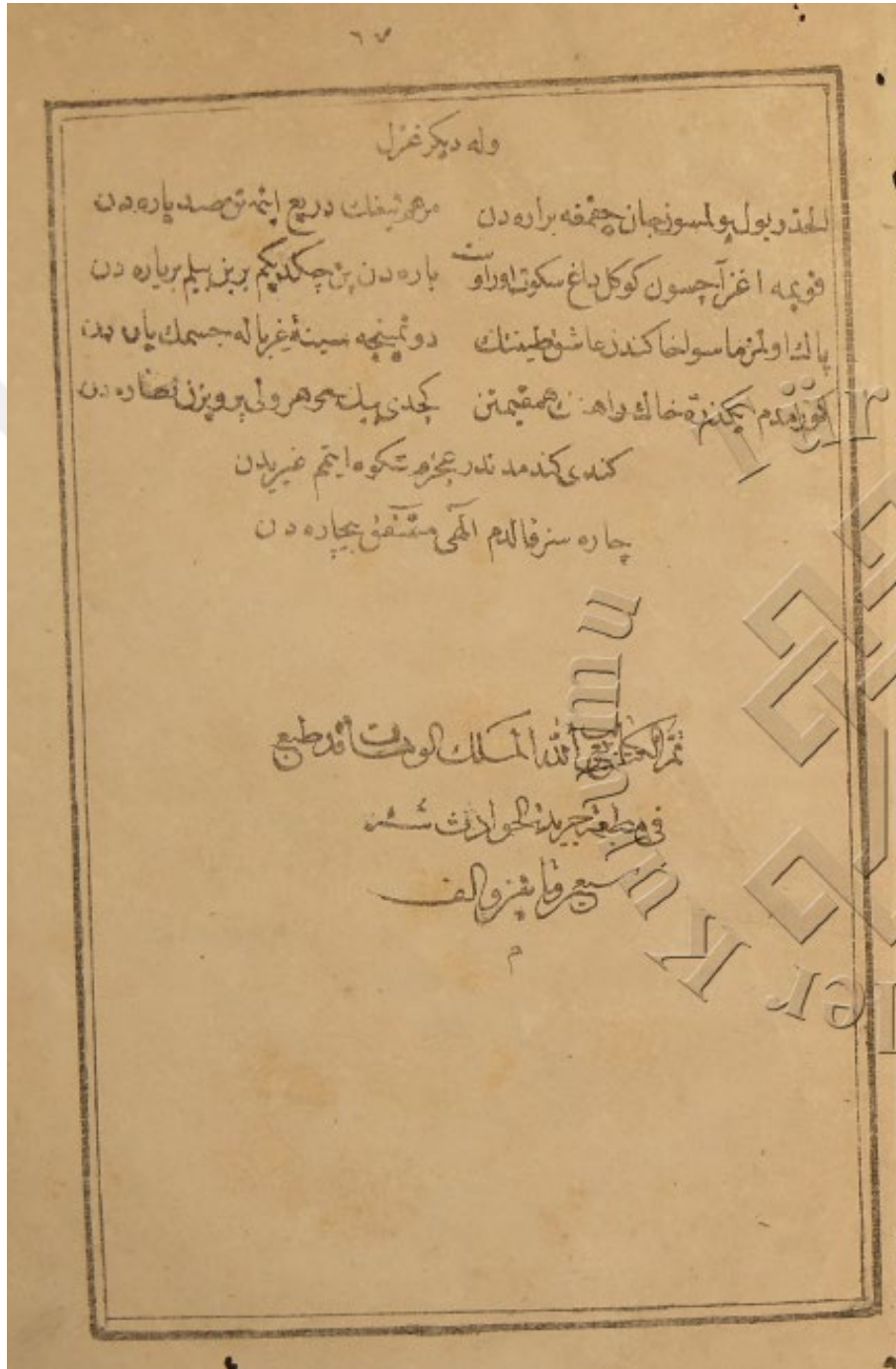
اما الثالث فهو شخص طوميل القامة يحتاج اليه القلاج والعمامة
صوفية وطيلسان كشايخ خراسان في الفار مقيم وفي الاطوار
مستقيم كانه رابع اصحاب الكهف والرفيع والخامس امراض
بأمرية للتناظر وللدلول هذه الكلمة سرادقات تنكشف منها
صور غريبة وغير عجيبة فيها قصور ذات طبقات مرتفعات
يتألف حولها وجوه البناات لطينات كالمصابيح المنيرة
يلعبون ويرقصون مع ازواجهم ولحباش حتى المراتب يضرعون
اكفها اليمنى اليسرى واحدا يديهم بالانحراف

و... بكر غزل

برفاوران نفة امكان نور عشق در ناز ما دار بوعالم انور عشق در
مسيحه وقف بانه كل رو شمع شوقى عاشقه هر بخت بكاه طور عشق در
مهر و ندرمايه كون و نعين ذره به عالمك ايجاد بنيه علت ظهور عشق در
كدي حاليه فدايتم بريد ز بكاه دوندون بو كنيد دقاري نور عشق در

بومر بختانه صور بان دوندون جمله دن

باطنا مشق ولى صدر الصدور عشق در



2. Kitapta Bulunmayan Bir Gazeli

Bu şiir Zekâî Efendi tarafından hicazkâr makamında bestelenmiş olup TRT repertuarında da yer almaktadır. Devlet Arşivleri Başkanlığının Osmanlı Arşivinde Muallim Hakkı Bey ve Vecihe Daryal Koleksiyonlarında da mevcuttur.

O nev-nihâl ki serv-i revân olur giderek
Yolunda cûy-ı sirişkim revân olur giderek

Önünde şem‘-i hidâyet delîl olursa saña
Serâ‘ir-i reh-i vahdet ayân olur giderek

Yolunca rāh-ı rızâda ‘azîmet ehli olan
Şakî de olsa sa‘âdet-nişân olur giderek

Muķārin oldu yüzünde hilâl ile hūrşîd
O tıflı gör ki ne şāhib-ķırān olur giderek

Gönül hikāye-i Mecnūn gibi señin hālın
Zebān-ı halkda bir dāsītān olur giderek

Şerā‘a dār-ı şerī‘at olanlar elbetde
Resîdegān-ı kenār-ı emān olur giderek

Elinde sayrefiyān-ı ma‘ārifñ Hāfız
Bahā-yı cevher-i nazmım girān olur giderek

